

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**NAZİLLİ ARPAZ KÖYÜ (ESENKÖY)
ARPAZ BEYLER KONAĞI
KORUMA SORUNLARI VE RESTORASYON ÖNERİSİ**

ŞAHİZER MELTEM HÜROL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI**

**DANIŞMAN
YARD. DOÇ. DR. AYTEN ERDEM**

İSTANBUL, 2011

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**NAZİLLİ ARPAZ KÖYÜ (ESENKÖY)
ARPAZ BEYLER KONAĞI
KORUMA SORUNLARI VE RESTORASYON ÖNERİSİ**

ŞAHİZER MELTEM HÜROL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI**

**DANIŞMAN
YARD. DOÇ. DR. AYTEN ERDEM**

İSTANBUL, 2011

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NAZİLLİ ARPAZ KÖYÜ (ESENKÖY) ARPAZ BEYLER KONAĞI KORUMA
SORUNLARI VE RESTORASYON ÖNERİSİ

Şahizer Meltem HÜROL tarafından hazırlanan tez çalışması 21.03.2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Yard. Doç. Dr. Ayten ERDEM

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Yard. Doç. Dr. Ayten ERDEM

Yıldız Teknik Üniversitesi

_____

Doç. Dr. Nadide SEÇKİN

Yıldız Teknik Üniversitesi

_____

Doç. Dr. İlknur AKTUĞ KOLAY

İstanbul Teknik Üniversitesi

_____

ÖNSÖZ

Kültürel mirasın kaybolmadan günümüze aktarılması için belgeleme çalışmalarının önemi tartışılmazdır. Osmanlı Devleti'nin taşrada izlediği siyasi ve idari politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan Ayanlık, varlığını bulunduğu bölgede sürdürülebilmek adına savunma ve ikamet yapılarından oluşan çiftlikler inşa edilmiştir. Sivil mimari açısından eşine az rastlanır bu yapılardan Arpaz'daki Beyler Konağı da Batı Anadolu'daki Ayanlık Mimarisi'nin günümüze ulaşmış ender örneklerindedir.

Anadolu Türk dönemi sivil mimarisi ile ilgili yayınlar her geçen gün biraz daha artmasına rağmen, Batı Anadolu'daki Ayanlık Dönemi Mimarisi araştırmacılar tarafından yeterince ilgi görmemiştir. Konu ile ilgili yayınların ise daha çok genel konuları kapsadığı görülmektedir. Ancak bu tür genel konuları kapsayan çalışmaların daha verimli ve güvenilir sonuçlar verebilmesi için öncelikle karakteristik özellikler taşıyan bu yapıların tespit edilerek tek tek incelenmesi, belgelenmesi ve varlığını sürdürübilmesi için gerekli müdahalelerin elde edilen bilimsel veriler ışığında yapılması gerektiği düşüncesindeyiz.

XV. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren (1426) Osmanlı Devleti topraklarına katılan ve daha sonra sipahi beyliği olarak tahsis edilen Arpaz'da bulunan ve Arpaz Beyi'ne ait olan konak, kule ve diğer müstemilat yapılarından oluşan çiftlik, Batı Anadolu'daki Ayanlık Dönemi Mimarisi'nin ayakta kalmış ender örneklerinden olmasına rağmen, ne yazık ki ayrıntılı olarak ele alınmamış, günümüzde ise kaderine terk edilmiştir.

Bu çalışmada amacımız, Batı Anadolu'daki Ayanlık Dönemi Mimarisi'ne ait eserlerden günümüze ulaşanları tanıtmak, Arpaz Beyler Konağı'nı ayrıntıları ile ele alarak yapının varlığını sürdürübilmesi için yapılması gereken müdahaleleri belirlemek ve bu konudaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlamaktır. Bölgesel kültürlerle ilginin gittikçe arttığı günümüzde, mimarimizin her bölgede, yerel karakteristikleri ile birlikte ayrıntılı bir şekilde varlığını sürdürmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Yüksek lisans tez çalışması olarak hazırlanan bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve-Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyesi Yard. Doç. Dr. Ayten ERDEM'in yönetiminde hazırlanmıştır. Çalışmak istediğim bu konuyu hazırlamama fırsat verdiği ve hazırlık aşamasından sonuna kadar olumlu eleştirileri ile çalışmama her türlü katkıda bulunduğu için başta hocam, Sayın Yard. Doç. Dr. Ayten ERDEM olmak üzere Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Rölöve-Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında bana her konuda yardımcı olan başta Engin Arpaz ve Beyhan

Arpaz olmak üzere tüm Arpaz Ailesi'ne ve Fatma Teyze'ye ve Nazilli'de bulunduğum süre içinde bana her türlü desteği sağlayan Yıldırım, Beyazıt ve Göçer Aileleri'ne teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca her konuda desteğini esirgemeyen sevgili annem Tülin HÜROL, babam Hikmet HÜROL ve kardeşlerim Seda ve Yasemin HÜROL'a teşekkürlerimi burada belirtmek isterim.

Mayıs, 2011

Şahizer Meltem HÜROL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ.....	Vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
ÇİZELGE LİSTESİ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT.....	xiii
BÖLÜM 1	
GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi	1
1.2 Ayanlık Kurumu'na Genel Bakış ve Arpaz Ailesi.....	2
1.3 Arpaz Köyü/Esenköy Üzerine Yapılan Çalışmalar	7
BÖLÜM 2	
AYDIN VE ÇEVRESİNDEKİ KULE YAPILARI VE KULELİ KONAKLAR	9
2.1 Cin Cin Kulesi, Koçarlı/AYDIN (18. Yüzyıl)	10
2.2 Cihanoğulları Kulesi ve Konağı, Koçarlı/AYDIN (18. yy.)	19
2.3 Yazıkent Mehmet Bey Kulesi ve Konağı, Bozdoğan/AYDIN (18 – 20. Yüzyıl)	27
2.4 Donduran Kulesi, Yenipazar/AYDIN (18. Yüzyıl)	41
2.5 Ortakent Müsgebi Mustafa Paşa Kulesi, Bodrum/MUĞLA (16-17. Yüzyıl). 50	
2.6 Bölüntü Kulesi, Çine/AYDIN (18. Yüzyıl).....	59
2.7 Arpaz Kulesi, Nazilli/AYDIN (18. Yüzyıl).....	65
BÖLÜM 3	
NAZİLLİ, ARPAZ KÖYÜ VE ARPAZ BEYLER KONAĞI.....	75
3.1 Nazilli'nin Fiziksel ve Tarihsel Yapısı	75
3.2 Arpaz Köyü'nün Fiziksel ve Tarihsel Yapısı ve Yerleşim Özellikleri	78
3.3 Arpaz Beyler Konağı'nın Mimari Özellikleri	86
3.3.1 Plan Özellikleri.....	87

3.3.1.1	Odalar ve Oda Elemanları	92
3.3.1.2	Hayat (Hayat Kullanımı)	109
3.3.1.3	Mutfak.....	112
3.3.1.4	Hamam ve Helâ.....	112
3.3.1.5	Bahçe	113
3.3.2	Cephe Özellikleri	114
3.3.3	Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı	116
BÖLÜM 4		
ARPAZ BEYLER KONAĞI KORUMA VE KULLANIM ÖNERİLERİ		118
4.1	Yapının Koruma Sorunları ve Tahribat Nedenleri	118
4.2	19. Yüzyılda Arpaz Beyler Konağı - Restitüsyon Önerisi	120
4.3	Arpaz Beyler Konağı'na İlişkin Koruma ve Kullanma Önerisi – Restorasyon Projesi	123
4.3.1	Önerilen Mekânsal Değişiklikler	125
4.3.2	Önerilen Yapısal Değişiklikler	126
4.3.3	Kullanılacak Malzemeler	128
BÖLÜM 5		
SONUÇLAR		130
KAYNAKLAR		132
EK-A		
AYDIN'DA BULUNAN KULE VE KULELİ KONAKLARIN TESCİL FİŞLERİ		137
EK-B		
ARPAZ'DA BULUNAN TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI LİSTESİ VE YAPILARIN TESCİL FİŞLERİ		144
EK-C		
ARPAZ BEYLER KONAĞI FOTOĞRAF ALBÜMÜ		152
EK-D		
ARPAZ BEYLER KONAĞI RÖLÖVE, RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ		226
EK-E		
BEYHAN ARPAZ ANLATISI.....		275
ÖZGEÇMİŞ		291

KISALTMA LİSTESİ

AKTVKK	Aydın Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
KTVKKBK	Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
H.	Hicri
M.	Miladi
m.	metre
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1	Rodos'taki Naillac Kulesi	5
Şekil 1.2	Arpaz Kulesi, Esenköy, Nazilli.....	6
Şekil 1.3	Karya yerleşimlerini ve Harpasa antik kentini gösteren harita.....	8
Şekil 2.1	Cincin Kulesi, Koçarlı, Aydın	10
Şekil 2.2	Cincin Köyü Cihanoğlu Abdülaziz Efendi Evi	13
Şekil 2.3	Cincin Kulesi – mülkiyetleri gösteren kadastral plan, Koçarlı, Aydın	15
Şekil 2.4	Cincin Kulesi vaziyet planı, Koçarlı, Aydın	16
Şekil 2.5	Cincin Kulesi kuzeybatı görünüşü	17
Şekil 2.6	Cincin Kulesi güney istinat duvarları	17
Şekil 2.7	Cincin Kulesi güney istinat duvarları	17
Şekil 2.8	Cincin Kulesi üzerinde yer alan konut yapıları	18
Şekil 2.9	Cincin Kulesi üzerinde yer alan konut yapısı.....	18
Şekil 2.10	Cincin Kulesi güney istinat duvarları.....	18
Şekil 2.11	Cihanoğlu Kulesi, Koçarlı, Aydın.....	19
Şekil 2.12	Koçarlı genel görünüşü ve Cihanoğlu Kulesi, Koçarlı, Aydın.....	20
Şekil 2.13	Cihanoğlu Kulesi, Koçarlı Aydın.....	21
Şekil 2.14	Cihanoğlu Kulesi, Koçarlı, Aydın.....	22
Şekil 2.15	Kulenin bahçesindeki yeni konak, Koçarlı, Aydın	22
Şekil 2.16	Cihanoğlu Kulesi vaziyet planı, Koçarlı, Aydın	23
Şekil 2.17	Cihanoğlu Kulesi zemin kat planı, Koçarlı, Aydın	24
Şekil 2.18	Cihanoğlu Kulesi birinci kat planı, Koçarlı, Aydın.....	24
Şekil 2.19	Cihanoğlu Kulesi ikinci kat planı, Koçarlı, Aydın	25
Şekil 2.20	Cihanoğlu Kulesi üçüncü kat planı, Koçarlı, Aydın	25
Şekil 2.21	Cihanoğlu Kulesi dördüncü kat planı, Koçarlı, Aydın	26
Şekil 2.22	Cihanoğlu Kulesi kesitleri, Koçarlı, Aydın.....	26
Şekil 2.23	Yazıkent, Mehmet Bey Konağı ve Kulesi vaziyet planı, Bozdoğan, Aydın.....	27
Şekil 2.24	Mehmet Bey Konağı, avludan konağın görünüşü, Yazıkent, Aydın	28
Şekil 2.25	Mehmet Bey Konağı, iç avludan hayata çıkan taş basamaklar ve hayat, Yazıkent, Aydın.....	28
Şekil 2.26	Mehmet Bey Kulesi kuzeydoğu cephesi, hayattan kuleye geçiş, Yazıkent, Aydın	29
Şekil 2.27	Mehmet Bey Konağı, avludan hayat ve kule'nin görünüşü, Yazıkent, Aydın.....	29
Şekil 2.28	Mehmet Bey Konağı, avludaki ocak ve çeşme, Yazıkent, Aydın.....	31
Şekil 2.29	Mehmet Bey Konağı zemin kat, Yazıkent, Aydın	31

Şekil 2.30	Mehmet Bey Konağı zemin kat, Yazıkent, Aydın	32
Şekil 2.31	Mehmet Bey Konağı birinci kat, hayatın kuzey duvarı, Yazıkent, Aydın	32
Şekil 2.32	Mehmet Bey Konağı birinci kat, hayattan kuleye geçiş, Yazıkent, Aydın	33
Şekil 2.33	Mehmet Bey Konağı birinci kat, odadan hayata bakış, Yazıkent, Aydın.....	34
Şekil 2.34	Mehmet Bey Konağı birinci kat, oda içindeki ahşap ve alçı süslemeli öğeler, Yazıkent, Aydın.....	34
Şekil 2.35	Mehmet Bey Konağı birinci kat, başodanın hayata bakan duvarı, Yazıkent, Aydın	35
Şekil 2.36	Mehmet Bey Konağı birinci kat, başoda güney duvarı, Yazıkent, Aydın	36
Şekil 2.37	Mehmet Bey Konağı Birinci Kat, başodanın tavanı, Yazıkent, Aydın	36
Şekil 2.38	Mehmet Bey Kulesi güneybatı cephesi, Yazıkent, Aydın	38
Şekil 2.39	Mehmet Bey Konağı ve Kulesi, çay bahçesi'nden görünüş, Yazıkent, Aydın	39
Şekil 2.40	Yıkılan İskender Bey Konağı ve Kulesi'nin bulunduğu pazar alanı, Yazıkent, Aydın	40
Şekil 2.41	Donduran Köyü halihazır planı, Yenipazar, Aydın.....	41
Şekil 2.42	Donduran Kulesi, kuzeybatı görünüşü, Yenipazar, Aydın	42
Şekil 2.43	Donduran Kulesi, doğu cephesi, Yenipazar, Aydın	43
Şekil 2.44	Donduran Kulesi, güney cephesi, Yenipazar, Aydın.....	44
Şekil 2.45	Donduran Kulesi, kuzey cephesi, Yenipazar, Aydın	45
Şekil 2.46	Donduran Kulesi, doğu duvarı'nın iç görünüşü, Yenipazar, Aydın	46
Şekil 2.47	Donduran Kulesi planları, Yenipazar, Aydın	47
Şekil 2.48	Donduran Kulesi kuzey ve batı cepheleri, Yenipazar, Aydın	48
Şekil 2.49	Donduran Kulesi güney ve doğu cepheleri, Yenipazar, Aydın	48
Şekil 2.50	Donduran Kulesi kesit, Yenipazar, Aydın	49
Şekil 2.51	Mustafa Paşa Kulesi, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA.....	50
Şekil 2.52	Mustafa Paşa Kulesi, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA.....	51
Şekil 2.53	Mustafa Paşa Kulesi, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA.....	52
Şekil 2.54	Mustafa Paşa Kulesi, zemin kat giriş kapısı ve iç merdivenden görünüş, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA	53
Şekil 2.55	Mustafa Paşa Kulesi, musandıra seviyesinden birinci katın görünüşü, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA	53
Şekil 2.56	Mustafa Paşa Kulesi, birinci kat kuzeybatıdaki seki görünüşü, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA.....	54
Şekil 2.57	Mustafa Paşa Kulesi, birinci kat kuzeydoğudaki yüklük ve musandıra katı, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA	54
Şekil 2.58	Mustafa Paşa Kulesi, bodrum kat planı	55
Şekil 2.59	Mustafa Paşa Kulesi, zemin kat planı	55
Şekil 2.60	Mustafa Paşa Kulesi, oturma katı planı	56
Şekil 2.61	Mustafa Paşa Kulesi, oturma katı musandıra planı	56
Şekil 2.62	Mustafa Paşa Kulesi, güney ve batı cepheleri	57
Şekil 2.63	Mustafa Paşa Kulesi, kuzey ve doğu cepheleri	57
Şekil 2.64	Mustafa Paşa Kulesi, kuzey-güney kesiti	58
Şekil 2.65	Mustafa Paşa Kulesi, detaylar.....	58
Şekil 2.66	Bölüntü Kulesi, doğu cephesi, Çine, Aydın	60
Şekil 2.67	Bölüntü Kulesi, kuzeydoğu cephesi, Çine, Aydın	61
Şekil 2.68	Bölüntü Kulesi, kuzeybatı cephesi, Çine, Aydın	62
Şekil 2.69	Bölüntü Kulesi, güney cephesi, Çine, Aydın.....	63

Şekil 2.70	Bölüntü Kulesi, kulenin içinden görünüş, Çine, Aydın	64
Şekil 2.71	Bölüntü Kulesi, kule içinden görünüş, Çine, Aydın	64
Şekil 2.72	Arpaz Kulesi, zemin kat planı	67
Şekil 2.73	Arpaz Kulesi, birinci kat planı.....	68
Şekil 2.74	Arpaz Kulesi, teras katı planı.....	69
Şekil 2.75	Arpaz Kulesi, kesit	70
Şekil 2.76	Arpaz Kulesi, güneybatı cephesi, Nazilli, Aydın	70
Şekil 2.77	Arpaz Kulesi, güneydoğu cephesi, Nazilli, Aydın	71
Şekil 2.78	Arpaz Kulesi, 2. kat - tonoz, Nazilli, Aydın	72
Şekil 2.79	Arpaz Kulesi, 2. kat - odaya ait ocak, Nazilli, Aydın	72
Şekil 2.80	Arpaz Kulesi, 2. kat - odanın doğu duvarı, Nazilli, Aydın	73
Şekil 2.81	Arpaz Kulesi, 2. kat - hamamın kubbesi, Nazilli, Aydın.....	73
Şekil 2.82	Arpaz Kulesi, 2. kat - odaya ait ocak ve oturma sekisi, Nazilli, Aydın	74
Şekil 3.1	Aydın İli'ne bağlı ilçeleri gösteren harita	75
Şekil 3.2	Nazilli ve çevresini gösteren fiziki harita.....	76
Şekil 3.3	Arpaz Köyü'nün güney yönünden genel görünümü	79
Şekil 3.4	Nazilli İlçesi'ne bağlı köyleri gösteren 2002 tarihli harita.....	80
Şekil 3.5	Arpaz Köyü – Hisar Tepesi'nden köyün yeni yerleşim bölgesine bakış	81
Şekil 3.6	Arpaz Köyü Sarıdere Mezarlığı'nda bulunan Arpaz voyvodasına ait bir mezar taşı.....	82
Şekil 3.7	Arpaz Köyü Mezarlığı'nda bulunan bir mezar taşı	82
Şekil 3.8	Arpaz'daki isimsiz türbenin kuzey ve batı cephesi.....	83
Şekil 3.9	Arpaz'daki isimsiz türbenin batı ve güney cephesi	83
Şekil 3.10	Arpaz'daki isimsiz türbenin iç görünüşü	84
Şekil 3.11	Arpaz'daki isimsiz türbenin iç görünüşü	84
Şekil 3.12	Arpaz Beyler Konağı, bodrum kat planı, Nazilli, AYDIN	90
Şekil 3.13	Arpaz Beyler Konağı, zemin kat planı, Nazilli, AYDIN	91
Şekil 3.14	Arpaz Beyler Konağı, çatı planı, Nazilli, AYDIN	92
Şekil 3.15	Arpaz Beyler Konağı, oda kapıları görünüşü, Nazilli, AYDIN.....	96
Şekil 3.16	Arpaz Beyler Konağı, pencere detayı, Nazilli, AYDIN	98
Şekil 3.17	Arpaz Beyler Konağı, başoda tavan planı, Nazilli, AYDIN.....	101
Şekil 3.18	Arpaz Beyler Konağı, başoda tavan detayları, Nazilli, AYDIN	101
Şekil 3.19	Arpaz Beyler Konağı, kışlık oda tavan planı, Nazilli, AYDIN	102
Şekil 3.20	Arpaz Beyler Konağı, kışlık oda tavan detayları, Nazilli, AYDIN	102
Şekil 3.21	Arpaz Beyler Konağı, kışlık oda tavan detayları, Nazilli, AYDIN	103
Şekil 3.22	Arpaz Beyler Konağı, yazlık oda tavan detayları, Nazilli, AYDIN.....	103
Şekil 3.23	Arpaz Beyler Konağı, yazlık oda tavan planı, Nazilli, AYDIN	104
Şekil 3.24	Arpaz Beyler Konağı, koca köşk tavan planı, Nazilli, AYDIN	105
Şekil 3.25	Arpaz Beyler Konağı, küçük köşk tavan planı, Nazilli, AYDIN	105
Şekil 3.26	Arpaz Beyler Konağı, dolap detayı, Nazilli, AYDIN	107
Şekil 3.27	Arpaz Beyler Konağı, oda duvar detayları, Nazilli, AYDIN.....	108
Şekil 3.28	Arpaz Beyler Konağı, eyvan tavan planı, Nazilli, AYDIN.....	110
Şekil 3.29	Arpaz Beyler Konağı, eyvan tavan detayı, Nazilli, AYDIN	111

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1 Yıllara göre Nazilli nüfus sayımı 78

NAZİLLİ ARPAZ KÖYÜ (ESENKÖY) ARPAZ BEYLER KONAĞI KORUMA SORUNLARI VE RESTORASYON ÖNERİSİ

Şahizer Meltem HÜROL

Mimarlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Ayten ERDEM

Arpaz, geçmişte Antik Karya medeniyetine dayanan, günümüzde hem bir dönem piskoposluk merkezi olan Harpasa Antik Kenti'ni, hem de Batı Anadolu'daki Ayanlık Mimarisi'nin ayakta kalan ender örneklerinden birini barındırması nedeniyle korunması gerekli bir yerleşimdir. Bu yerleşim, gerek günümüzde işlek bir ticaret yolu üzerinde bulunmaması, gerek gelişim hızının ve nüfus artışının az olması gibi nedenlerle özelliklerini büyük oranda korumuştur.

Daha önce de çeşitli araştırma ve bilimsel çalışmalara konu olan Arpaz, ne arkeolojik kazılar, ne de Beyler Konağı'nı koruma ve restorasyon çalışmaları açısından hak ettiği ilgiyi görememiş, bu kültürel mirasın korunması için yapıya gerekli özen gösterilmemiştir.

Bu çalışmada; öncelikle Aydın ve çevresindeki kule yapıları ve kuleli konaklar incelenmiş ve kule ve kuleli konak yapılarının günümüzdeki durumları hakkında genel bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü aşamasında ise Nazilli ve Arpaz'ın coğrafi özellikleri, jeolojik yapısı, iklimi, tarihsel gelişimi, sosyal, ekonomik, demografik ve fiziksel yapısı, ulaşım durumu fiziki durumu ve tarihi incelenmiş ve dördüncü aşamada Arpaz Beyler Konağı'nın rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır.

Son aşamada, yapılan tespitler ve toplanan veriler değerlendirilerek, bu kültür mirasının gelecek kuşaklara doğru ve sağlıklı bir biçimde aktarılabilmesi için yapılması gerekenler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arpaz, Batı Anadolu Ayanlık Dönemi Mimarisi, Beyler Konağı, Koruma, Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon

ABSTRACT

CONSERVATION PROBLEMS AND RESTORATION PROPOSAL OF ARPAZ BEYLER MANSION AT NAZİLLİ ARPAZ VILLAGE (ESENKÖY)

Şahizer Meltem HÜROL

Department of Architecture
MSc. Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ayten ERDEM

Arpaz, based on the ancient Carian city Harpasa, is a settlement required to be protected since it was one of the Episcopal center of Carian civilization and also hosts rare example of Western Anatolia Ayan Period architecture. Since the settlement doesn't present on a busy commercial road, both development and population growth rate is low and the properties has been largely protected today.

Arpaz, as being the subject of various research and scientific studies before, neither archaeological excavations, nor on conservation and restoration of Beyler Mansion has been progressed efficiently.

In this study, first general information about turreted towers in Aydın and its peripheral cities and present situation of these structures were determined.

Then, Nazilli and Arpaz's geographical features, geological structure, climate, historical development, social, economic, demographic and physical structures, transportation cases were investigated. As fourth stage, survey drawings, restitution and restoration projects of Arpaz Beyler Mansion have been prepared.

Finally, by the help of determinations on field and the drawings made, a roadmap prepared to transfer this cultural heritage, Beyler Mansion, to future generations.

Key words: Arpaz, Western Anatolia, Ayan Period Architecture, Beyler Mansion, Conservation, Survey Drawing, Restitution, Restoration.

YILDIZ TECHNICAL UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE

1.1 Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Kültürel mirasın kaybolmadan günümüze aktarılması için belgeleme çalışmalarının önemi tartışılmazdır. Her ne kadar Arpaz Beyler Konağı ve Kulesi için 1989 yılında belgeleme çalışması yapılmış olsa da zaman içinde değişen değerleri ve geleneksel yapının yıpranmasını da göz önüne alarak herhangi bir restorasyon uygulaması yürütülmeden önce yapılan çalışmanın güncellenmesi gereklidir. Bu çalışmadaki amaç yapılan tespit çalışmasını güncelleyerek yarınlara aktarmak, yapım tekniğini ve kullanılan yapı malzemelerini incelemek ve Arpaz Beyler Konağı'nı her yönüyle tanıtmak ve bu doku üzerine yapılacak olan çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Çalışma kapsamında Aydın ve çevresinde yaşamış ve Ayanlık görevi üstlenmiş ailelerin yaptırdığı Kule ve Kuleli Konaklar hakkında genel bilgilendirme yapıldıktan sonra Nazilli ve Arpaz'ın fiziki durumu ve tarihi incelenmiş ve Arpaz Beyler Konağı üzerinde detaylı bilgi verilmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında günümüze kadarki uygulamalar ve bundan sonra yapılması gerekenler ise sonuç olarak verilmiştir.

İlk aşamada, konuya yönelik kaynak ve yayın taramaları yapılmıştır. Çalışmada ele alınan Osmanlı'nın geleneksel konut mimarisi ve Ayanlık Kurumu'nun bu mimari üzerindeki etkileri, Arpaz Köyü'nün ve Beyler Konağı'nın tarihsel ve fiziksel verilerinin ele alınması kaynak ve yayın taramalarına esas oluşturmaktadır.

Çalışmanın ikinci aşamasında, Ayda Arel'in yürüttüğü çalışmalarla listelediği Batı Anadolu'daki kuleler ve kuleli konak yapıların günümüzdeki durumları hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü aşamasında Arpaz'ın fiziki durumu ve tarihi incelenmiş ve dördüncü aşamada Arpaz Beyler Konağı rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. Konağın sahipleri ve günümüzde içinde yaşayanlarla görüşülmüş, konağın tarihi hakkında bilgi edinilmiştir. Konağın durumu fotoğraflarla belgelenmiştir. Yapılan kaynak taraması sırasında Aydın iliyle ilgili yazılmış kitaplar taranarak yapıya ait eski fotoğraflar temin edilerek yapının uğradığı değişimler hakkında görsel izlenimler edinilmiştir.

Son aşamada, yapılan tespitler ve toplanan veriler değerlendirilerek, bu kültür mirasının gelecek kuşaklara doğru ve sağlıklı bir biçimde aktarılabilmesi için yapılması gerekenler üzerinde durulmuştur.

1.2 Ayanlık Kurumu'na Genel Bakış ve Arpaz Ailesi

Osmanlı Devleti'nin klasik döneminde (15-16. yüzyıl) taşrada görülen ve 18. Yüzyıl sonlarından itibaren kazandığı yeni konumuyla dikkat çeken bir kurum olan ayanlık, eyalet yönetiminde üstlendiği görevleriyle Osmanlı Devleti tarihinde önemli bir yer tutmuştur.

"Klasik dönemde, şehir ve kasabaların ileri gelen nüfuzlu ailelerine genel olarak eşraf ve ayan adı veriliyordu. Bu aileler "ayan-ı memleket", "ayan-ı vilayet", "ayan-ı eşraf" ve "ayan-ı belde" gibi deyimlerle tanımlanmaktaydı" [1]. "Şehrin zengin tüccarları, yaşlı esnafları, tanınmış din adamları, ünlü tarikat şeyhleri ve emekli devlet görevlilerinden oluşan eşraf ve ayan, bir anlamda Osmanlı şehir toplumunda halkın temsilcisi durumundaydı. Çünkü halk ile devlet arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde ve devlet emirlerinin yerine getirilmesinde resmi görevlilere yardımcı olurlardı" [2].

Klasik dönemde üstlendikleri görevlerle toplumda ayrıcalıklı bir konuma sahip olan eşraf ve ayanlar, 18. yüzyıl sonlarında merkezi devlet yapısının bozulmasıyla birlikte

eyalet yönetiminde daha etkin bir duruma gelmişlerdir. Eyaletlerde uygulanan toprak sisteminin bozulmasıyla tımarlar iltizam¹ yoluyla işletilmeye başlanmıştır. Büyük paralar ödeyerek iltizam hakkını ele geçiren mültezimlerin² yerel halka adaletsiz vergi yüklemesi halkın yoksullaşmasına ve kendi toprağını terk etmelerine neden olmuştur. Terk edilen topraklara el koyan ayanlar bu bölgelerde büyük çiftlikler kurarak bölge üstündeki otoritelerini iyice arttırmışlardır.

Köylüler ayanların kurdukları çiftliklere sığınmışlar ve onların yanında çalışmaya başlamışlardır.

Taşrada devlet otoritesinin giderek azalması ve uzun süren savaşlar nedeniyle ordunun paraya ihtiyaç duyması; ayanlık kurumunun güçlenmesine, ayanların voyvodalık, mütesellimlik³ ve 1726 yılından itibaren valilik, sancakbeyliği gibi devlet görevlerine getirilmelerine ve ilerleyen zamanlarda devlete karşı koyabilecek bir güç haline gelmelerine neden olmuştur.

“18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, “reis’ül-âyan” veya “kaza ayanı” olarak karşımıza çıkan ayanlık tipi, klasik dönemdeki kasaba ve şehirlerin ileri gelenleri anlamındaki “eşraf ve ayan”dan artık iyice farklılaşmıştır” [3]. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ayanlık valiye ödenen “ayaniye” karşılığında elde edilebilen bir yetki haline gelmiş, halkın istekleri göz ardı edilerek birtakım kişilere ayanlık sıfatı verilmiştir. Bu uygulamalar ve yüksek vergiler nedeniyle halkta tepkiler oluşmuş, bunun sonucu olarak taşrada eşkıyalık hareketleri ve yerel halk isyanları başlamıştır.

1829 yılında Aydın İhtilali olarak adlandırılan ve bahsettiğimiz halk isyanlarından biri olan Atça’lı Kel Mehmet İsyanı Arpaz ailesini yakından ilgilendiren bir olaydır. Atça’lı Kel Mehmet Arpaz’lı Hacı Hasan Bey’in yanaşması olup, çiftlikten kovulduğu için dağa çıkmış ve ayanların halka karşı tutumu ile topladıkları adaletsiz vergiler yüzünden isyan çıkartmıştır. Halkın da bu isyana katılımıyla büyüyen hareket, Atça’lı Kel Mehmet’in

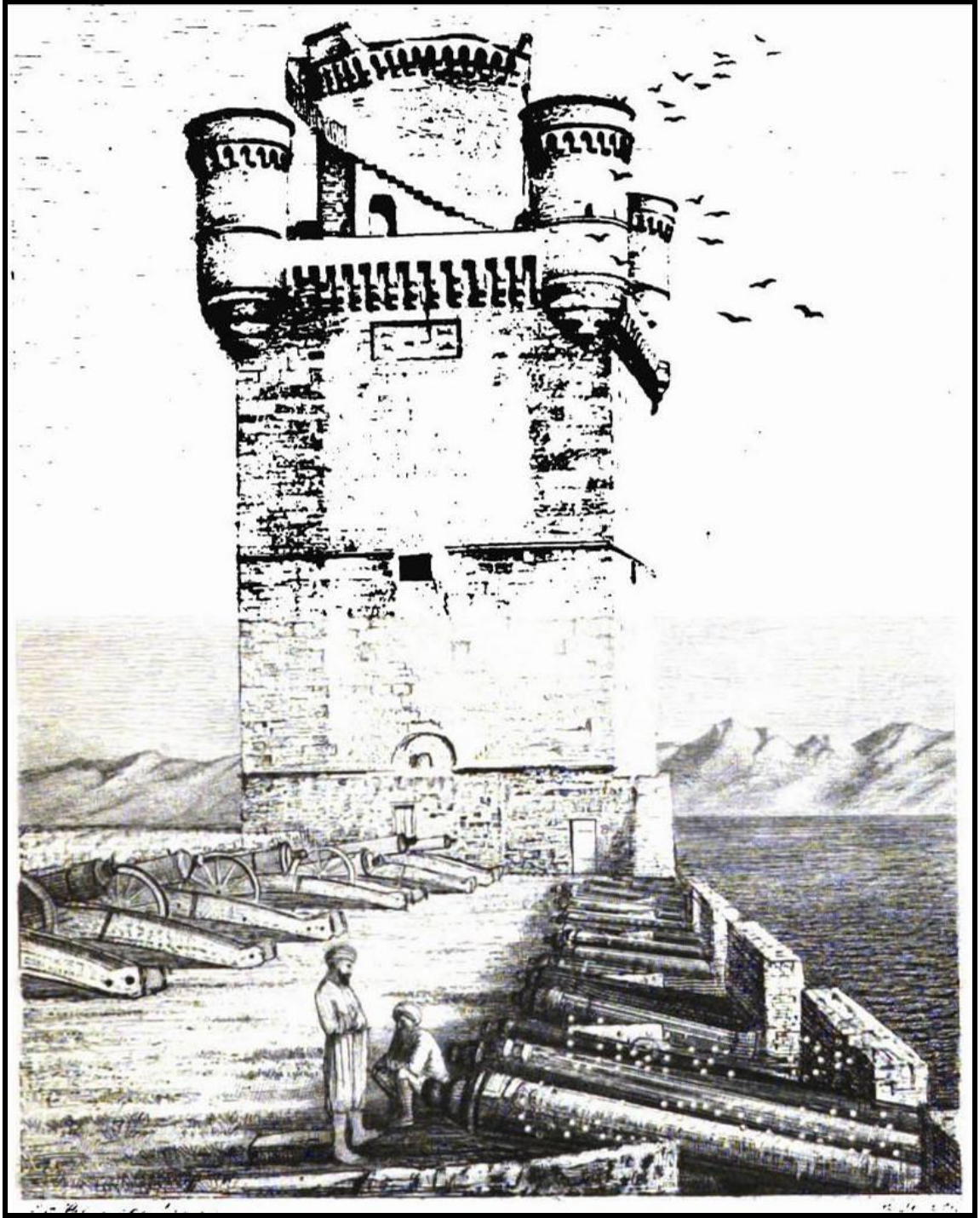
---

¹ Devletin bir bölgedeki vergi toplama işini belirli bir bedel karşılığında kişilere ihale etmesi, kişilerin bu vergileri devlet adına halktan tahsil etmesi.

² İltizam işini üzerine alan kimse.

³ Osmanlı İmparatorluğu’nda taşra görevlerine beylerbeyi, sancakbeyi, muhafız vs. olarak tayin edilen vezir veya beylerin görevlerini teslim almak üzere, kendi hareketlerinden önce gönderdiği memur, vali vekili.

öldürülmesiyle son bulmuştur. Ancak isyanı bastırmada etkin olamadığı için Arpaz'lı Hacı Hasan Bey ve bazı ayanlar II. Mahmud'un emriyle Rodos'a sürülmüş ve bir müddet sonra padişahın affı ile geri dönmüşlerdir. Bu dönüş sırasında yanında 30 kadar Rodos'lu usta getiren Hacı Hasan Bey çiftliğindeki yapıları kapsamlı bir değişiklikten geçirmiş, yanan konağı yeniden inşa ettirmiştir. Arel'e göre Arpaz Kulesi yapılan onarımla olası saldırılara karşı güçlendirilerek Rodos'taki San Jan Şövalyelerinin "Naillac Kulesi"ne benzetilmiştir.

Şekil 1.1 Rodos'taki Naillac Kulesi¹ [4]

¹ Rodos'un güvenliğini sağlamak amacıyla Philibert de Naillac tarafından 1400 yılında inşa ettirilen 49 m. yüksekliğindeki Naillac Kulesi 1863 yılındaki Rodos ve çevresini etkileyen depremle yıkılmıştır. Kulenin parçaları günümüzde deniz kıyısı ve çevresinde görülebilmektedir.

Şekil 1.2 Arpaz Kulesi, Esenköy, Nazilli (Hürol, Ekim 2009)

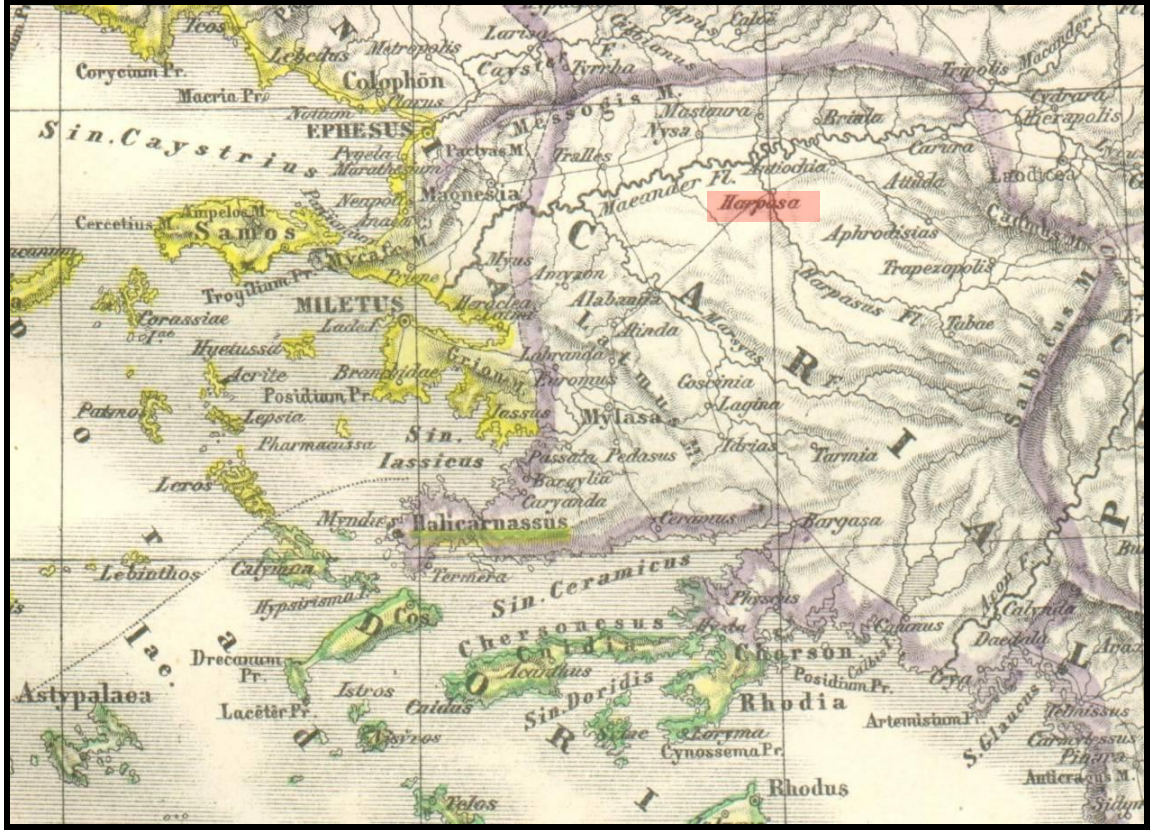
1.3 Arpaz Köyü/Esenköy Üzerine Yapılan Çalışmalar

Ege Bölgesi'nde Büyük Menderes Ovası'nda yer alan Arpaz, Nazilli İlçesi'ne bağlı, ilçe merkezine 13 km. uzaklıkta bir köydür. Köye Nazilli'nin güneyinde yer alan Nazilli-Bozdoğan karayolundan ulaşılmakta olup, karayolu üzerinde yer alan Esenköy ayrımı köye 2 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Köy Arpaz ismini kurulu olduğu Karıncalı Dağı Hisar Tepesi eteklerine kurulmuş eski bir Karya yerleşmesi olan "Harpasa" antik kentinden almıştır. Ancak, 1962 yılında İl İdaresi Kanunu hükmü gereğince adı Esenköy olarak değiştirilmiştir.

Geçmiş M.Ö. 1200 yıllarına dayanan ve döneminin piskoposluk merkezi olmasına rağmen ne Harpasa Antik Kenti'nin, ne de Osmanlı yönetim ve toprak rejiminin bir parçası olan ayanlık kurumunun günümüzde ayakta kalan nadir örneklerinden olan Arpaz Beyler Konağı'nın korunabilmesi için gerekli bilimsel ve akademik çalışma yeterince yürütülememiştir.

1980'li yılların sonunda Prof. Dr. Ayda Arel o yıllarda görevli olduğu Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden bir araştırma grubu ile "Batı Anadolu'daki Ayanlık Dönemi Mimarlığı" üzerine incelemelerde bulunmuş, tespit ve belgeleme çalışması yürütmüştür. Aynı tarihlerde Karya yerleşmelerini inceleyen Prof. Dr. Ender Varinlioğlu ve ekibi 1990'lı yılların başından itibaren Harpasos (Akçay) Vadisi'nin başında yer alan Harpasa Kenti (Şekil 1.3) ile ilgili yüzey araştırmaları, belgeleme çalışması (topografik ölçümler, belirli noktalarda açma ve yapılara ait rölövelerin hazırlanması) ve açma kazıları yürütmüş ve elde ettiği sonuçları Kültür Bakanlığı'nın düzenlediği "Araştırma Sonuçları" toplantılarında bildiri olarak sunmuştur.

Şekil 1.3 Karya yerleşimlerini ve Harpasa antik kentini gösteren harita [5]

AYDIN VE ÇEVRESİNDEKİ KULE YAPILARI VE KULELİ KONAKLAR

“Müstahkem çiftlik olgusu Anadolu'da Ege bölgesine özgüdür ve aşağı yukarı Selçuk uç bölgesinin batısında kalan kesimde görülür. İskân kulesi geleneği aynı yerlerde yaşamıştır. Ancak, yaygın olan "kule" deyimini gerçek bir kulenin karşılığı olabildiği gibi, ayrıcalıklı, güçlü, zengin ve/veya egemen olan kişinin ikametgâhına da "kule" denebilmektedir. Bu *in extenso* kullanım kırsal kesime özgüdür” [6].

“1950'lerden sonra yapılan kaynak araştırmaları, Osmanlı toprak rejiminin çözülmeye başlamasıyla birlikte Anadolu ve Balkanlar'da ortaya çıkan işletme tarzı büyük çiftlikler olgusuna ışık tutmuştur. Bu dönemde, çoğu eşraftan olan ayanlar, daha önce çift-hane sistemine göre işletilen ya da mezra olarak duran mirî toprakların önemli bir kısmını mukataa¹ ya da malikâne² usullerine göre devralmışlar ve büyük çiftlikler kurarak kökleşmeye başlayan batı ticaretinin gereksinimleri doğrultusunda bunları ekonomik amaçlı tarım işletmelerine dönüştürmüşlerdir. Böylece büyük servet biriktirerek buldukları bölgenin idari ve ekonomik kontrolünü ellerinde tutabilmişlerdir. Çoğu silahlı adamlar besleyen bu yerel güç sahiplerinin yaşam düzeni savunmaya öncelik veren bir fiziksel ortam içinde sürdürülmüş, gözetleme, savunma işlevlerinin yanı sıra içinde oturabilme amacıyla da kullanılan kuleler inşa ettirilmiş, bazı durumlarda ayan konakları kale duvarlarıyla çevrilmiştir” [7] .

Yürütülen kaynak araştırmalarında 18. yüzyılda Aydın'da iki ailenin Ayan olarak hüküm sürdüğü tespit edilmiştir. Cihanoğlu Ailesi Koçarlı'da, Arpaz Ailesi ise Nazilli'de Ayanlık görevini üstlenmiş ve hüküm sürdüğü bölgelerde kendi güvenliklerini sağlamak

¹ Arazinin belli bir kira karşılığı birine bırakılması.

² Kanunun belirttiği koşullarla birine verilen beylik arazi.

amacıyla kuleli konaklar inşa ettirmişlerdir. Günümüzde Aydın'ın Koçarlı İlçesi'nde Cihanoğlu Ailesi'ne ait konağı yok olmuş bir kule ve Cincin Köyü'nde bir çiftlik, Nazilli İlçesi'nde Arpaz ailesine ait bir kuleli konak, Bozdoğan İlçesi'ne bağlı Yazıkent'te Mehmet Bey Konağı ve Kulesi olarak anılan bir yapı, Yenipazar İlçesi'ne bağlı Donduran Köyü ve Çine İlçesi'ne bağlı Bölüntü Köyü'nde yaptırını bilinmeyen iki kule bulunmaktadır.

Anılan örnekler dışında Muğla'nın Bodrum ilçesine bağlı Ortakent (eski adıyla Müsgebi) Köyü'nde bulunan ve "Mustafa Paşa Kulesi" adıyla anılan müstakil bir kule bulunmakta ve günümüzde restore edilip otel olarak işletilmektedir. Bu yapı Aydın'daki Ayan ailelerin yaptırdığı binalardan daha önce inşa edilmiştir ve bir Ayan ailesine ait değildir ancak, özgün işlevini yitirmiş kule yapılarının günümüzde nasıl değerlendirilebileceğinin somut örneği olması açısından yapıya bu tezde yer verilmiştir.

2.1 Cin Cin Kulesi, Koçarlı/AYDIN (18. Yüzyıl)

Şekil 2.1 Cincin Kulesi, Koçarlı, Aydın (Hürol, Ağustos 2010)

Cincin Kalesi (Cincin Kulesi), Aydın'ın Koçarlı İlçesi'nin güneydoğusunda, Sobuca Dağları'nın kuzey eteklerine kurulmuş olan Cincin Köyü'nde, 51 pafta, 1660 ada, 1375, 1376, 1378, 1379, 1380, 1381, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390 no'lu

parseller üzerinde, Sobuca Dağları'ndan kuzeye doğru inen sırtı kuşatacak şekilde konumlanır. Kalenin doğusu Doğu-Batı yönünde uzanan ve iç kalenin bulunduğu düzlüğün zemin kotuna kadar ulaşan payandalarla desteklenmiş istinat duvarlarıyla, batısı ise ayın şekilde payandalarla desteklenmiş daha yüksek bir set ile çevrilmiştir.

Aydın'daki Ayan ailelerin yaptırdığı eserlerin erken örneği olması nedeniyle bu kulenin incelenmesi önemlidir. Köyde Koçarlı ve çevresinde ayanlık görevini üstlenen Cihanoğlu Ailesi'nin inşa ettirdiği bir kale, hamam, cami ve bazı su tesisleri bulunmaktadır. Asaf Gökbel'in Aydın İli Tarihi'nde bulunan bir fotoğraf (Şekil 2.2) kulenin çevrelediği düzlüğün üzerinde Cihanoğlu Ailesi'ne ait iki katlı ahşap bir konağın bulunduğunu gösterir ancak konak günümüzde mevcut değildir. Arel'e göre bu konak 1940'lı yıllarda yok olmuş ve yerine günümüzde mevcut olan konut yapıları yıkılan konağın malzemeleri de kullanılarak inşa edilmiştir. Ayrıca Kale'nin karşısında; tek hacimli ve at nalı şeklinde bir galeriyle çevrili olan Cihanoğulları'ndan Abdülaziz b. Mehmet b. Abdullah Cami bulunmaktadır [8].

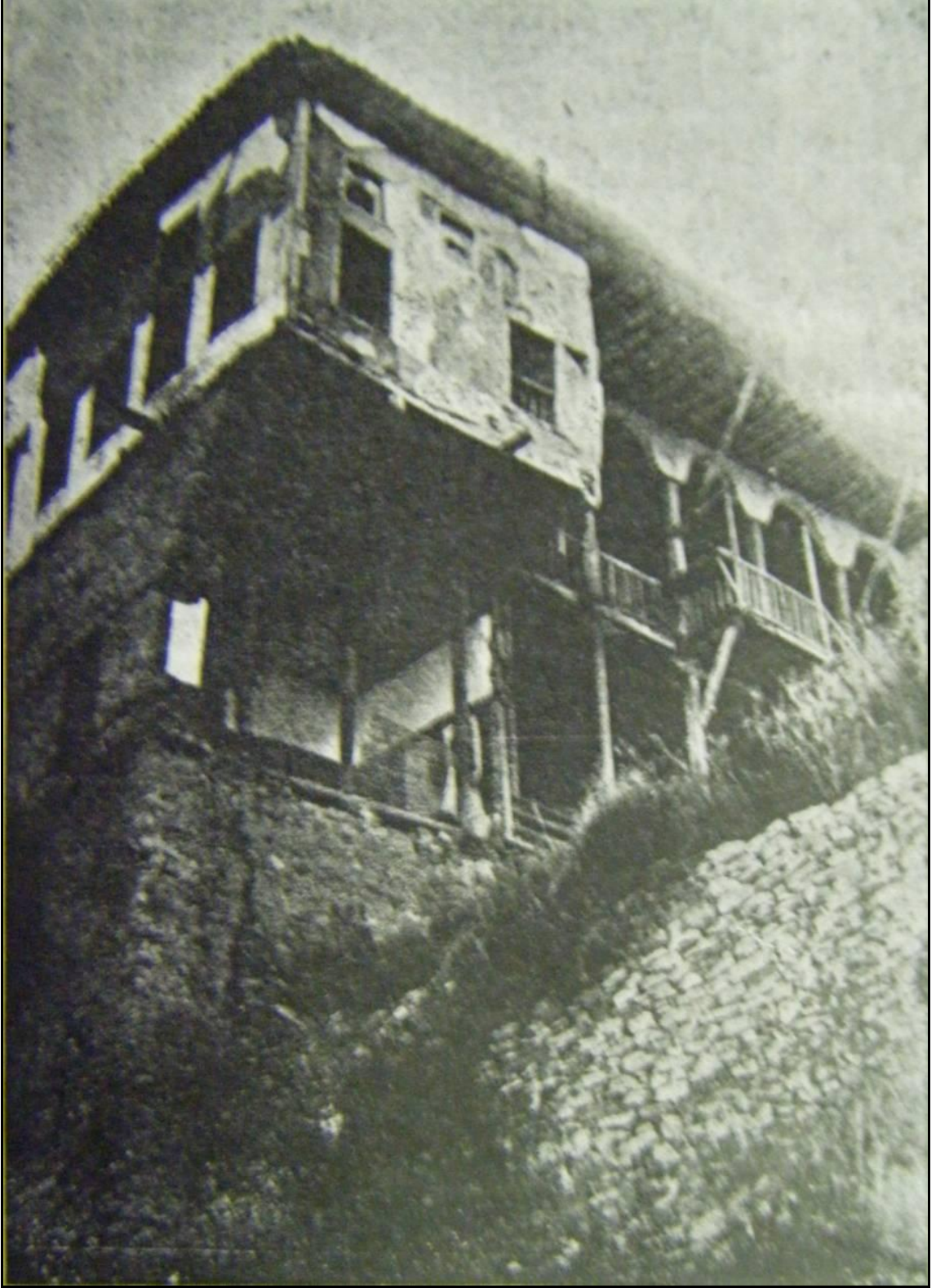
“Çağın öteki ayan ailelerinde olduğu gibi, Cihanoğulları'nın gücü, söz geçirdikleri bölgenin tarımsal üretimini ve ürün ticaretini denetim edebilmelerinden ileri gelmiştir. Büyük toprak sahipliğine geçiş sırasında elde edilen yerel siyasal nüfuz ve ona bağlı gücün “olağan” olmadığı, ayan ailelerinin yaşam çevrelerinin savunmaya öncelik veren bir düzene uyarlanmış olmalarından anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, Cincin kalesi geç döneme ait bir savunma yapısı olarak değil, ama büyük toprak sahipliğine geçiş koşullarının zorunlu kıldığı değişik bir iskân biçimi olarak değerlendirilmelidir” [9]. Yapı bir kale olarak adlandırılrsa da asıl işlevi; bir kale olmaktan çok ailenin güvenliğini ve yerel halk üzerindeki otoritesini göstermek amacıyla inşa edilmiş bir prestij yapısıdır.

19. yüzyılın ikinci yarısında yörede sık görülen veba salgınları ve buna bağlı ölüm olayları gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Cincin Köyü'nü boşaltan veba salgınından sonra Cihanoğlu ailesinden kalan kişiler Koçarlı'ya taşınmış, Cincin Köyü'ndeki malların yönetimi ise “Çerkezden olma” diye bilinen Hüseyin Ağa'ya bırakılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan kadastro çalışmaları sırasında kalenin bulunduğu alan köyün

tüzel kişiliği ve beş şahıs¹ üzerine tapulanmış, bu alan üzerine tapu sahipleri tarafından 1960'lı yıllardan sonra okul binası, lojman, tuvalet ve dört adet ev, 1980'li yıllardan sonra okul ek binası inşa edilmiştir. 20 Eylül 1995 tarihinde İzmir 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 5122 sayılı kararı ile tescil edilen kale ve çevresi sit alanı ilan edilmiş ve kalenin dış duvarları sınır olmak üzere 20 metrelik koruma alanı belirlenmiştir. Bu nedenle hem üzerindeki konutlar hem de okul ve lojman binası üzerinde onarım yapılması kurul iznine tabi hale gelmiştir. Mülk sahiplerinin vefat etmesi, mülkiyetin miras yoluyla bölünmesi ve bakımsızlık nedeniyle evler günümüzde kullanılamamaktadır.

---

¹ Günümüzde Kule'nin üzerinde bulunduğu alan Cincin Köyü Tüzel Kişiliği, Burhan Şahin ve Müşterekleri, Turhan Şahin, Mehmet Şahin, Behzat Şahin ve Müşterekleri, Makbule Güzen Karademir ve Raziye Kaya ve Müşterekleri adına tapuda tahsis edilmiştir.

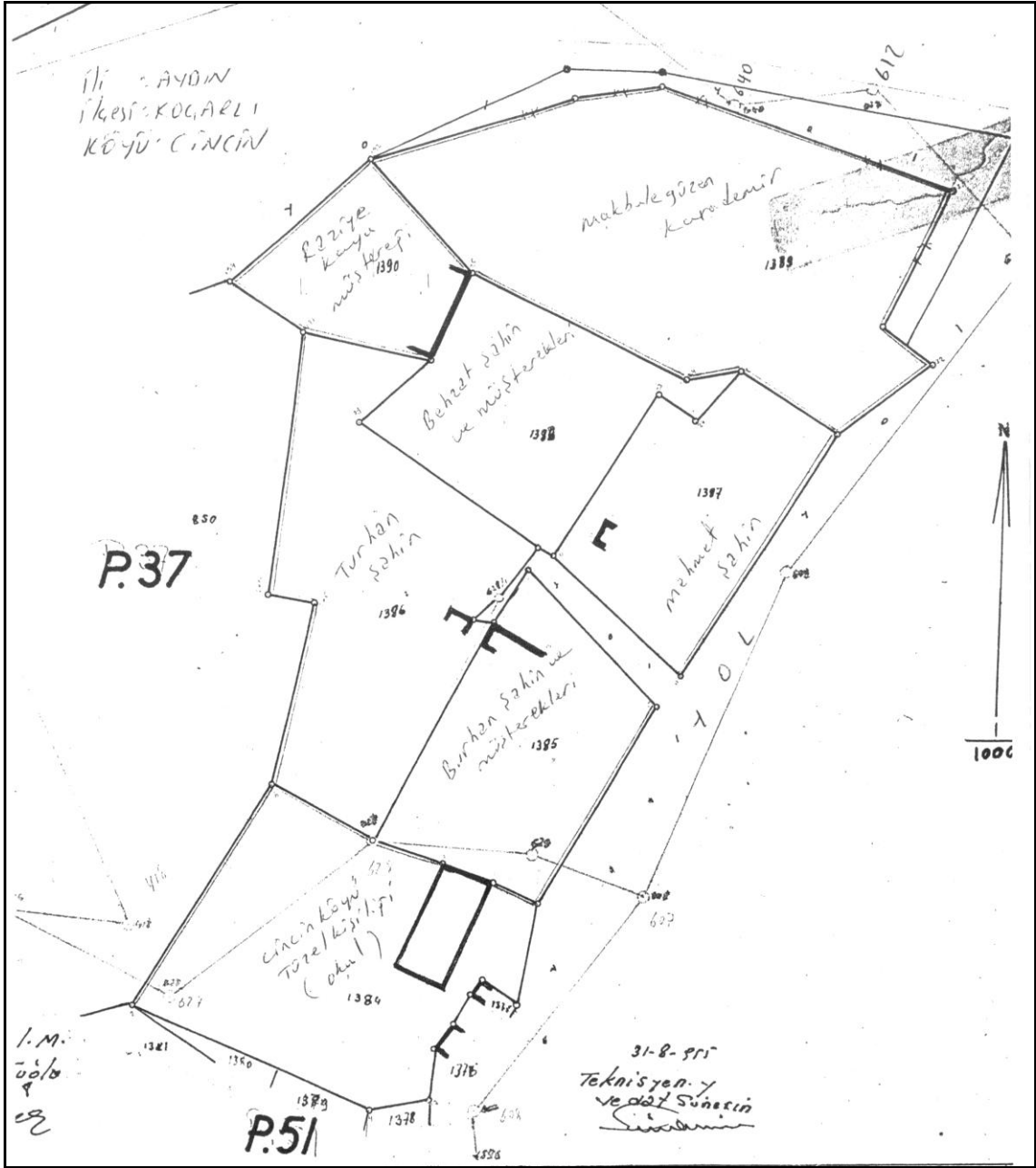

Şekil 2.2 Cincin Köyü Cihanoğlu Abdülaziz Efendi Evi [10]

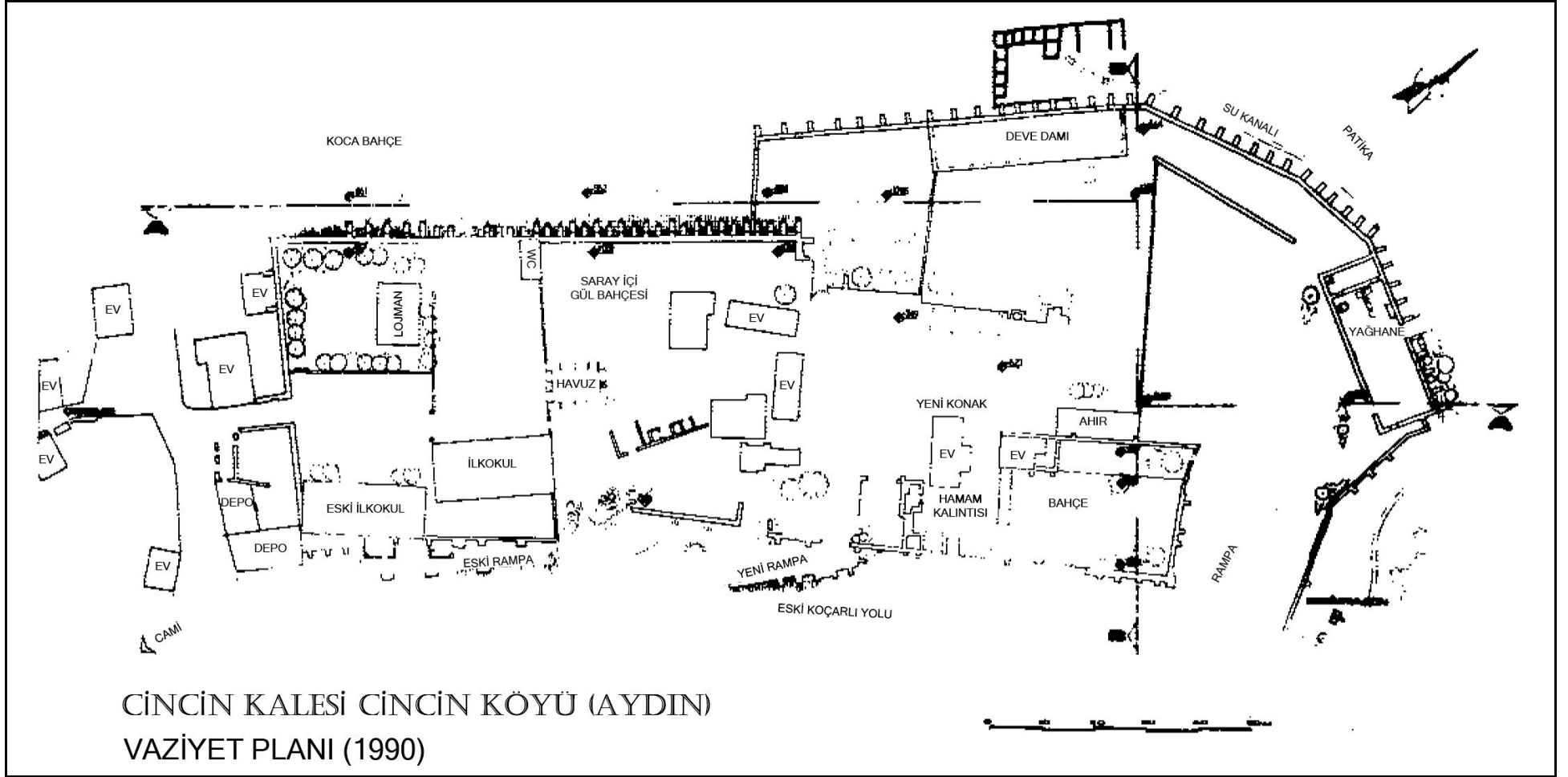
Fotoğrafın alındığı kitap 1936 yılı basımıdır. Fotoğrafın çekildiği tarihte konağın kullanılmadığı yapının bakımsızlığı ve dökülen sıvalardan anlaşılmaktadır.

Günümüzde oldukça yıkık durumdaki kale, üç farklı seviyede inşa edilmiş kısımlardan oluşmaktadır. En üst kotta günümüzde yok olan Cihanoğulları Konağı'nın (Şekil 2.2) durduğu kısım ve İç Kale yer alır. Kalenin güneyinden geçen köyün anayolu ile ulaşılan bu düzlüğün batısında Cincin Köyü İlköğretim Okulu'na ait binalar, doğusunda ise yapımında konağa ait bazı taşların devşirme olarak kullanıldığı, mülkiyeti Cihanoğlu Ailesi'nde olmayan köy evleri bulunmaktadır. Alt kotlarda ise toprağın altında kalmış olan iki sete ait izler, iki yağhane ve eskiden bir deve damı olduğu söylenen, sonradan ise yağhaneye çevrildiği söylenen yapı kalıntıları sıralanmaktadır. Kuzeydeki yağhane iki katlı, yüksek tavanlı, iki pencereleli bir mekandır. Ahşap çatıyla örtülen yağhanenin içinde zeytinyağı elde etmek için değirmenler bulunmaktadır. Arel, eskiden deve damı olduğu söylenen güneydeki yağhanede ise payanda aralarının zeytin bekletme ve yıkama yeri olarak kullanıldığını belirtir.

Moloz taş malzeme ile inşa edilen yapının çevre duvarı ile asıl ikametgâhı taşıyan terasının payandalı beden duvarları ve bazı temel ve izlerden başka bir şey günümüze ulaşmamıştır. Günümüzde İç Kale üstündeki mevcut okul ve ek binası Cincin Köyü İlköğretim Okulu olarak hizmet vermekte, kale payandaları ve yağhaneler ise köy halkı tarafından hayvan ağılı, kümes ve saman deposu olarak kullanılmakta ve yapılar gün geçtikçe yok olmaktadır. Ayrıca İç Kale'nin kuzeydoğusunda, mevcut kottan düşük seviyede bir alan bulunduğu ve bu alanın mal sahibi tarafından toprakla doldurularak sulu tarım yapıldığı gözlenmiştir. Toprak dolgu ve tarım amaçlı sulama Kale'nin kuzeydoğu duvarlarında çatlak ve rutubete bağlı bozulmaya neden olmuştur. Cincin Kalesi'nin korunması için öncelikle alanın kamulaştırılması, kale üzerindeki konutların kaldırılması ve okulun köyün başka bir yere taşınması gerekmektedir. Koçarlı Kaymakamlığı Cincin Kalesi ve koruma alanının kamulaştırılması için 2010 yılında Kültür Bakanlığı'na başvurmuştur. Kamulaştırma için gerekli olan çalışmanın Bakanlık tarafından yürütüldüğü ve bu süreçte köy muhtarından yapıların zarar görmemesi için gerekli tedbirleri alması istenildiği öğrenilmiştir. Bu bağlamda, kale payandalarının günümüzde ağıl ve samanlık olarak kullanılmasının önüne geçilmeli, yerel halka bu yapının mimari değeri olduğu, restore edildiği takdirde köyün önemli bir turizm alanı olacağı ve köyün ekonomisine katkı sağlayacağı anlatılmalıdır.

Şekil 2.3 Cincin Kulesi – mülkiyetleri gösteren kadastral plan, Koçarlı, Aydın [11]

Şekil 2.4 Cincin Kalesi vaziyet planı, Koçarlı, Aydın [12]

Şekil 2.5 Cincin Kulesi kuzeybatı görünüşü (Hürol, Ağustos 2010)

Solda kalenin istinat duvarları üzerinde yer alan, sonradan inşa edilmiş köy evleri, sağda Cincin Köyü İlköğretim Okulu görülmektedir.

Şekil 2.6 Cincin Kulesi güney istinat duvarları (Hürol, Ağustos 2010)

Payandalarda yer yer yokolma, derz boşalması ve çiçeklenme tespit edilmiştir.

Şekil 2.7 Cincin Kulesi güney istinat duvarları (Hürol, Ağustos 2010)

Şekil 2.8 Cincin Kulesi üzerinde yer alan konut yapıları (Hürol, Ağustos 2010)

Şekil 2.9 Cincin Kulesi üzerinde yer alan konut yapısı (Hürol, Ağustos 2010)

Şekil 2.10 Cincin Kulesi güney istinat duvarları (Hürol, Ağustos 2010)
Üst kottaki toprak dolgu ve tarım amaçlı sulama kale duvarlarında çatlak ve rutubete bağlı bozulmaya neden olmuştur.

2.2 Cihanoğulları Kulesi ve Konağı, Koçarlı/AYDIN (18. yy.)

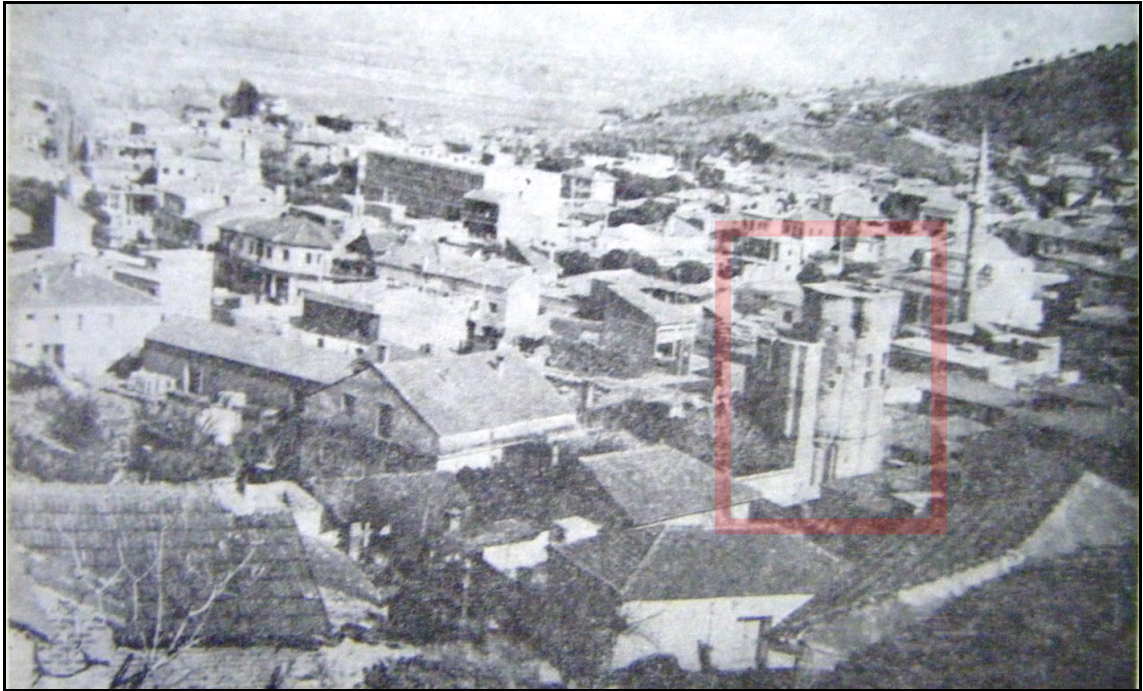

Şekil 2.11 Cihanoğlu Kulesi, Koçarlı, Aydın [13]

Cihanoğlu Kulesi; Aydın İli, Koçarlı İlçe merkezinde, Kule Sok. No:4'de bulunan, 18. yüzyıldan kalma kârgir bir yapıdır. Cihanoğulları Ailesi'nin baskınlardan korunmak için yaptırdığı kule, bir konakla bağlantılı bir halde iken 1948 yılında konak bir yangın sonucu yok olmuş, kule tek başına kalmıştır. Yıkılan konak yerine sonradan yeni bir konak inşa edilmiş olup, bu konak eski konağın konumunun dışında, farklı bir yere inşa edilmiştir. Günümüzde konakta Cihanoğlu Ailesi'nin gelini oturmakta, kule ise kullanılmamaktadır.

Koçarlı İlçe Merkezi'nde, 19K1cA Pafta, 109 Ada, 9 Parsel üzerinde bulunan Cihanoğlu Kulesi 15 Aralık 1995 tarihinde İzmir 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 5393 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Günümüzde mülkiyeti Cihanoğlu Ailesi'nde bulunan ve ayakta olan Kule ise 19. yüzyıl başında bir takım değişiklikler geçirmiş, yapıya hamam, teras gibi mahaller ile alçı süslemeler eklenmiştir. 20. yüzyıl başlarında hamam olarak işletilmek üzere kiraya verilmesi üzerine yine bir takım değişiklikler yapılmış, 4. kat pencereleri büyütülmüş (Şekil 2.13), 3. kat tuvalet ve ocağı tuğla duvarla kapatılmıştır. 1940'larda aile yapı üzerinde birtakım onarımlar yaptırmış, kule betonarme giriş ve hatıllarla sağlamlaştırılmış ve savunma odasının zemini beton kaplanmıştır.

Günümüzde Koçarlı'nın simgesi haline gelmiş bu yapı maalesef çevresindeki yapıların baskısına maruz kalmakta, yapıyı korumak için herhangi bir tedbir alınmamaktadır. Yapının özel mülkiyet olması ve sahibine ulaşılamaması nedeniyle Kule'nin içine girmek mümkün olmamıştır.

Şekil 2.12 Koçarlı genel görünüşü ve Cihanoğlu Kulesi, Koçarlı, Aydın [14]

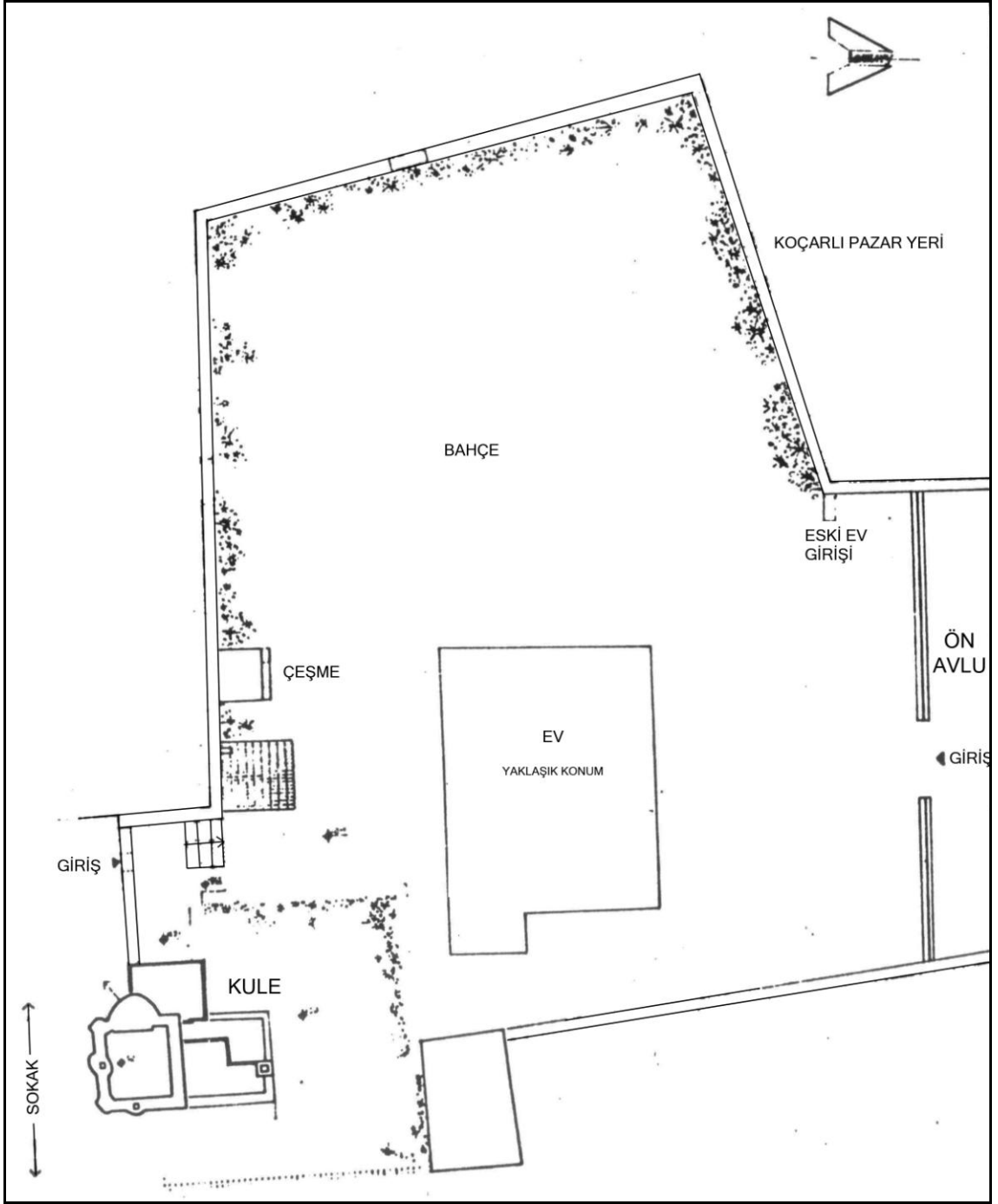
Şekil 2.13 Cihanoğlu Kulesi, Koçarlı Aydın (Hürol, Ağustos 2010)

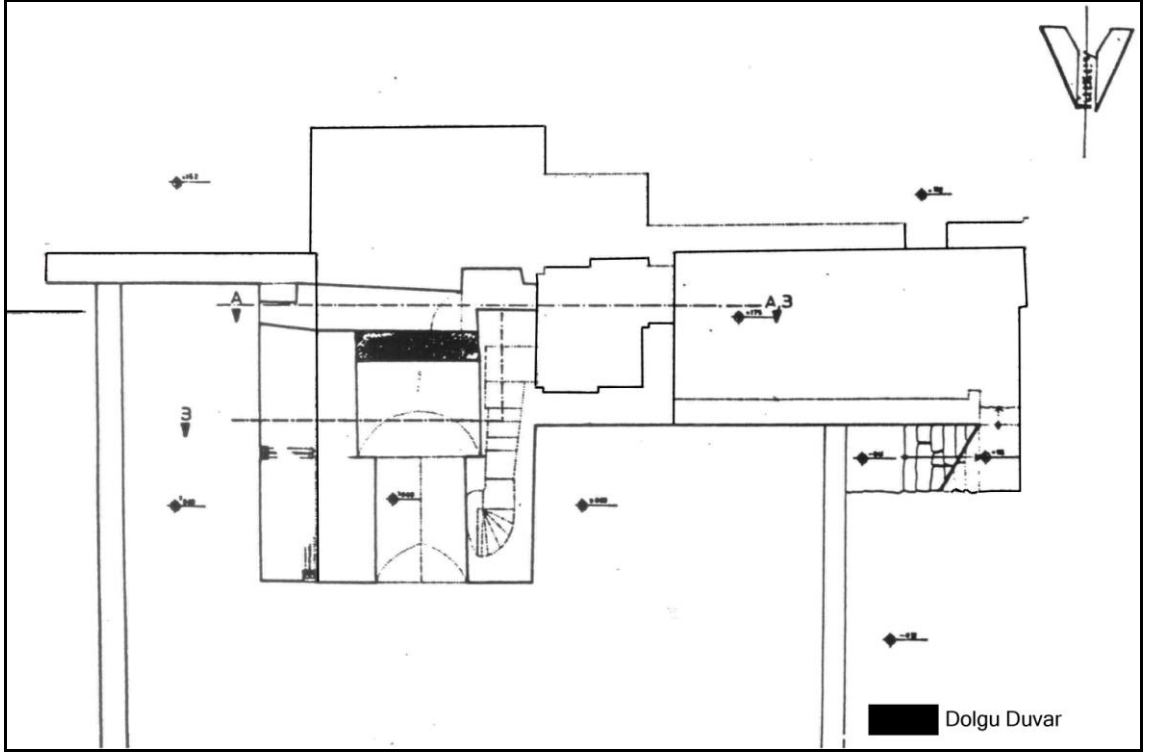
Şekil 2.14 Cihanoğlu Kulesi, Koçarlı, Aydın (Hürol, Ağustos 2010)

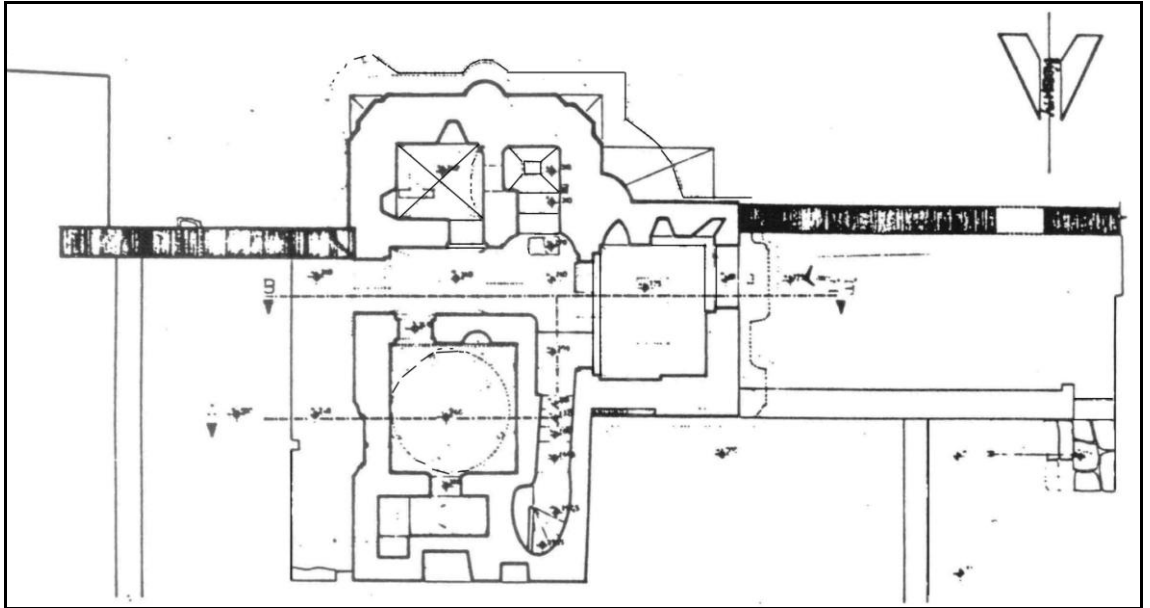
Şekil 2.15 Kulenin bahçesindeki yeni konak, Koçarlı, Aydın (Hürol, Ağustos 2010).
Yapı Cihanoğlu Ailesi'nin gelini Vesile Cihanoğlu tarafından konut olarak
kullanılmaktadır.

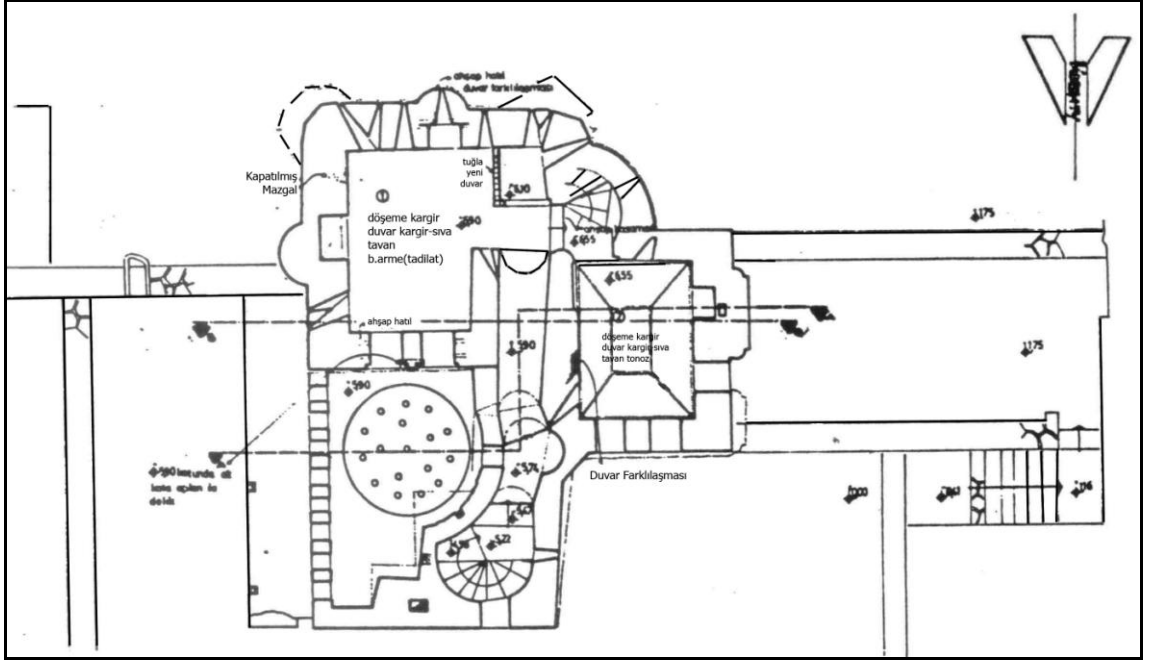
Şekil 2.16 Cihanoğlu Kulesi vaziyet planı, Koçarlı, Aydın [15]

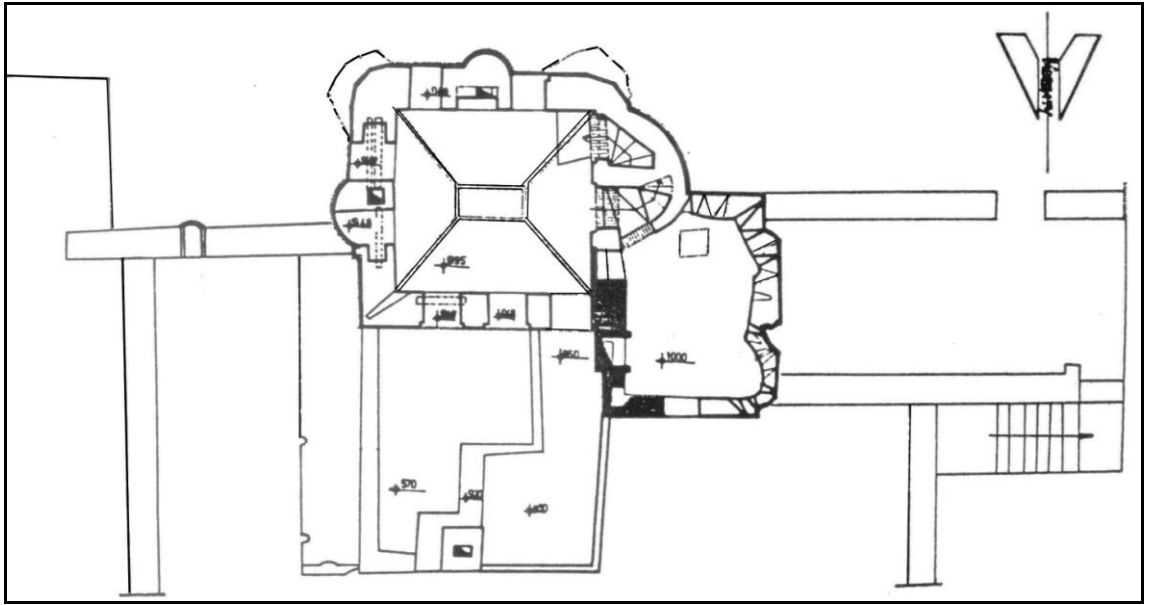
Şekil 2.17 Cihanoğlu Kulesi zemin kat planı, Koçarlı, Aydın [16]

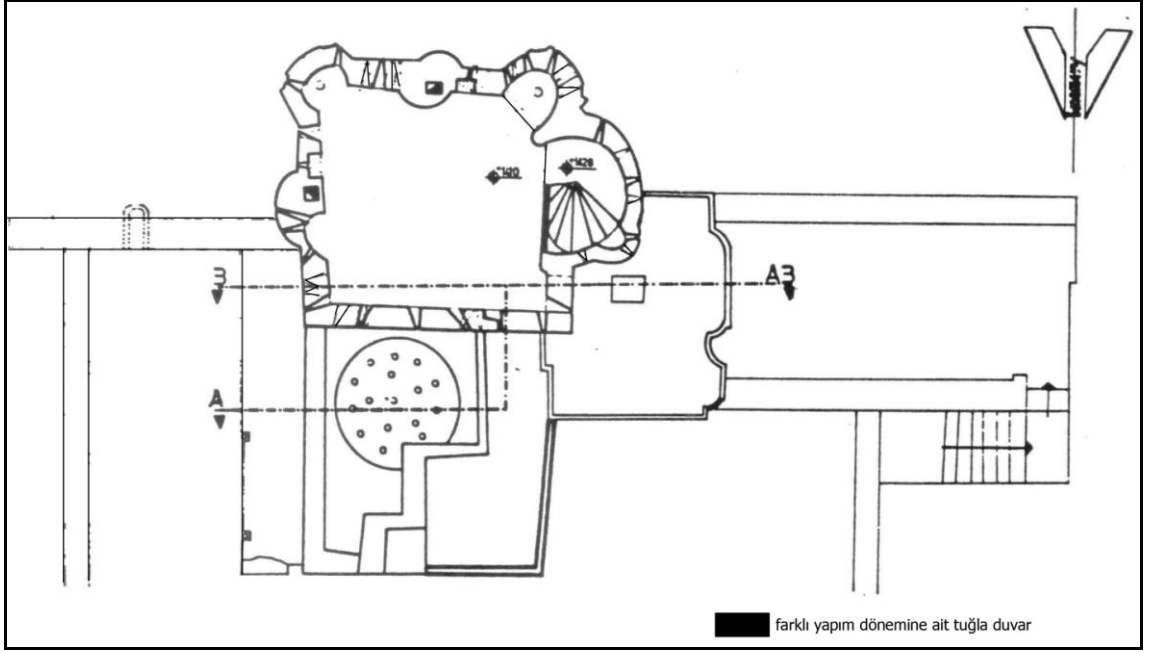
Şekil 2.18 Cihanoğlu Kulesi birinci kat planı, Koçarlı, Aydın [17]

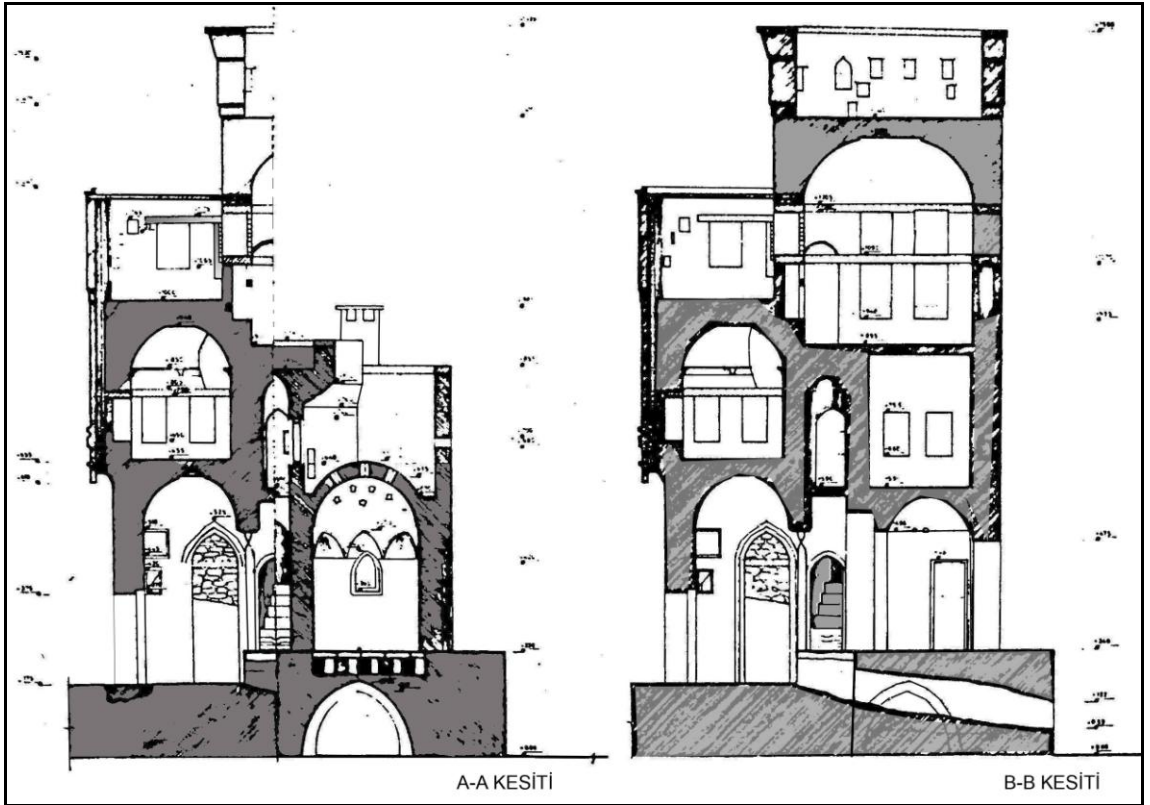
Şekil 2.19 Cihanoğlu Kulesi ikinci kat planı, Koçarlı, Aydın [18]

Şekil 2.20 Cihanoğlu Kulesi üçüncü kat planı, Koçarlı, Aydın [19]

Şekil 2.21 Cihanoğlu Kulesi dördüncü kat planı, Koçarlı, Aydın [20]

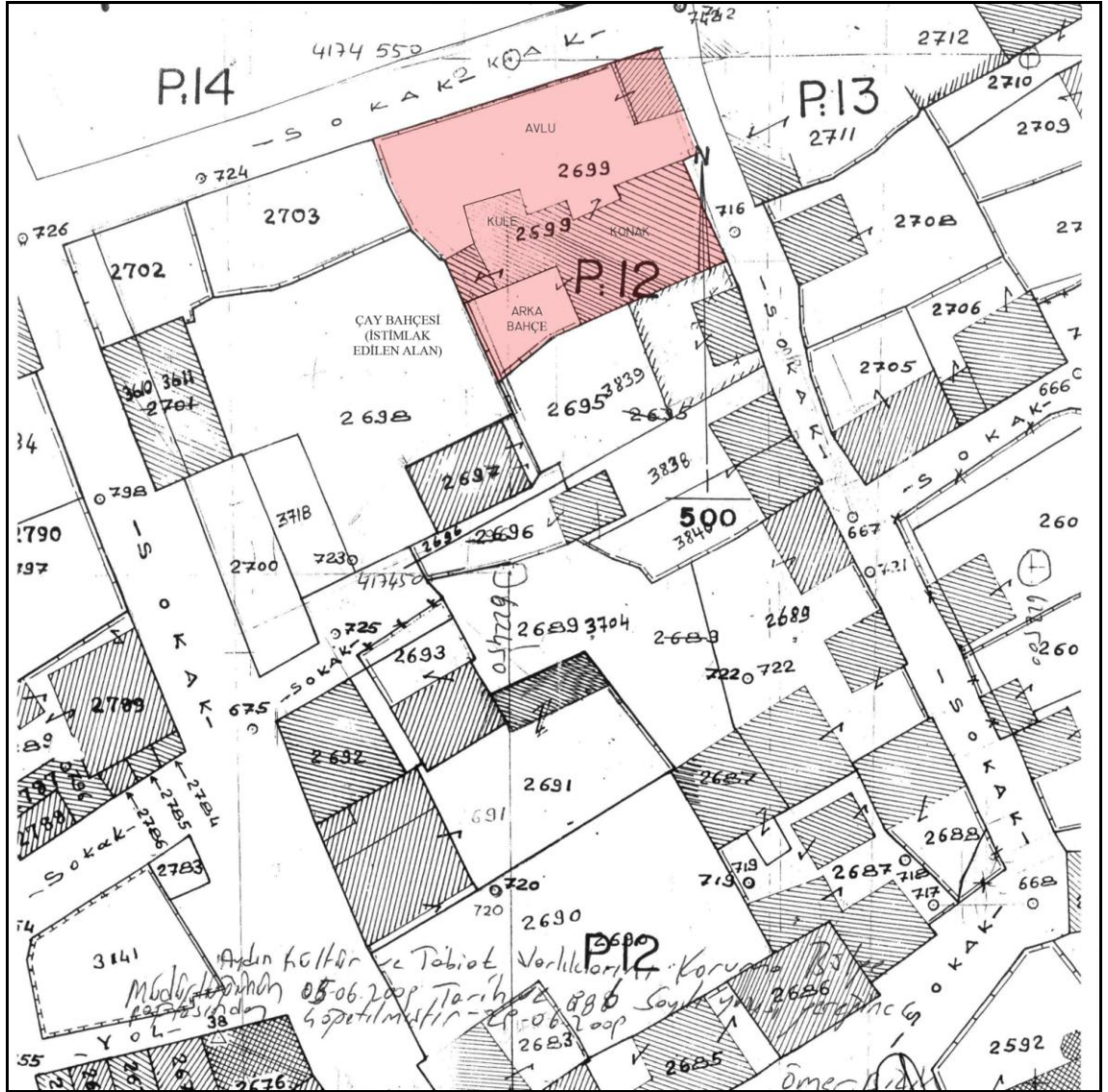

Şekil 2.22 Cihanoğlu Kulesi kesitleri, Koçarlı, Aydın [21]

2.3 Yazıkent Mehmet Bey Kulesi ve Konağı, Bozdoğan/AYDIN (18 – 20. Yüzyıl)

Aydın İli, Bozdoğan İlçesi, Yazıkent Kasabası (eski adıyla İnebolu Köyü) [22], Gündoğdu Mahallesi, 1. Sokak, No:16'da bulunan ve tapunun 12 Pafta, 2699 Parsel'ine kayıtlı Mehmet Bey Konağı ve Kulesi, günümüzde hayatta olmayan Mehmet Özbay'ın mirasçıları üzerine kayıtlıdır. Yerel halktan edinilen bilgiye göre konağın varisleri İzmir'de yaşamakta ve konakla uzun süredir kimse ilgilenmemektedir.

Şekil 2.23 Yazıkent, Mehmet Bey Konağı ve Kulesi vaziyet planı, Bozdoğan, Aydın [23]

Şekil 2.24 Mehmet Bey Konağı, avludan konağın görünüşü, Yazıkent, Aydın
(Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.25 Mehmet Bey Konağı, iç avludan hayata çıkan taş basamaklar ve hayat,
Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.26 Mehmet Bey Kulesi kuzeydoğu cephesi, hayattan kuleye geçiş, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.27 Mehmet Bey Konağı, avludan hayat ve kule'nin görünüşü, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Koçarlı'daki Cihanoğlu Konağı ve Kulesi ile Arpaz'daki Beyler Konağı ve Kulesi'ne kıyasla daha küçük ölçekli olan bu yapı grubu mevcut konak – kule ilişkisi açısından önemlidir. Ancak bu örnekte kule üzerinde mazgal bulunmaması ve avlu çevresinde koruma sağlamaktan çok avlu sınırlarını temsil eden, nispeten alçak bir duvar bulunması bu yapının savunma amacından çok prestij yapısı olarak inşa edildiğini dşndrmektedir.

Konak dış sofalı plan şemasında alt katı kargir, üst katı ahşap ve kargir olmak üzere iki katlı inşa edilmiştir. Beden duvarları moloz taşla rlm kargir duvardır. Konak ve avlusundaki kuleye konağın kuzeybatısında yer alan çift kanatlı ahşap avlu kapısından ulaşılır. Avluda ayrıca bir ocak, eşme (şekil 2.28) ve muhdes depo alanları bulunmaktadır. Konağın avluya açılan alt katında depo ve ahır olarak kullanıldığı dşnlen hacimler (şekil 2.29) yer alır.

Üç katlı kargir olarak inşa edilmiş kuleye geçiş Hayatın batısında yer alan ancak günümüzde mevcut olmayan ahşap konsolla yapılmaktadır. Kulenin giriş kapısının üzerinde ve konağın üst katındaki başodanın kapılarının üstünde kitabeler mevcuttur. Konakla kulenin aynı dönemde inşa edilmediği, konağın kulenin yapımından yaklaşık 150 yıl sonra yapıya eklendiği yapılardaki kitabelerden anlaşılmaktadır. Kuledeki kitabede H.1170 (M.1756-1757), konaktakinde ise H.1327 (M.1909-1910) tarihleri bulunmaktadır.

Şekil 2.28 Mehmet Bey Konağı, avludaki ocak ve çeşme, Yazıkent, Aydın
(Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.29 Mehmet Bey Konağı zemin kat, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Konağın üst katına ise avludan Hayata çıkan taş basamaklı kargir bir merdivenle ulaşılır. (Şekil 2.27) Merdiven sahanlığının alt kısmı tonoz biçiminde açılarak Hayatın altında kalan kısmın ışık alması sağlanmıştır (Şekil 2.28).

Şekil 2.30 Mehmet Bey Konağı zemin kat, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Hayatın alt kısmındaki ahşap taşıyıcılar ve hayata çıkan kargir merdiven görülmektedir. Üst kat hayatın arkasına yerleştirilmiş iki oda ve odaların arasında, sonradan kapatıldığı düşünülen bir eyvandan ibarettir. Hayatın kuzeydoğusundaki duvar üzerinde bir ocak ve ocağın iki yanında nişler bulunur (Şekil 2.28). Nişlerden biri alçıyla mihrap, diğeri ise ahşap motiflerle süslenmiş raflar şeklindedir.

Şekil 2.31 Mehmet Bey Konağı birinci kat, hayatın kuzey duvarı, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Hayatın batısında ise konağa bitişik olan üç katlı kargir kuleye geçiş yer alır. Günümüzde bu geçiş yok olmuştur ancak, izleri kulenin duvarlarında gözlenmektedir.

Şekil 2.32 Mehmet Bey Konağı birinci kat, hayattan kuleye geçiş, Yazıkent, Aydın
(Hürol, Şubat 2011)

Odalara giriş köşesi pahlanmış duvar üzerine yerleştirilen kapılarla sağlanır. Kemerli kapıların üstünde ahşap motifli çerçeve ve çerçevenin üzerinde pahlanarak tavan hizasına ulaşan sıvalı yüzey bulunur. Hayatın ve başodanın tavan döşemesi ahşap kaplıdır. Odaların hayata bakan pencerelerinin önünde ahşap kapaklar ve üstlerinde yuvarlak kemerli tepe pencereleri yer alır. Alttaki pencerelerin üst hizasında bulunan sergen hayatın duvarlarının ahşap kaplı ve sıvalı kısımlarını birbirinden ayırır. Tepe pencerelerinin arasında alçıyla sivri kemerli pencere formu verilmiş süslemeler, pencere kapaklarının arasında kemer motifli ahşap panolar yer alır (Şekil 2.33). Hayatın avluya bakan kısmı ise ahşap direkler arasında yer alan muhdes ahşap korkulukla çevrelenmiştir. Hayatın kuzeyinde bulunan odanın girişinde bulunan seki, oda zeminini

Hayatın zemin kotundan yükseltir. Giriş kapısının hemen üstünde ahşap korkuluklu bir musandıra ve sağında oda boyunca devam eden ahşap yüklük yer alır. Giriş kapısının sol tarafında Hayata açılan dört adet çift kanatlı ahşap pencere ve üstlerinde tepe pencereleri (Şekil 2.33), karşı duvarın ortasında kargir duvar üzerine yerleştirilmiş, alçı yaşmaklı bir ocak ve ahşap kapaklı bir dolap yer alır (Şekil 2.34).

Şekil 2.33 Mehmet Bey Konağı birinci kat, odadan hayata bakış, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Odanın arkasındaki kargir duvarda ise ahşap kapaklı iki dolap ve dolapların üstünde raf yer alır. Oda duvarları boyunca devam eden sergen duvarları yatayda ikiye böler. Altı kısımlar ahşap panolar, dolaplar, pencere ve nişler yer alırken yüklüğün bulunduğu duvar hariç diğer duvarların üst kısmı sıva ile kaplıdır. Hayatın ve diğer odanın aksine bu odanın tavanında ahşap kaplama bulunmamaktadır. Odanın tavanında ahşap taşıyıcılar ve çatı arasına ait kaplama tahtaları görülmektedir (Şekil 2.35).

Şekil 2.34 Mehmet Bey Konağı birinci kat, oda içindeki ahşap ve alçı süslemeli öğeler, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Hayatın güneyinde yer alan başoda kuzeydeki oda ile benzer özellikler barındırır. Odaya giriş pahlanmış duvarda yer alan ahşap çerçevesi motifli ve üstünde kitabesi bulunan kapıdan yapılır. Oda zemini hayatın zemin kotundan yükseltilmiştir. Girişin sol tarafında ahşap yüklük bulunur. Yüklük, seki hizasında yerleştirilen muhdes ahşap bölme ile odadan ayrılmıştır. Kapının sağında hayata açılan pencereler, karşısında kargir duvara yerleştirilmiş bir ocak ve iki tarafında arka avluya bakan iki pencere yer alır.

Şekil 2.35 Mehmet Bey Konağı birinci kat, başodanın hayata bakan duvarı, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Odanın güney duvarında ahşap çerçevesi dolap nişleri ve üstünde bir tepe penceresi yer alır (Şekil 2.36). Oda duvarları boyunca devam eden sergen alttaki ahşap panolar, pencereler ve nişlerle kaplı kısmı üstteki alçı ile sivri kemer motifi verilmiş sıvalı yüzeyden ayırır. Oda tavanı diğer odanın aksine çarkifelek göbekli çıtalı ahşap tavadır (Şekil 2.37).

Şekil 2.36 Mehmet Bey Konağı birinci kat, başoda güney duvarı, Yazıkent, Aydın
(Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.37 Mehmet Bey Konağı Birinci Kat, başodanın tavanı, Yazıkent, Aydın
(Hürol, Şubat 2011)

Günümüzde hayata bakan kısmı kapatılarak odaya çevrilen eyvan iki oda arasında yer alır. Muhdes duvar üzerinde bir kapı ahşap bir raf bulunur. Eyvanın zemini hayattan seki ile yükseltilmiştir. Eyvanın sağır duvarları boyunca devam eden sergen üst kısımdaki alçı süslemeye sahip sıvalı alanı alt kısımdaki ahşap panolarla kaplı bölümden ayırır. Eyvan duvarının üstünde yer alan ahşap panoların hayatla eyvan arasındaki duvarın arasından devam etmesi eyvanın sonradan kapatıldığı görüşünü desteklemektedir (Şekil 2.31). Eyvanın tavanı hayatın kaplaması ile aynıdır, tavan kaplamasında kopma ve yok olma gözlenmiştir.

Konağın güneybatı duvarına bitişik durumdaki Kule'ye geçiş günümüzde hayatın kule önüne doğru uzanan döşemeye ait çıkmadandır. Bu geçiş kısmı yıkıldığından kule içine girilememiştir. Bu örnekte, kule ile konağın fiziksel olarak bağlantısının sabit olması kule yapılarının ev halkını korumak için konaktan bağımsız ve korunaklı girişe sahip olduğu görüşü ile örtüşmemektedir. Konağın kuleden daha sonra inşa edilmiş olması, eski konağın konumu ile mevcut konağın konumunun aynı olmayabileceğini, savunma ihtiyacının azalmasıyla kule yapısının selamlık olarak kullanılabileceği bir plan şemasına sahip yeni bir konağın inşa edildiğini düşündürmektedir. Yapının bulunduğu alanın bir kısmının belediye tarafından istimlak edilerek çay bahçesine dönüştürülmesi nedeniyle (Şekil 2.38) eski bir yapılaşma var olsa bile günümüzde bu izler kaybolmuştur.

Şekil 2.38 Mehmet Bey Kulesi güneybatı cephesi, Yazıkent, Aydın
(Hürol, Şubat 2011)

Moloz taştan kargir olarak üç katlı inşa edilen kuleye giriş yapının birinci katındadır. A.K.T.V.K.K.'nun kuleyle ilgili hazırladığı raporda kulenin birinci ve ikinci katı yaşama alanı olarak düzenlendiği, her katta kare planlı iki oda, bir hela ve yıkanma yeri bulunduğu belirtilmiştir. Rapora göre birinci katta giriş kapısının karşısındaki odada bir ocak bulunmakta, ayrıca bu katta yer alan yüklüğün içerisindeki merdivenle yapının kiler olarak kullanılan zemin katına ulaşılmaktadır. Her odanın avluya bakan, dikdörtgen, çift kanatlı ahşap penceresi mevcuttur. İkinci katta, zemini betonarme döşemeli tuğla duvardan korkuluklu muhdes bir terasın (Şekil 2.38–2.39) 1954 yılında yapıya eklendiği, bu tarihte konak ve kule üzerinde kapsamlı bir onarım yapıldığı tespit edilmiştir. Kulenin üst örtüsü kirpi saçaklı kırma çatıdır. Üzeri Marsilya kiremidi kaplıdır. Çatı örtüsünün alaturka kiremitle kaplıyken sonradan değiştirildiği bilgisi köyde yaşayanlarla yapılan görüşme sonucu edinilmiştir.

Şekil 2.39 Mehmet Bey Konağı ve Kulesi, çay bahçesi'nden görünüş, Yazıkent, Aydın
(Hürol, Şubat 2011)

Konağın alaturka kiremit kaplı kırma çatısı günümüzde hasar görmüş, hayatın ve odaların tavan ve döşemeleri büyük ölçüde çökmüştür. Konak hem plan hem de malzeme kullanımı açısından özgünlüğünü korumaktadır ancak, yapının gerek dış sofalı olması, gerek çatının çökmesi nedeniyle yağmur ve diğer iklim koşullarına karşı savunmasız oluşu, yapının uzun süredir kullanılmaması, periyodik bakımının yapılmaması, kümes ve depo olarak kullanılması yapının günümüzde zarar görmesinin başlıca nedenleridir.

Konak ve köyle ilgili yürütülen kaynak araştırmasında Arel'in [24], Mehmet Bey Konağı dışında, İskender Bey konağı adıyla anılan, kulesi önceden yıkılmış bir konaktan daha bahsettiği görülmüştür. Ancak, Mehmet Bey Konağı'nın kuzeyinde, Özbay Caddesi üzerinde bulunduğu öğrenilen bu konak günümüzde tümüyle yok olmuş, bulunduğu alan ise belediye tarafından pazar alanı haline getirilmiştir (Şekil 2.40).

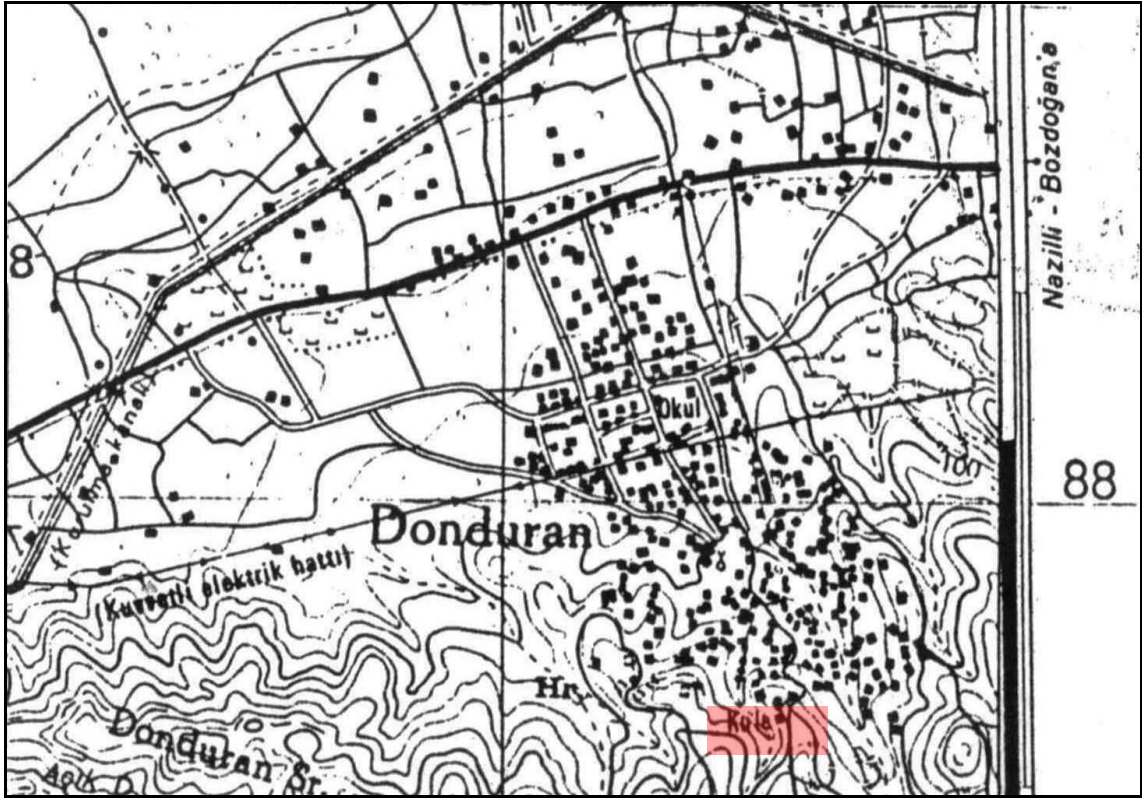

Şekil 2.40 Yıkılan İskender Bey Konağı ve Kulesi'nin bulunduğu pazar alanı, Yazıkent, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Mehmet Bey Kulesi ve Konağı'nın da İskender Bey Konağı gibi yok olmasını önlemek için ivedilikle depo ve kümes olarak kullanımının engellenmesi ve restore edilmesi için gerekli inceleme ve projelendirme sürecinin başlatılması gerekmektedir.

Bu amaçla, 10.07.2009 tarihinde Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 2217 sayılı kararı ile Mehmet Bey Konağı ve Kulesi tescillenerek koruma altına alınmıştır. Yazıkent Belediye Başkanlığı'nın talebi üzerine ise, yapının sosyokültürel amaçlı kullanmak üzere restore edilmesi için 27.01.2011 tarihinde Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 3417 sayılı kararı ile kamulaştırma için gerekli çalışmaların yürütülmesine karar verilmiştir.

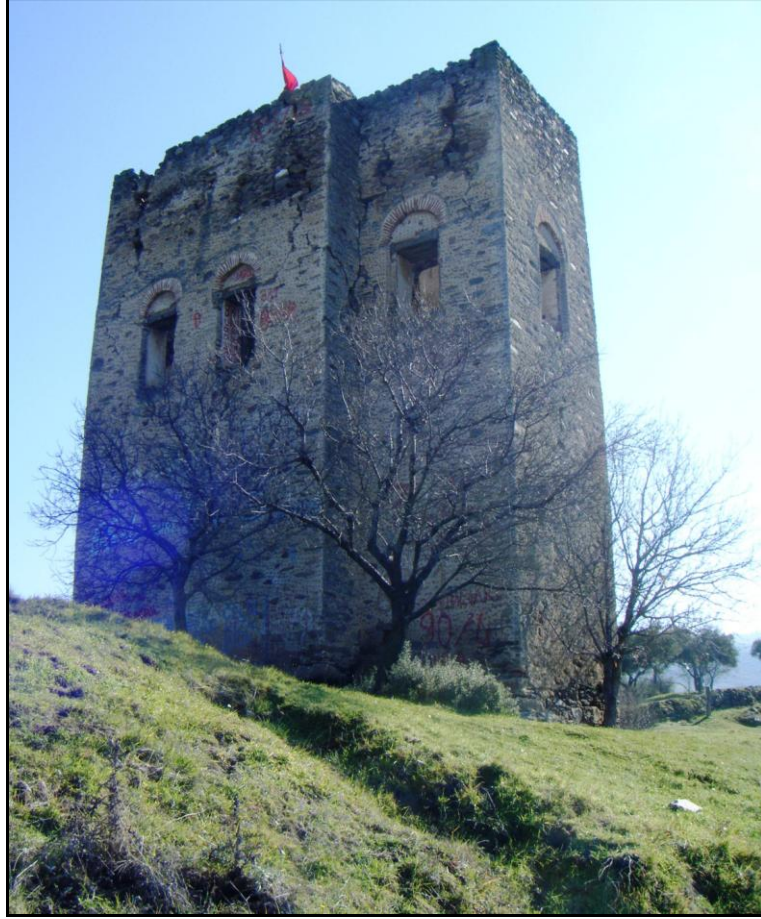
2.4 Donduran Kulesi, Yenipazar/AYDIN (18. Yüzyıl)

Şekil 2.41 Donduran Köyü halihazır planı, Yenipazar, Aydın [25]

Aydın İli, Yenipazar İlçesi, Donduran Köyü'nün güneyinde köye ve Menderes Ovası'na hakim bir konumda inşa edilmiş, yaptırını belli olmadığı için köyün ismiyle anılan adsız ve kitabsiz kuledir. Kulenin mülkiyeti günümüzde Donduran Köyü tüzel kişiliğinde olup, köy içinde kule ve H.1177-1178 (1763-1765) tarihli bir çeşmeden başka eski yapıya rastlanmamıştır. Yapı, İzmir 2 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 15 Eylül 2005 tarih, 1331 sayılı karar ile tescil edilerek koruma altına alınmıştır.

Moloz taş, tuğla ve devşirme malzemedен inşa edilen, birbirine bitişik iki kare planlı kütlelerden oluşan kulenin batısındaki hacim daha küçük boyutlardadır. Üç katlı kübik bir yapı olan Donduran Kulesi iki kat ve terastan oluşmaktadır.

Şekil 2.42 Donduran Kulesi, kuzeybatı görünüşü, Yenipazar, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Giriş kapısı doğu cephesinde bulunan ve zemin seviyesinden 2 metre yüksekte olan kule girişi muhtemelen çekme köprüünün iç tarafındaki merdiven basamakları ile sağlanmakta idi. Çekme köprüünün makara sistemine ait izler kapının ahşap lentosunun ortasındaki makarada gözlenmektedir (Şekil 2.43).

Ahşap döşemeleri yok olan kulenin ikinci katının ikamet amaçlı kullanıldığı düşünülmekte, bu katın güney duvarında üçgen alınlıklı bir ocak, kuzey duvarında iki, doğu duvarında tek, dıştan tuğla kemerli dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Teras kat duvarlarında mazgal delikleri bulunmaktadır.

Şekil 2.43 Donduran Kulesi, doğu cephesi, Yenipazar, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

İkinci katta kapının üzerine gelen yerde bir saldırı durumunda kapıyı zorlayanların üstüne kızgın yağ ya da su dökmeye yarayan, dış cepheden ocak davlumbazına benzeyen bir mazgal bulunmaktadır.

Kulenin ahşap kat döşemeleri; yandığı için günümüzde mevcut değildir. Yapının beden duvarlarında strüktürel çatlaklar gözlenmiştir.

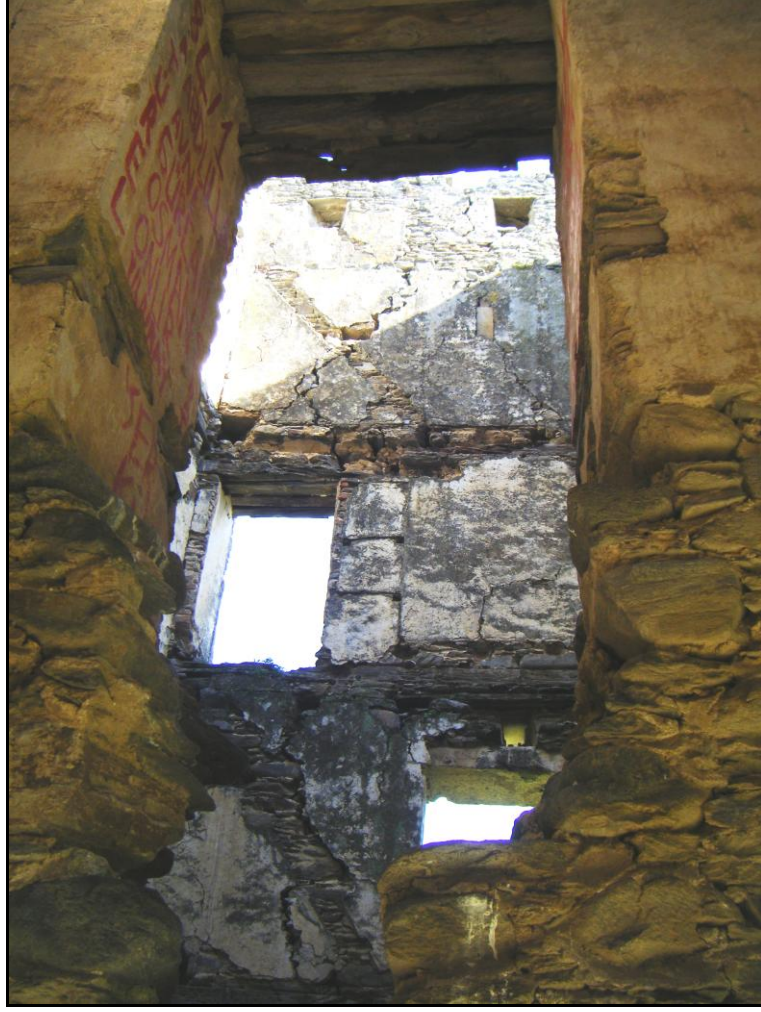
Şekil 2.44 Donduran Kulesi, güney cephesi, Yenipazar, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Günümüzde güney beden duvarı yıkılarak yapıya giriş sağlanmış yapının bu kısmı tahrip edilmiştir. Yapının en önemli sorunu beden duvarlarındaki düşey çatlaklardır. Bu strüktürel çatlaklar dışında beden duvarlarının alt kısımlarında derz boşalması ve üstünde çeşitli yazılar gözlenmiştir.

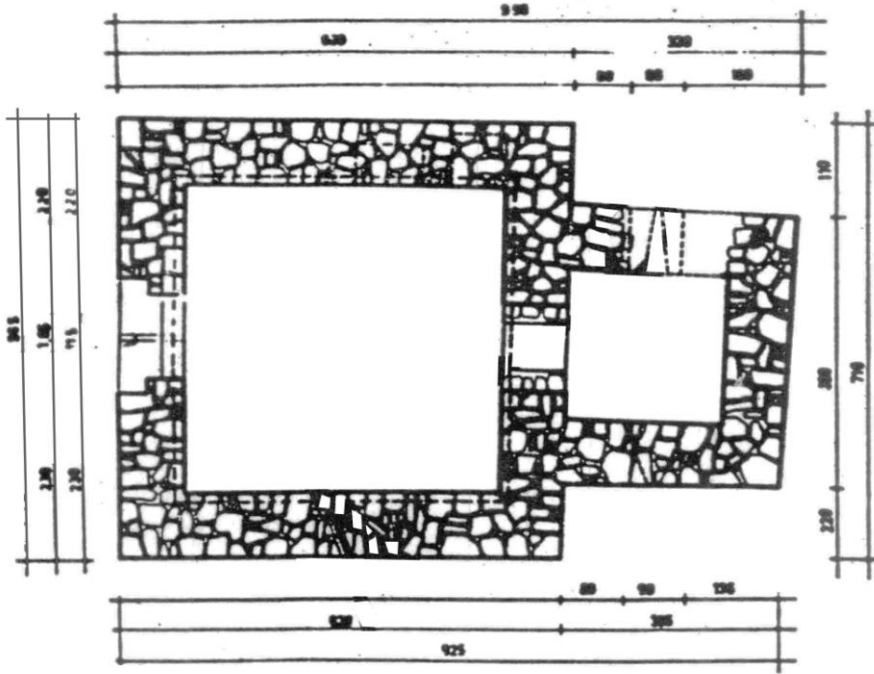
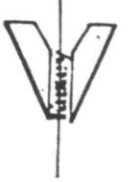

Şekil 2.45 Donduran Kulesi, kuzey cephesi, Yenipazar, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

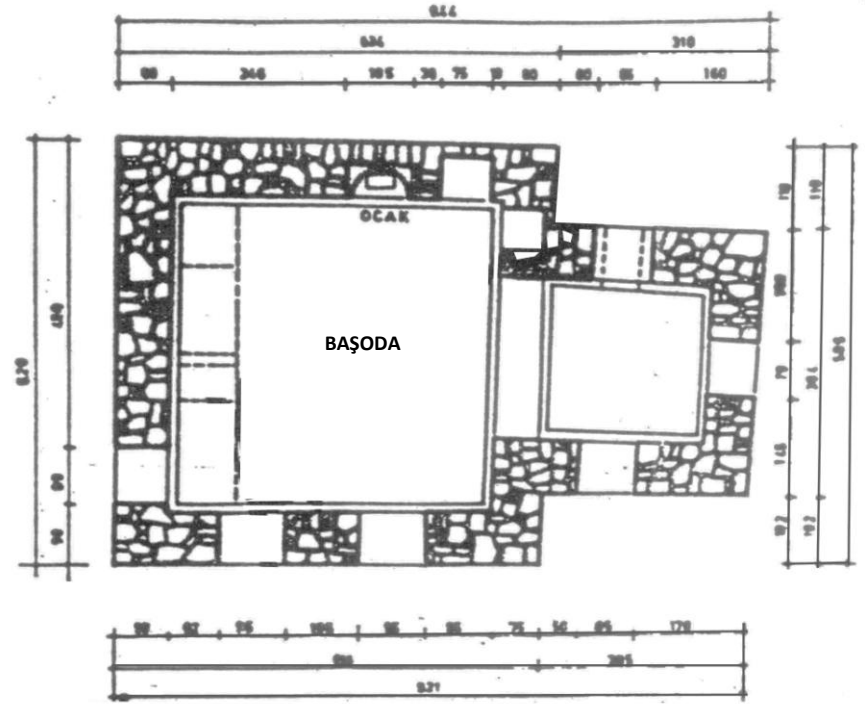
Kulenin kuzey cephesinde ikinci kat olan ikamet katına ait pencereler, beden duvarlarındaki çatlaklar, alt kısımlarda derz boşalması ve çeşitli duvar yazıları gözlenmiştir.

Şekil 2.46 Donduran Kulesi, doğu duvarı'nın iç görünüşü, Yenipazar, Aydın (Hürol, Şubat 2011) Yok olan ahşap döşeme ve merdiven izleri, giriş kapısı ve strüktürel çatlaklar ve duvarlarda yazılar görülmektedir.

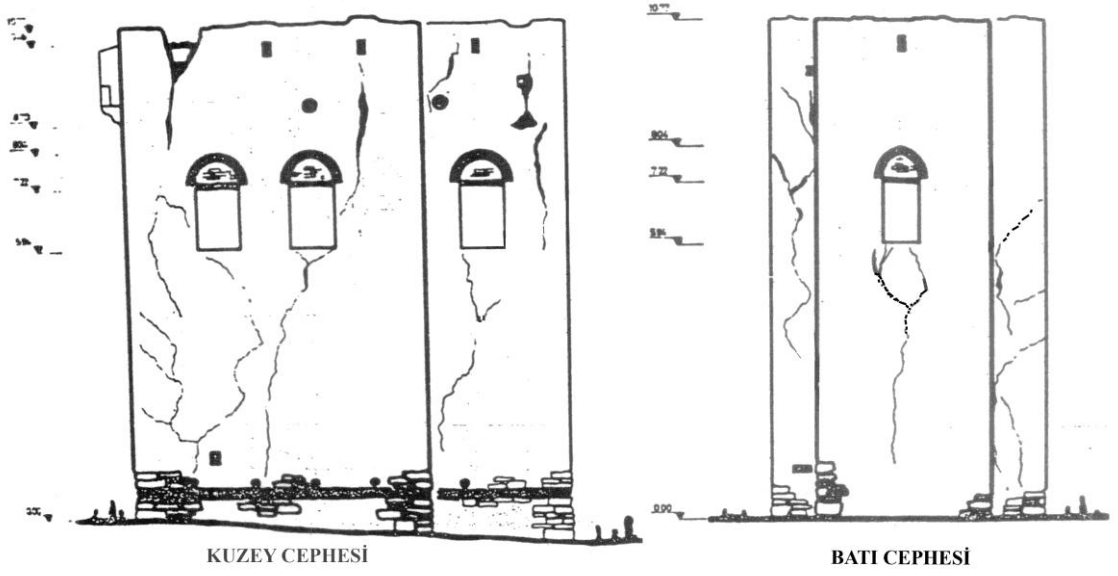

BİRİNCİ KAT PLANI

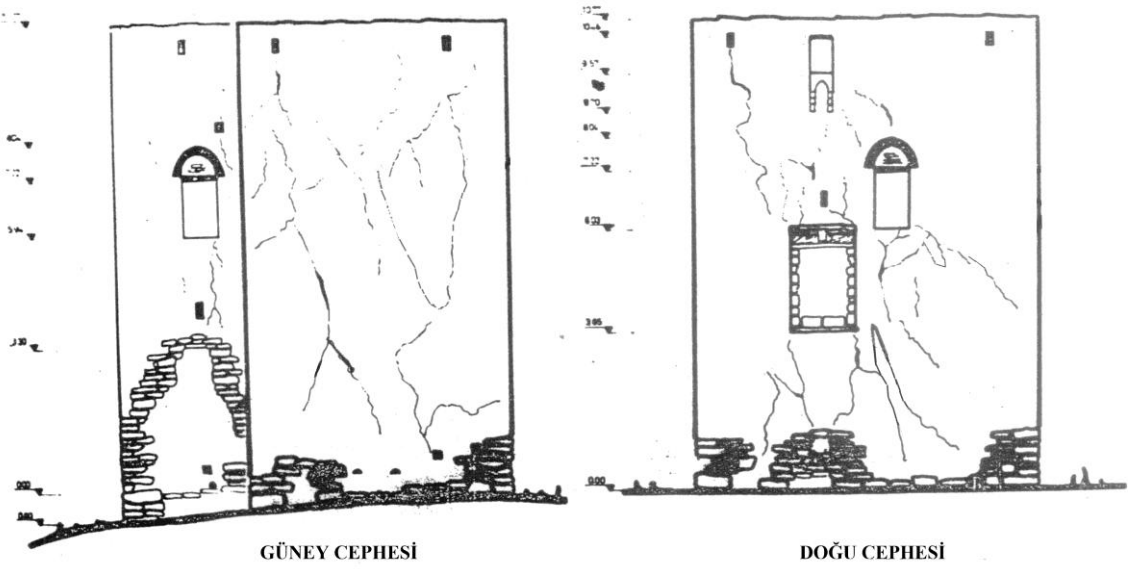
İKİNCİ KAT PLANI

Şekil 2.47 Donduran Kulesi planları, Yenipazar, Aydın [26]

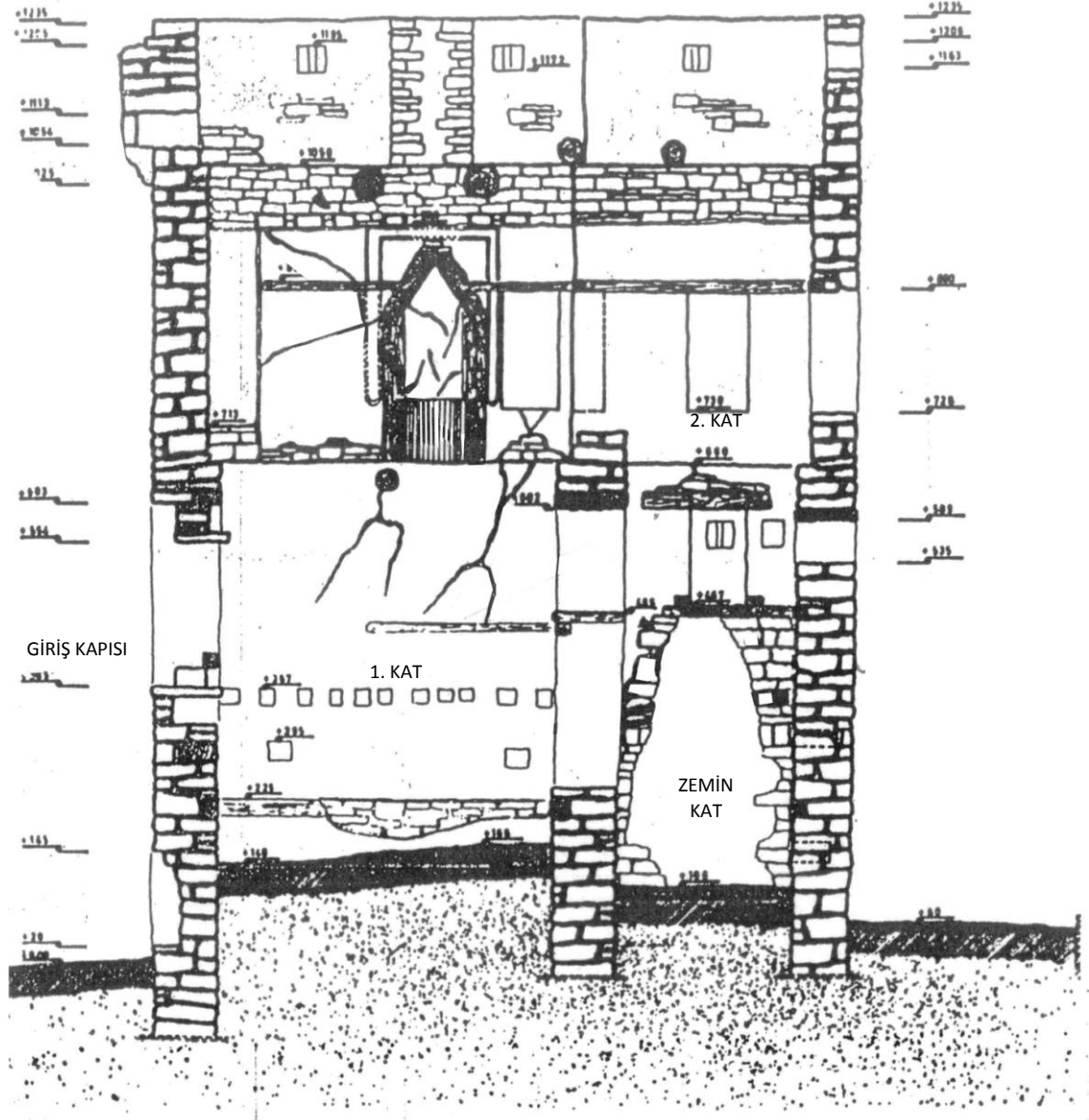
Şekil 2.48 Donduran Kulesi kuzey ve batı cepheleri, Yenipazar, Aydın [27]

Rölöve: Benal Kabaklı, Suna Pehlivan (1986)

Şekil 2.49 Donduran Kulesi güney ve doğu cepheleri, Yenipazar, Aydın [28]

Rölöve: Bahar Berksun, Sibel Güvenç (1986)

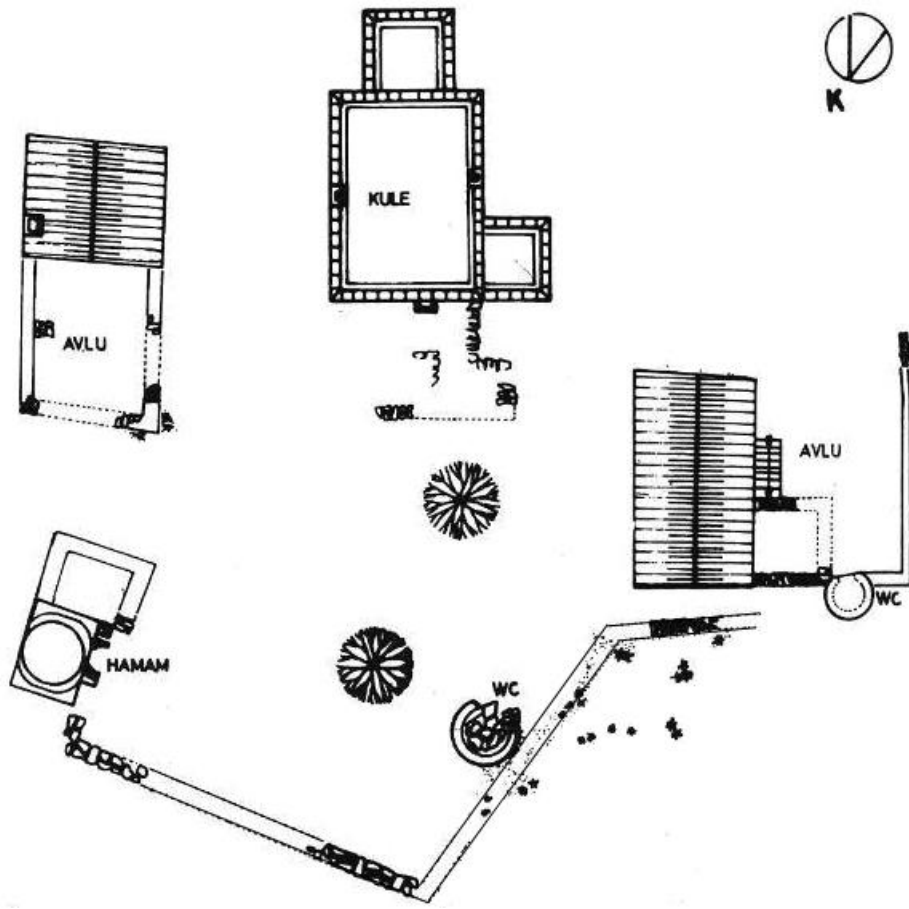
Şekil 2.50 Donduran Kulesi kesit, Yenipazar, Aydın [29]

“Bu kesitte özellikle Ege Bölgesi'nde yaygın olan kule tipinin iç mekan düzeni görülebilmektedir. Mahzen kısmına birinci kattan girilir. Giriş daha basık ve dışa kapalı tutulan birinci kattadır. Asıl yaşama mekanı, ocağı ve büyük pencereleri olan ikinci kattır. Çatı, mazgallı kalkan duvarlarıyla çevrili teras şeklindedir” [30].

2.5 Ortakent Müsgebi Mustafa Paşa Kulesi, Bodrum/MUĞLA (16-17. Yüzyıl)

Mustafa Paşa Kulesi; Muğla'nın, Bodrum İlçesi'ne bağlı Ortakent (eski adıyla Müsgebi) Köyü'nde, tapunun 27 Pafta 956 Parsel üzerine kayıtlı, 1602 yılından¹ öncesine ait olduğu bilinen bu yapı, kule tipolojisinin 18. yüzyıldan önce çıktığını gösterir.

Mülkiyeti Vedat SEMİZ'e ait olan kule, İzmir 2 no'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan alınan 17 Aralık 1997 tarih, 7318 no'lu karar ile restore edilmiştir. Kule günümüzde avlusundaki diğer yapılarla birlikte butik otel olarak işletilmektedir.

Şekil 2.51 Mustafa Paşa Kulesi, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA [31]

Rölöve: Adnan Turan, Benâl Kabaklı, Zeyneb Taşçı

¹ Kulenin başodasının pencerelerinin üzerinde M.1602 tarihli, üç beyit halinde bir kitabe yer almaktadır. Bu tarih kulenin tescil fişine de yapım tarihi olarak işlenmiştir. Ancak Arel, bu tarihin kulenin yapım tarihi olarak değil, odanın tefriş tarihi olarak kabul edilmesi gerektiğini; kulenin daha erken bir tarihte inşa edilmiş olması gerektiğini düşünmektedir. [32]

Şekil 2.52 Mustafa Paşa Kulesi, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA
(Hürol, Nisan 2010)

Günümüzde kuleye giriş avlusundaki taş merdivenle sağlanmaktadır. Ancak kapının üzerindeki makaralar ve diğer örnekler, yapıya daha önceden asma köprü ile girildiğini ve güvenlik amacıyla bu köprünün kuleye doğru çekilerek girişin kapatıldığını, merdivenin ise savunmaya gerek duyulmayan sonraki dönemlerde inşa edildiğini düşündürmektedir. 4 katlı, duvarları kargir, döşemeleri ahşap olarak inşa edilen kulenin ilk yapıldığı dönemde, bodrum katı mahzen olarak, üst katları ise konut amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir. Zemin kat büyük dikdörtgen bir hacim ve ona ekli iki kare planlı servis hücrelerinden oluşur. Girişin sol tarafındaki duvarda bir ocak, ocağın iki

yanında dikdörtgen pencereler ve üst kata çıkan ahşap bir merdiven bulunur. Girişin sağ tarafındaki gusulhane ile karşısındaki hela kargir duvarla ana mekandan ayrılır. Üst katta ise bu servis hacimlerini ana mekandan ayıran duvar bulunmamaktadır. Üst kat tek odalı bir yaşam alanı olup, servis hacimleri bu katta bulunmamaktadır. Her cephesinden açılan pencereler bu katın aydınlık ve ferah bir yaşama alanı olmasını sağlar. Odanın güneybatı duvarında bir ocak ve kuzeydoğu duvarı boyunca ahşap yüklük yer alır. Yüklük aynı zamanda musandıra katına çıkan merdiveni barındırır. Musandıra katı ahşap korkulukla çevrelenmiş, odanın kuzey ve kuzeydoğu duvarından yaklaşık iki metre genişliğinde, ahşap döşemeli kattır. Ayrıca bu kattan yapının terasına ulaşılmaktadır.

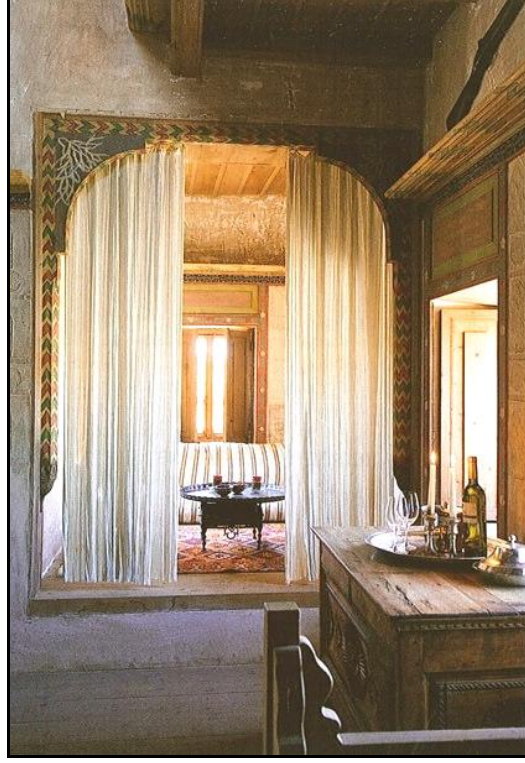
Şekil 2.53 Mustafa Paşa Kulesi, Ortakent (Müşgebi), Bodrum, MUĞLA
(Hürol, Nisan 2010)

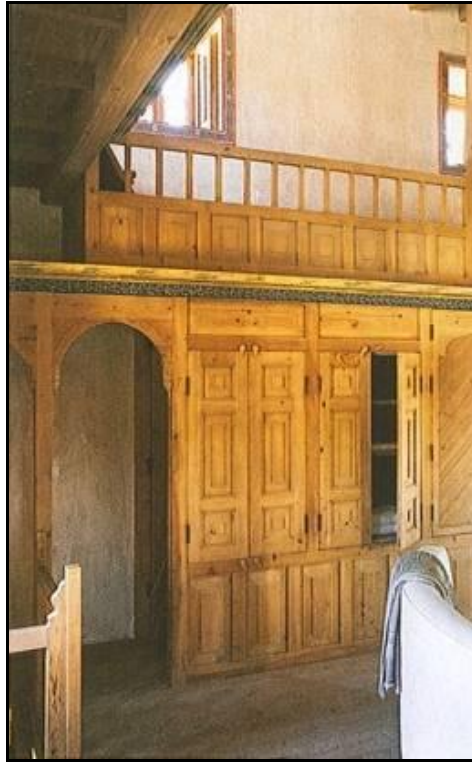
Şekil 2.54 Mustafa Paşa Kulesi, zemin kat giriş kapısı ve iç merdivenden görünüşü,
Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA [33]

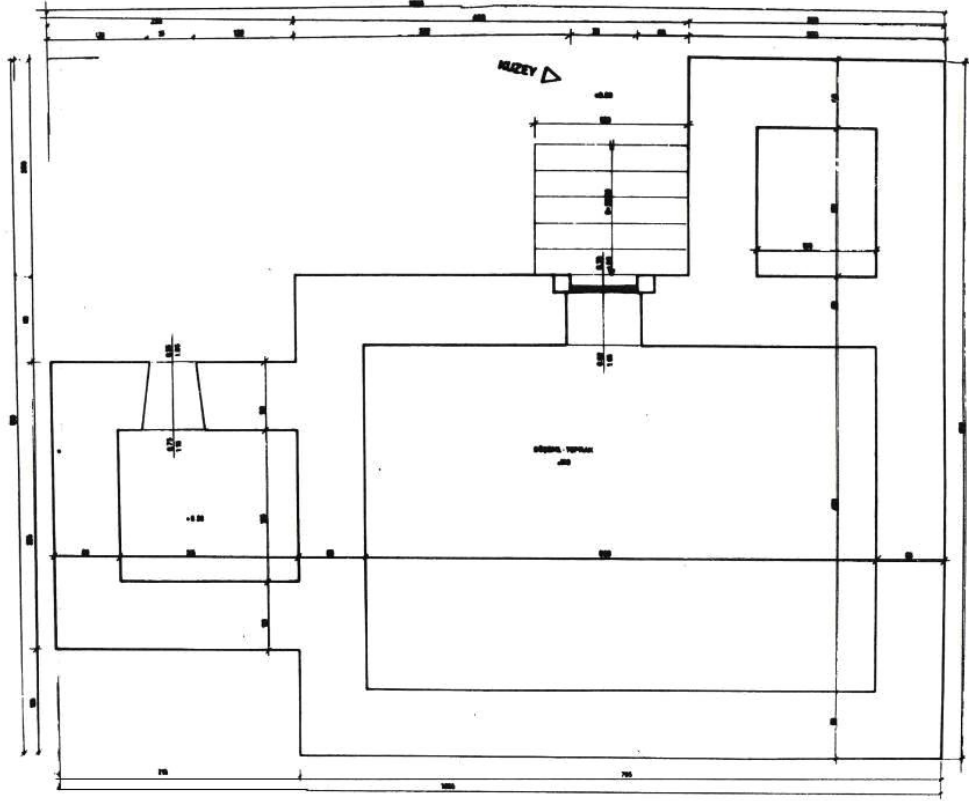
Şekil 2.55 Mustafa Paşa Kulesi, musandıra seviyesinden birinci katın görünüşü,
Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA [34]

Şekil 2.56 Mustafa Paşa Kulesi, birinci kat kuzeybatıdaki seki görünüşü, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA [35]

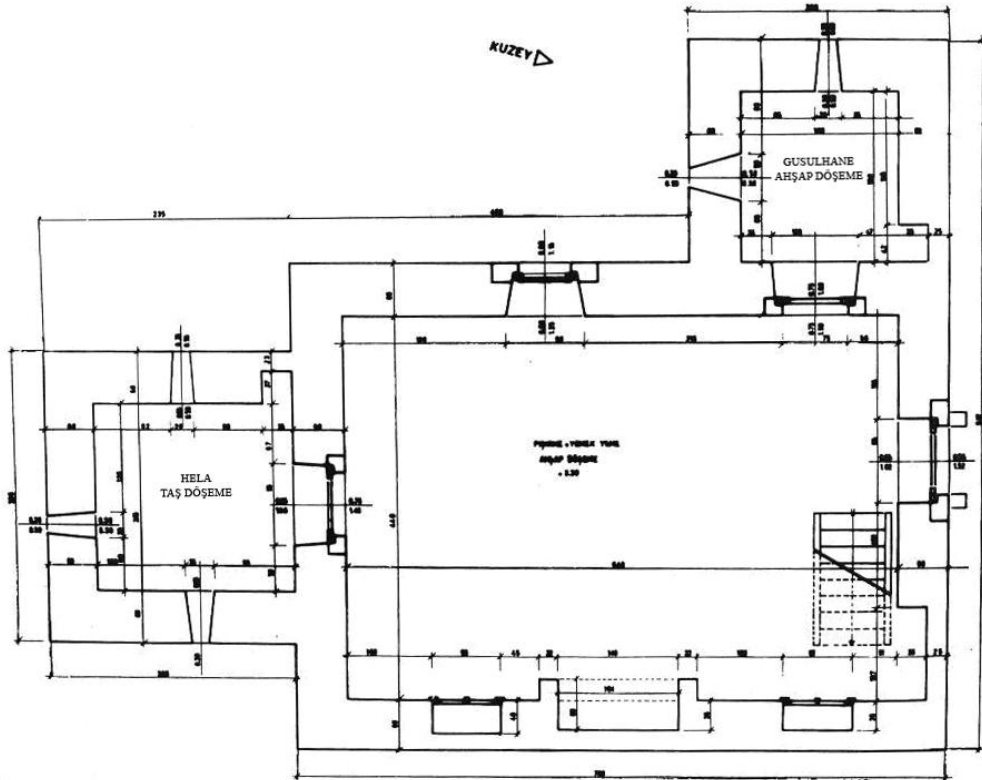

Şekil 2.57 Mustafa Paşa Kulesi, birinci kat kuzeydoğudaki yüklük ve musandıra katı, Ortakent (Müsgebi), Bodrum, MUĞLA [36]

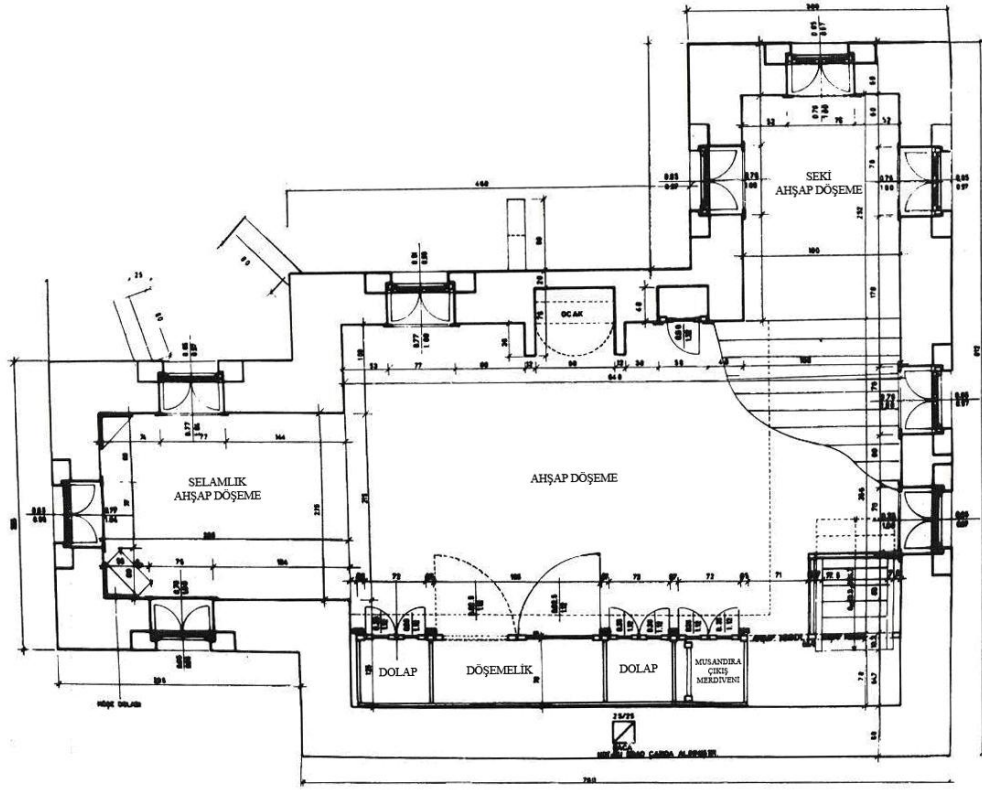
Şekil 2.58 Mustafa Paşa Kulesi, bodrum kat planı [37]

Rölöve: Ü. Eyüboğlu, N. Çakırhan.

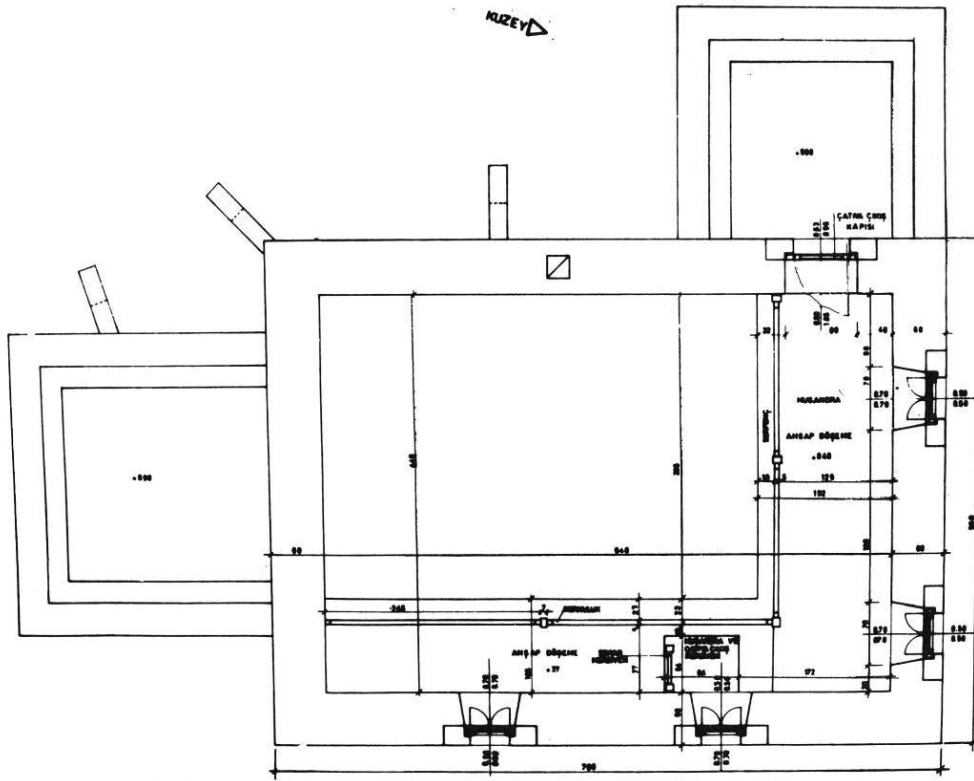
Şekil 2.59 Mustafa Paşa Kulesi, zemin kat planı [38]

Rölöve: Ü. Eyüboğlu, N. Çakırhan.

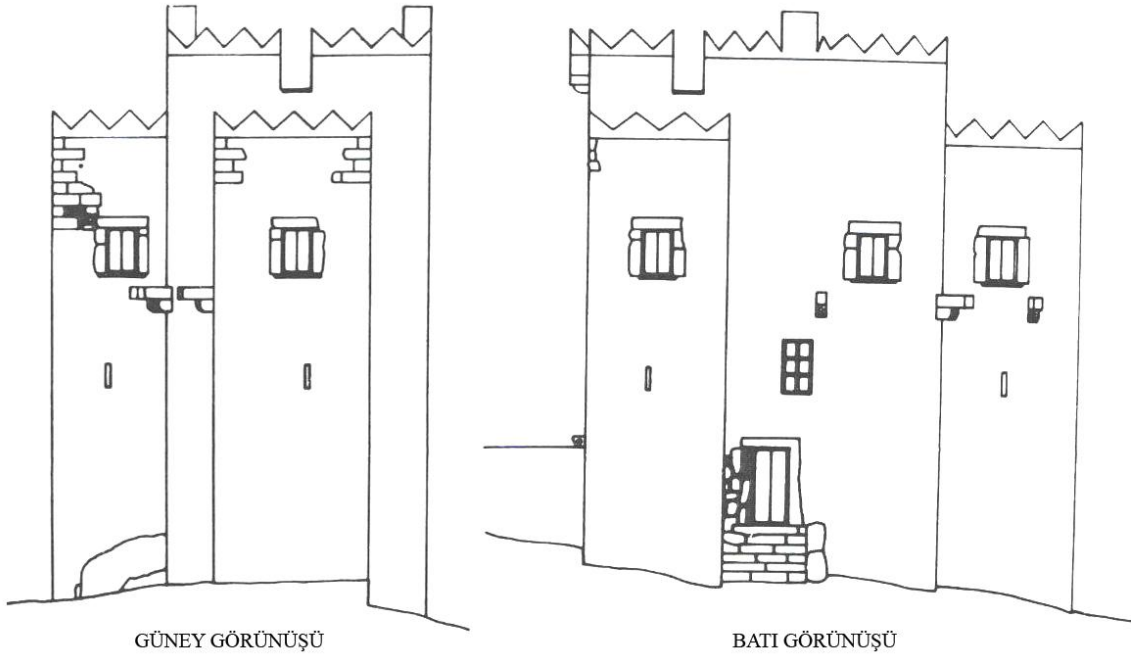
Şekil 2.60 Mustafa Paşa Kulesi, oturma katı planı [39]

Rölöve: Ü. Eyüboğlu, N. Çakırhan.

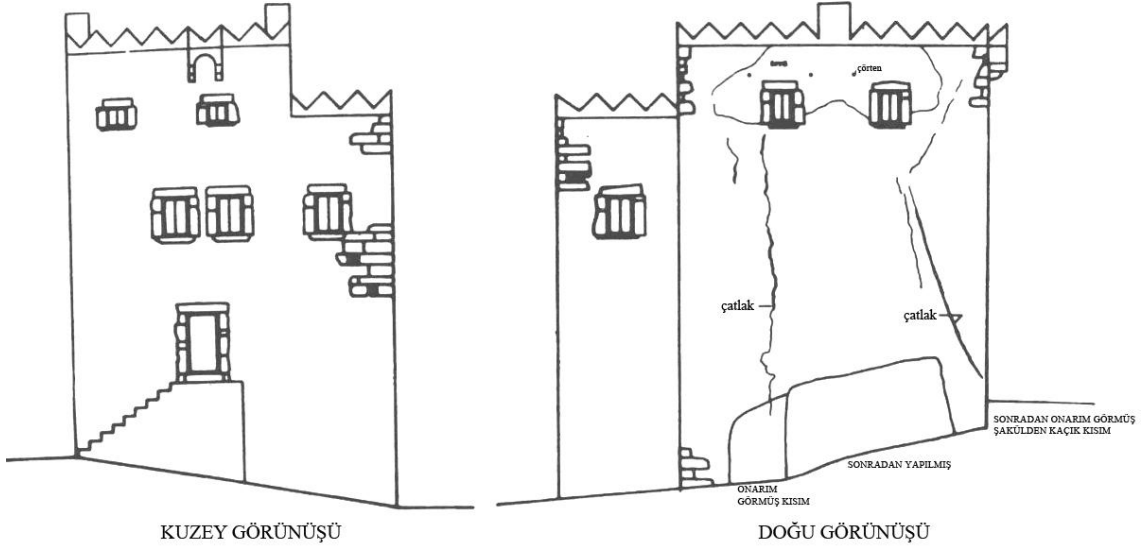

Şekil 2.61 Mustafa Paşa Kulesi, oturma katı musandıra planı [40]

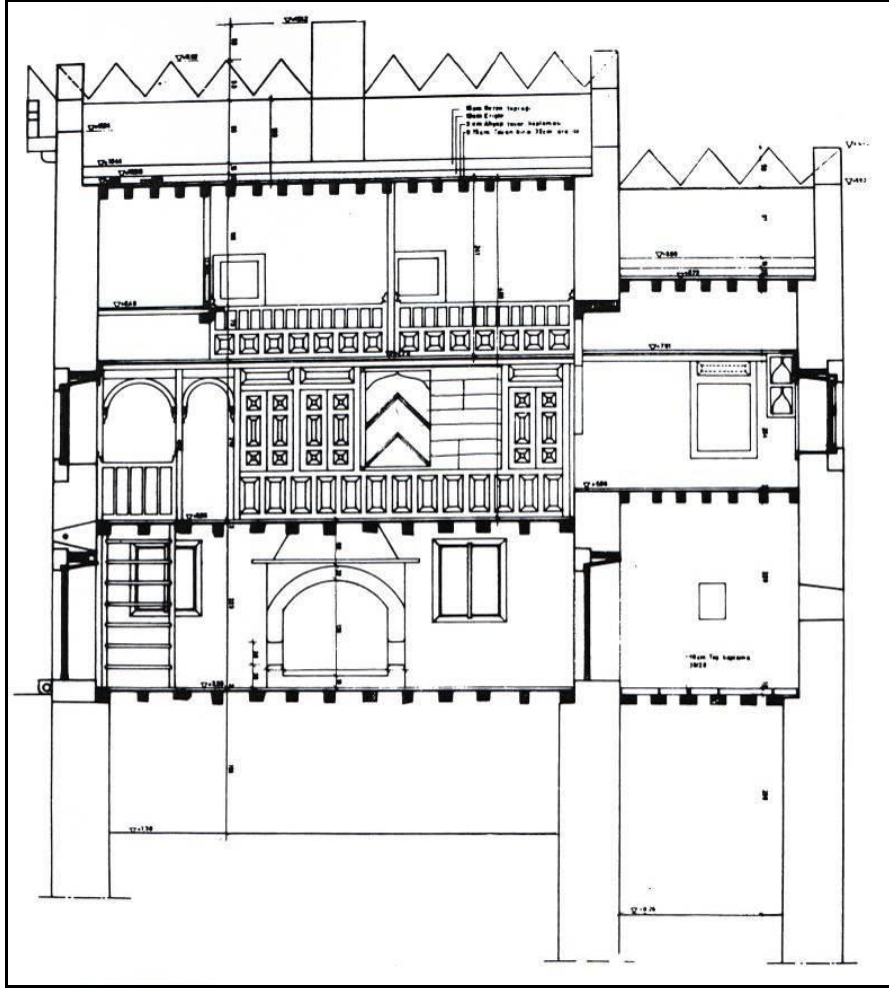
Rölöve: Ü. Eyüboğlu, N. Çakırhan.

Şekil 2.62 Mustafa Paşa Kulesi, güney ve batı cepheleri [41]
Rölöve: Ü. Eyüboğlu, N. Çakırhan.

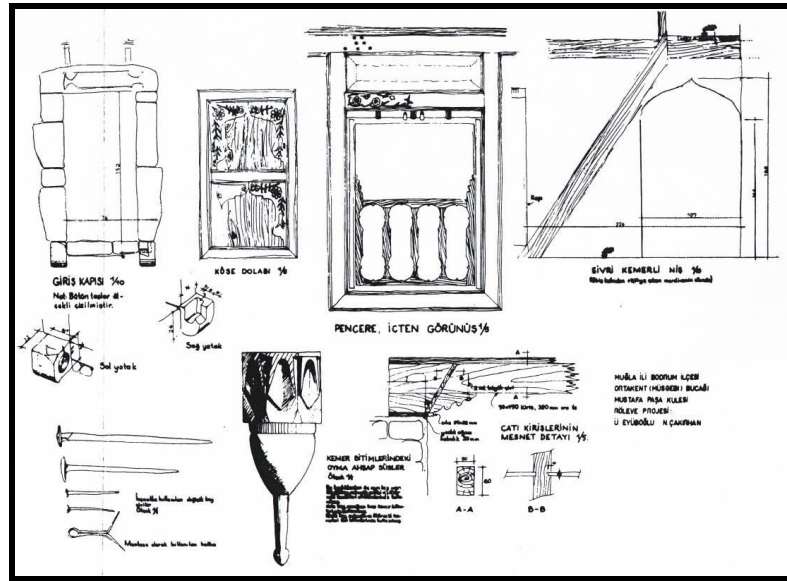

Şekil 2.63 Mustafa Paşa Kulesi, kuzey ve doğu cepheleri [42]
Rölöve: Ü. Eyüboğlu, N. Çakırhan.

Şekil 2.64 Mustafa Paşa Kulesi, kuzey-güney kesiti [43]

Rölöve: Ü. Eyüboğlu, N. Çakırhan.

Şekil 2.65 Mustafa Paşa Kulesi, detaylar [44]

Rölöve: Ü. Eyüboğlu, N. Çakırhan.

2.6 Bölüntü Kulesi, Çine/AYDIN (18. Yüzyıl)

Aydın'ın, Çine İlçesi'ne bağlı Bölüntü Köyü'nde, köye ve Çine Ovası'na hakim bir konumda inşa edilmiş, yaptıranı belli olmadığı için köyün ismiyle anılan adsız ve kitablesiz kuledir. Kule günümüzde özel mülkiyette olup, köy içinde kule dışında birkaç konut dışında başka bir eski yapıya rastlanmamıştır. 2010 yılında yapının koruma altına alınması için Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na tescil önerisi sunulmuş olup, tescil için gerekli belgelerin toplanması ve yapı ile ilgili araştırma devam etmektedir.

Yenipazar İlçesi'ndeki Donduran kulesi ile benzer özellikler taşıyan kule, moloz taş ve tuğladan inşa edilmiş kare planlı bir savunma yapısıdır. Üç katlı kübik bir yapı olan Bölüntü Kulesi'nin özgün zemin kotu çevresinin yükselmesi nedeniyle toprak altında kalmıştır. Kule iki kat ve terastan oluşmaktadır. Oldukça yıkık durumda olan kulenin teras katı ve ahşap döşemeleri yok olmuştur. İç duvarlarında sıva izleri bulunmaktadır. Yok olan ahşap döşemelerin duvar içlerindeki yuvaları gözlenebilmektedir. Yapının yıkılma tehlikesi bulunmaktadır. Kulenin ikinci katının ikamet amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir. Bu katın güney duvarında bir ocağın izi bulunmaktadır. Günümüzde kulenin kuzey duvarında beş, doğu duvarında bir adet tuğla hafifletme kemerli dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Giriş kapısının üstünde tehlike durumunda kızgın yağ dökmek için bir oluk yer almaktadır (Şekil 2.68).

Şekil 2.66 Bölüntü Kulesi, doğu cephesi, Çine, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

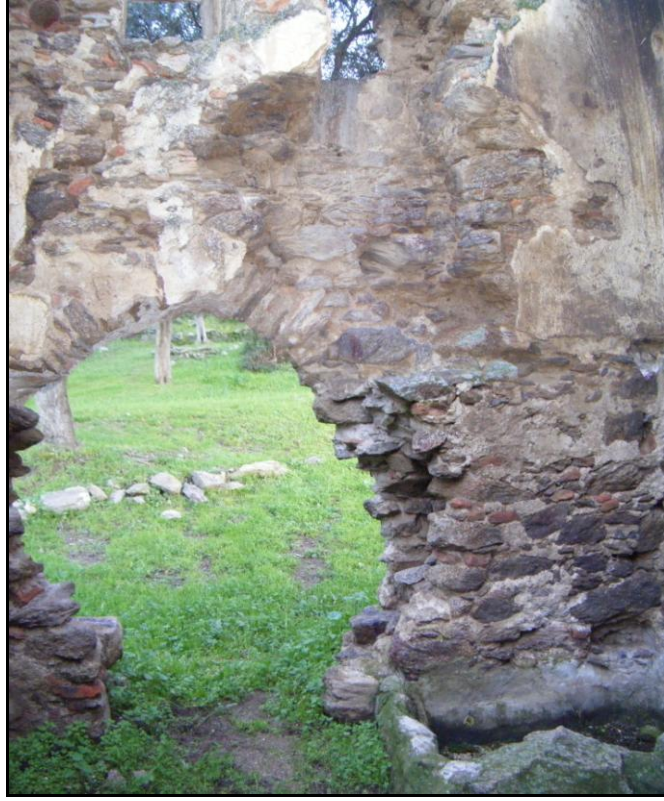
Şekil 2.67 Bölüntü Kulesi, kuzeydoğu cephesi, Çine, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.68 Bölüntü Kulesi, kuzeybatı cephesi, Çine, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.69 Bölüntü Kulesi, güney cephesi, Çine, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.70 Bölüntü Kulesi, kulenin içinden görünüş, Çine, Aydın (Hürol, Şubat 2011)

Şekil 2.71 Bölüntü Kulesi, kule içinden görünüş, Çine, Aydın (Hürol, Şubat 2011)
Yıkılan ocağın izi ve ahşap döşeme kirişlerinin yuvaları görülebilmektedir.

2.7 Arpaz Kulesi, Nazilli/AYDIN (18. Yüzyıl)

Aydın'ın, Nazilli İlçesi'ne bağlı Arpaz Köyü'nün (Esenköy) Hamam Mahallesi'nde bulunan, tapunun 16 Pafta, 1198 Parseline kayıtlı Arpaz Kulesi, bölgede Ayanlık görevini üstlenmiş olan Arpaz Ailesi'ne ait konak, kule ve müştemilat yapılarını içeren çiftliğin bir parçasıdır. "Arpaz Kalesi olarak da anılan kuruluş, burçlu çevre duvarları, payandalı kale kısmı, kulesi ve iyi durumdaki bey konağı ile adı geçen müstahkem konakların en sağlamı, en görkemli ve ilginç olanıdır" [45].

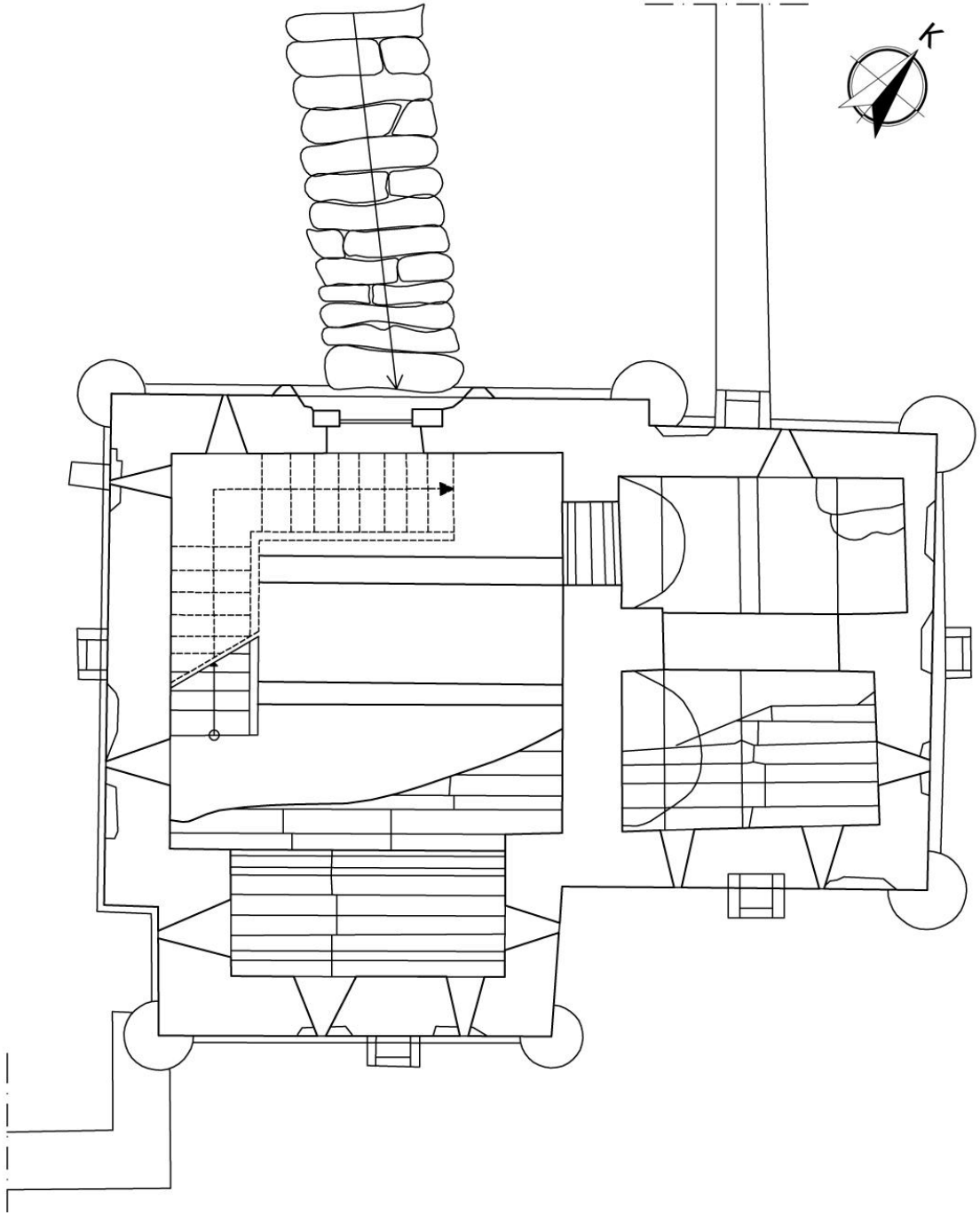
Antik Harpasa Kenti'nin bulunduğu Karıncalı Dağı üzerindeki Hisar Tepesi'nin eteklerinde konumlanan kule, Akçay Ovası'na hakimdir. Aileyi olası saldırılardan korumak amacıyla inşa edilen yapı 1828–1830 Aydın İhtilali ve 1910 Çakırcalı Baskını'nda hasar görmüş, Arpaz Beyi Hacı Hasan Bey'in Aydın İhtilali sonrası sürüldüğü Rodos'tan dönüşünde yanında getirdiği ustalar tarafından kapsamlı bir onarımdan geçirilerek Rodos'taki Naillac Kulesi'ne (Şekil 1.1) benzetilmiş ve saldırılara karşı güvenlik tedbirleri artırılmıştır.

Kule, çiftlikle birlikte, İzmir 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 23 Mart 1988 tarih, 171 sayılı kararı ile 2. grup yapı olarak tescillenip, koruma altına alınmıştır. Mülkiyeti Arpaz Ailesi'nde bulunan kulenin tam karşısında, kuleden daha sonra inşa edilmiş, müştemilatı ve divanhanesi yenilenmiş bulunan Beyler Konağı durmaktadır. Konağın güneybatısında, ailenin olası saldırılarda korunabilmesi için konağın zemin katındaki taşlığına dayanan asma köprü ile konağa bağlanan kulenin giriş kapısına günümüzde avluya sonradan eklenmiş taş basamaklı merdiven ile ulaşılır. Kulenin, sövesi siyah taştan yapılmış, demirden bir kapısı ve bu kapının arkasında kapının açılmasını önlemek üzere dayanan ahşap bir kalas vardır. Kapının üzerinde beyaz mermerden iki dikdörtgen niş bulunur. Nişlerin altında kulenin asma köprüsüne ait iki makara yuvası ve nişlerin üstünde kare bir niş daha bulunmaktadır. Kare nişin üstüne barok üslupta çeşitli süslemeler bulunur. Birbirine bitişik iki hacimden oluşan, dört katlı, L planlı kulenin beden duvarlarında horasan harcıyla örülmüş moloz taş ve tuğla, döşemelerinde ise ahşap kullanılmıştır. Giriş kapısının solunda tonoz tavanlı iki küçük hacim ve sağında yukarı kata çıkan ahşap merdiven bulunur. Zemin kat dış

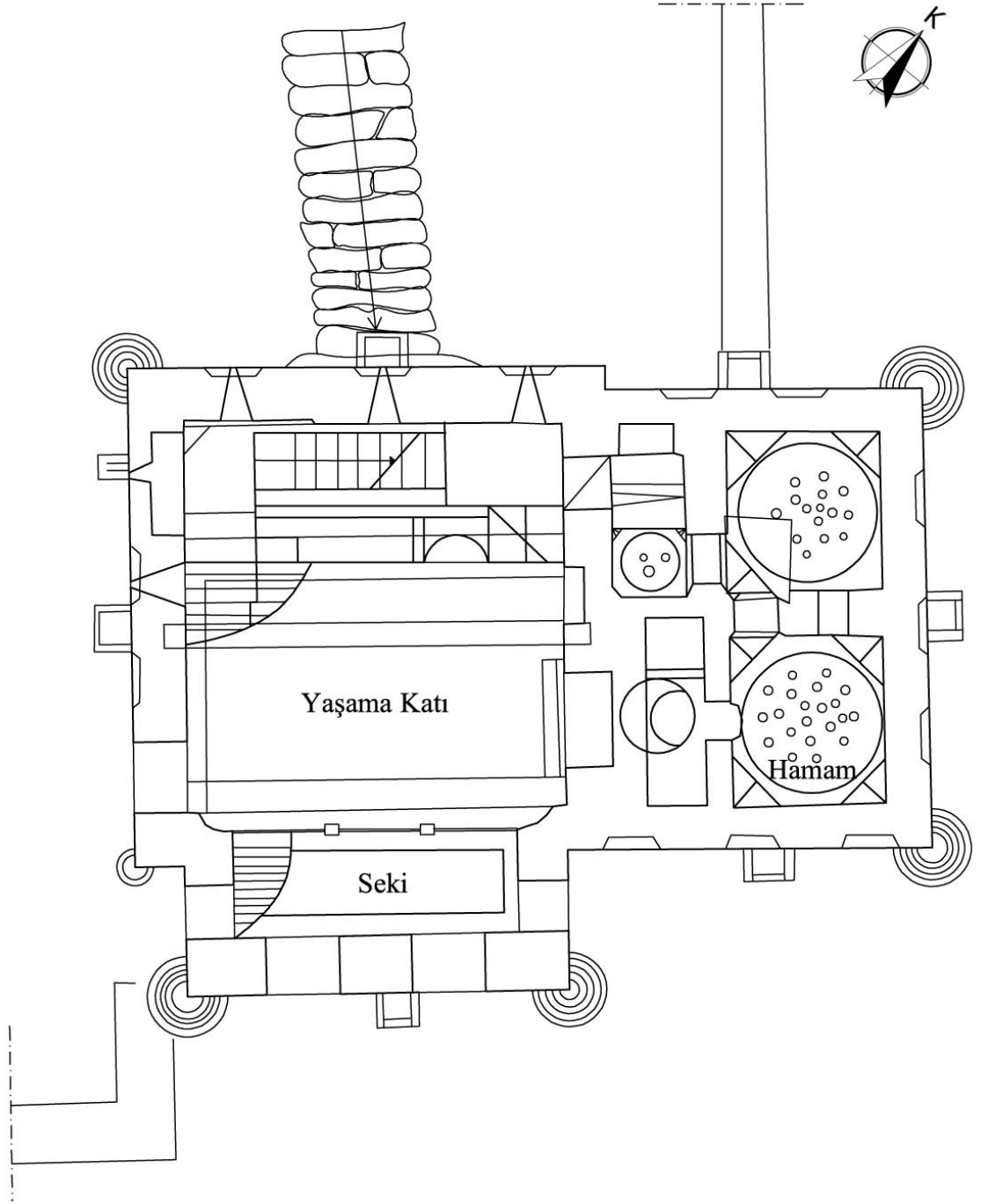
cephede sivri kemerli dikdörtgen sağır pencerelerle çevrilidir. Bu pencerelerin bir kısmında çevreyi gözetlemek için açılmış mazgallar bulunur. Bir dönem hapishane, sonradan kiler olarak kullanılan ve birkaç mazgal dışında cephesinde açıklık bulunmayan bodrum kata ise zemin kattan açılan bir kapak aracılığıyla ulaşılır. Kulenin birinci katı ocağı, sediri, ahşap yüklüğü, hamamı ve Akçay Ovası'na bakan demir parmaklıklı dikdörtgen pencereleriyle yapının yaşam katıdır (Şekil 2.77). Pencerenin önünde önü direklikli bir sedir bulunmaktadır. Yüklüğün arkasında yer alan merdivenle yapının teras katına ulaşılır. Terasın dört köşesinde, kat boyunca yükselen, dışa taşkın küçük silindirik kuleler ve kulelerin üzerinde mazgallar yer almaktadır. Kulenin hamamın üst örtüsünün sıva ile kaplanmış kubbe, yaşam alanının üst örtüsünün ise ahşap döşeme üzerine kiremit kaplı olduğu aile ile yapılan görüşme sırasında öğrenilmiştir. Günümüzde harap halde bulunan kulenin içine girilememekle beraber, Arpaz Ailesi'nin beyanına göre 1950'lerden sonra kubbe üzerindeki aydınlıklar kırılmış, kiremit kaplı çatı ve ahşap döşemeler büyük ölçüde çökmüştür. Yapının olumsuz iklim koşullarına maruz kalması ve kule üzerine yuva yapan kuşlar nedeniyle teras katının büyük bir kısmı yıkılarak duvar parçaları konağın avlusuna düşmüştür.

Ayan ailelerin bıraktığı eserler içinde konağı, kulesi, müstemilat yapıları ile bütünlüğünü koruyan bu çiftliğin bir parçası olan Kule'nin yok olmasını önlemek için öncelikle gerekli çevre temizliği ve sondajlar yapılarak yapının belgelenmesi, rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması gerekmektedir. Özgün işlevini kaybeden bu yapının günümüzde Bodrum Ortakent'teki Mustafa Paşa Kulesi örneğinde olduğu gibi turizm amaçlı kullanılması hem yapının özgün mimarisini kaybetmeden korunmasının, hem de kültür mirası olarak yarınlara aktarılmasının bir yolu olarak önerilmektedir.

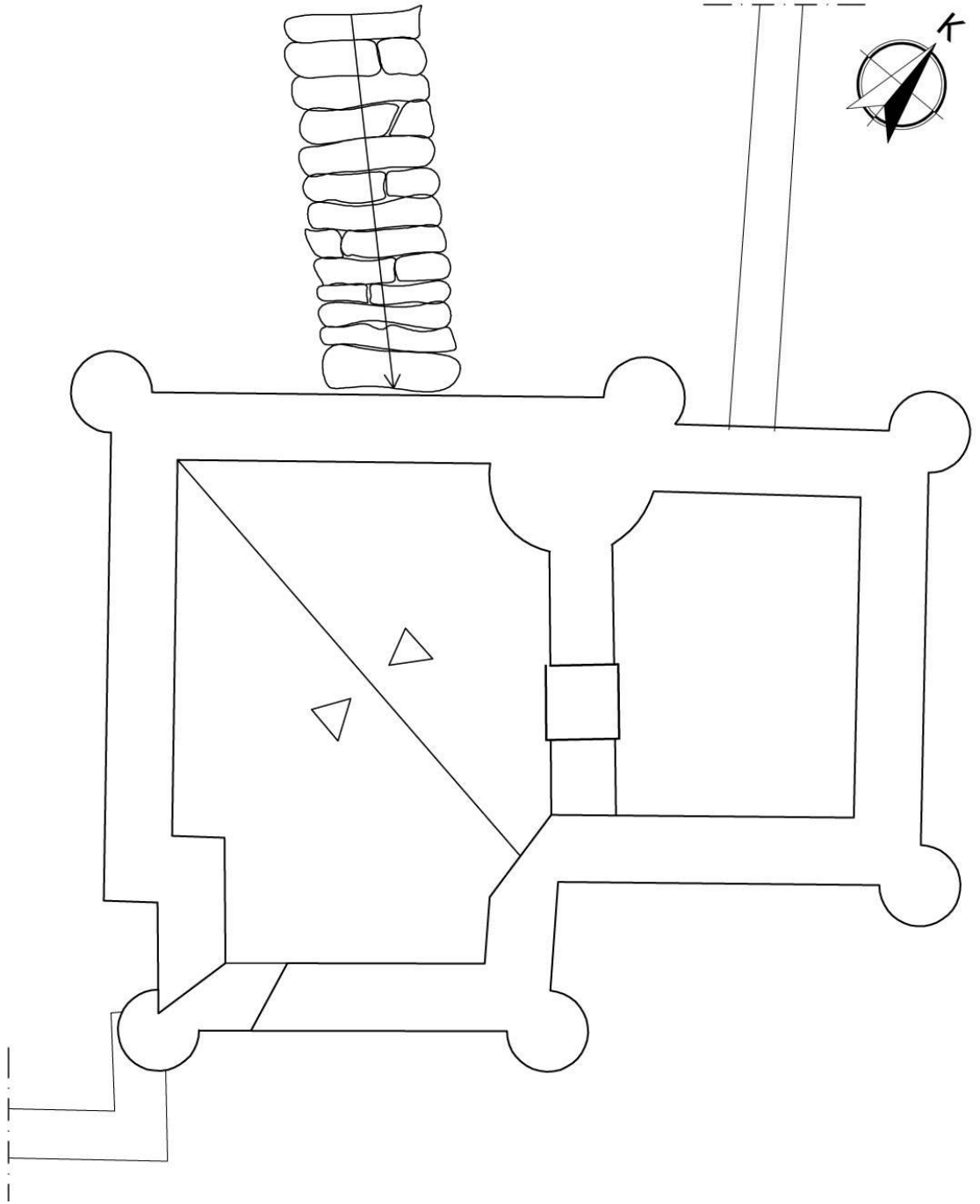

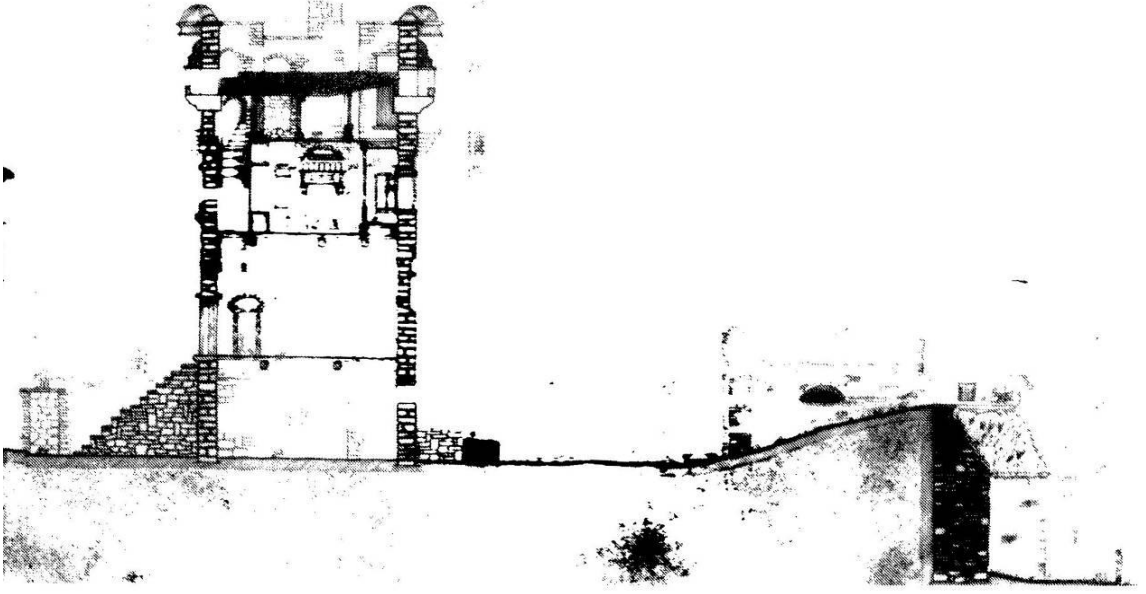
Şekil 2.72 Arpaz Kulesi, zemin kat planı [46]

Şekil 2.73 Arpaz Kulesi, birinci kat planı [47]

Şekil 2.74 Arpa Kulesi, teras katı planı [48]

Şekil 2.75 Arpaz Kulesi, kesit [49]

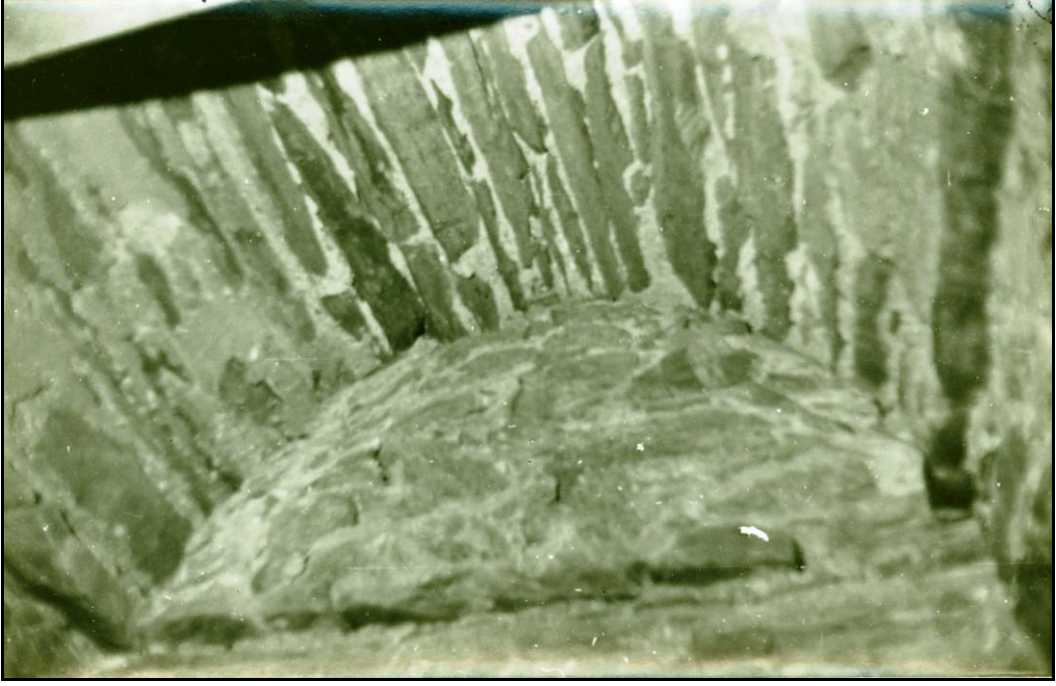

Şekil 2.76 Arpaz Kulesi, güneybatı cephesi, Nazilli, Aydın (Hürol, Ekim 2010)

Kulenin teras ve duvarlarının bakımsızlıktan yıkıldığı gözlenmiştir.

Şekil 2.77 Arpaz Kulesi, güneydoğu cephesi, Nazilli, Aydın (Hürol, Aralık 2010)

Şekil 2.78 Arpaz Kulesi, 2. kat - tonoz, Nazilli, Aydın [50]

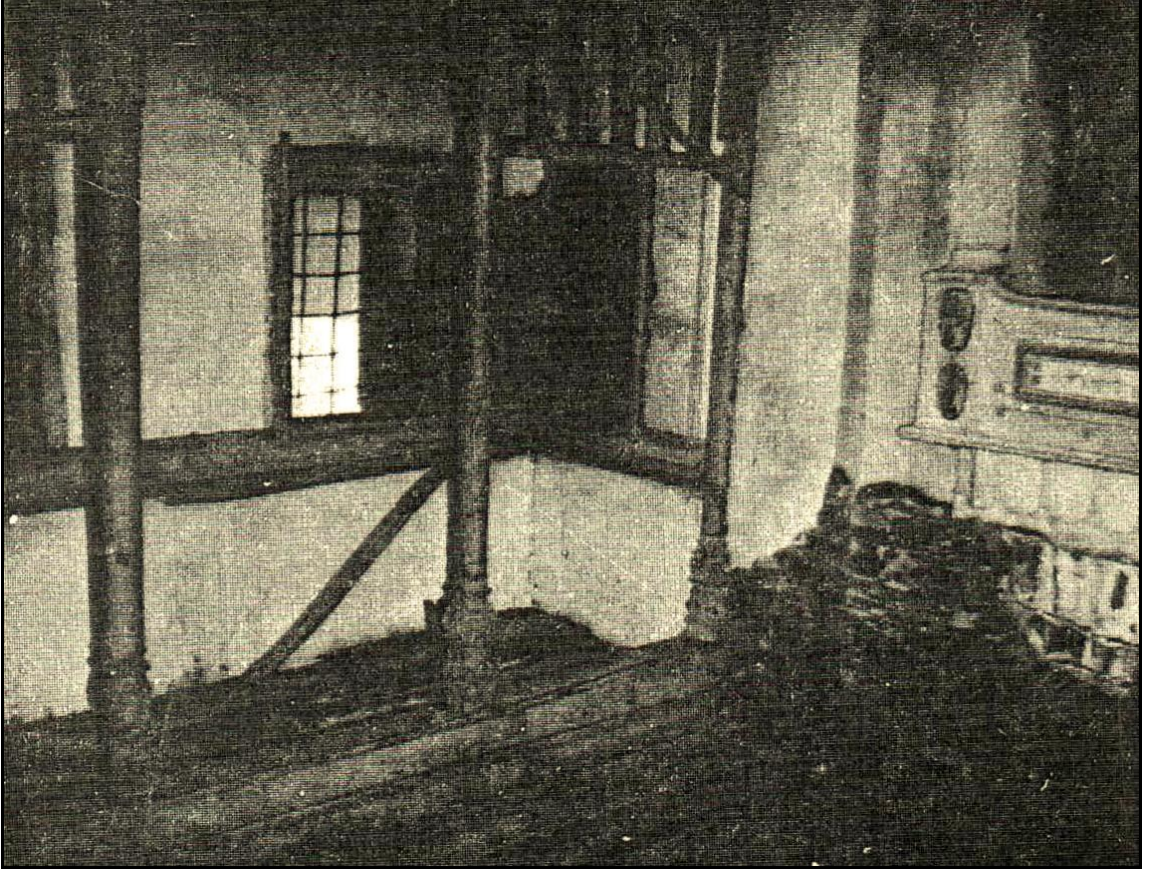
Şekil 2.79 Arpaz Kulesi, 2. kat - odaya ait ocak, Nazilli, Aydın [51]

Şekil 2.80 Arpaz Kulesi, 2. kat - odanın doğu duvarı, Nazilli, Aydın [52]

Şekil 2.81 Arpaz Kulesi, 2. kat - hamamın kubbesi, Nazilli, Aydın [53]

Şekil 2.82 Arpaz Kulesi, 2. kat - odaya ait ocak ve oturma sekisi, Nazilli, Aydın [54]

NAZILLİ, ARPAZ KÖYÜ VE ARPAZ BEYLER KONAĞI**3.1 Nazilli'nin Fiziksel ve Tarihsel Yapısı**

Ege Bölgesi'nde Büyük Menderes Ovası'nın kuzeyinde yer alan Nazilli, Aydın İli'ne bağlı bir ilçedir. İlçe'nin doğusunda Kuyucak ve Karacasu, güneyinde Bozdoğan, batısında Sultanhisar ve Yenipazar ve kuzeyinde İzmir İli'ne bağlı Beydağ ve Kiraz ve Manisa İli'ne bağlı Alaşehir ilçeleri yer almaktadır. İlçenin yüzölçümü 644 km²'dir. (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Aydın İli'ne bağlı ilçeleri gösteren harita

İlçe yerleşim alanı kuzey-güney doğrultusunda bir elips şeklindedir. Bu alanı 1853 yılında İngilizler tarafından inşasına başlanan ve 1876'da ilçeye ulaşan Aydın-İzmir Demiryolu ve 1950'li yıllarda inşa edilen Denizli-Aydın-İzmir karayolu doğu-batı yönünde enlemesine keser (Şekil 3.2). Kuzeydeki bölümüne Yukarı Nazilli, güneydeki

bölümüne ise Aşağı Nazilli denilmektedir. İlçenin Aydın'a uzaklığı 45 km, Denizli'ye 81 km, İzmir'e ise 171 km'dir [55].

Büyük Menderes Havzası'nda yer alan Nazilli havzanın coğrafi konumu, Akdeniz ikliminin ılıman etkisi ve toprağın verimli oluşu nedeniyle tarıma uygundur. Tarım arazileri imara açılmamış, ilçenin güneyinde bulunan Menderes Nehri yönüne genişlemesi önlenmiştir. Bu nedenle ilçe; son yıllarda karayolu üzerinde doğu-batı yönünde gelişmektedir. İlçenin hem karayolu hem de demiryolu güzergâhı üzerinde bulunması ulaşımı kolaylaştırmakta ve ekonomik açıdan önemli katkılar sağlamaktadır. Demiryolu sayesinde artan pamuk ihracatı başta olmak üzere bölgede turuncğiller, zeytin, üzüm, kestane, incir ve mısır üretimi yaygındır ve ilçede bu ürünlerin işlenmesi ve ihracatına yönelik birçok fabrika ve Nazilli-Bozdoğan yolu üzerinde Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır [56].

Şekil 3.2 Nazilli ve çevresini gösteren fiziki harita [57]

Türkiye Deprem Bölgeleri haritasında I. Derece tehlikeli deprem bölgesinde bulunan Nazilli tarih boyunca birçok depreme şahit olmuştur. Aydın-Nazilli arasında uzanan

fayın 22 Eylül 1899 tarihinde 9.0 şiddetinde olduğu düşünölen (Kandilli Rasathanesi Tarihsel Depremler Çizelgesi) ve bölgede can ve mal kaybıyla sonuçlanan Menderes Depremi'ne neden olduğu bilinmektedir [58].

Yakın çevresinde Mastavra, Harpasa, Nysa gibi antik kentler bulunan Nazilli, geçmişini Milattan önceki döneme dayanan bir yerleşimdir. Bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar ve buluntulardan yola çıkarak bölgenin Roma, Bizans, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde kullanıldığı, ancak o dönemdeki merkezin Nazilli'nin kuzeydoğusundaki Kestel Köyü olduğu bilinmektedir [59].

Bugünkü ilçe merkezinin ilk kurulduğu yer olan Aşağı Nazilli, Büyük Menderes Nehri'ni besleyen Akçay'ı, Nazilli-Bozdoğan Karayolu'nu, 1937'de Sümerbank Nazilli Basma Fabrikası'nın çalışanları için kurulan ve Sümer Mahallesi olarak anılan yerleşkeyi ve üretilen malların ilçe merkezindeki tren istasyonuna aktarımı için inşa edilen, yöre halkının "gıdı gıdı" olarak adlandırdığı tren hattını barındırır. 1998 yılında endüstriyel, idari, ticari ve kültürel sit olarak tescillenen yerleşke ve fabrika 2000 yılında özelleştirilerek kapatılmış ve fabrika Adnan Menderes Üniversitesi'ne, yerleşke ise Sümer Rekreasyon Projesi ile halkın kullanımına tahsis edilmiştir.

Kaymakamlık, PTT Binası, hastane ve benzeri resmi daireler ile kent pazarı Nazilli'nin kuzey kesiminde yer alır. Bu alandaki gelişme Denizli-Aydın karayolunun inşa edilmesiyle 1965'ten sonra hızlanmıştır [60].

Osmanlı Devleti'nde yapılan ilk nüfus sayımı olan 1831 sayımına göre Aydın Sancağı'na bağlı bulunan Nazilli'de 4.687 Müslüman, 227 Reaya, 47 Ermeni olmak üzere toplam 4.961 kişi yaşamıştır. Ancak 1831 yılında sadece erkek nüfus sayımı yapılmıştır. Bu nedenle gerçek nüfusun tespiti için rakamların ikiyle çarpılması gerekmektedir (Yapucu, s.34-35). 1890 Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre Nazilli kazasının nüfusu 62.475 (Nazilli Dün, Bugün, Yarın, s. 7), 1990 yılı nüfus sayımına göre 121.762 (TÜİK), ve 2009 yılı nüfus sayımına göre 146.235'tir (TÜİK). İlçe'nin kırsal nüfusu azalırken, şehir merkezinde nüfusun arttığı gözlenmektedir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 Yıllara göre Nazilli nüfus sayımı

Yıl	Nazilli Merkez	Belde/Köy	Nazilli Toplam
1831	9.922		
1890			62.475
1927	9.325	40.471	49.796
1935	12.005	48.550	60.555
1940	16.478		
1950	25.106		
1970	45.159	32.071	77.230
1980	60.003	34.787	94.790
1990	80.277	41.485	121.762
2000	105.665	40.298	145.963
2007	103.759	37.163	140.922
2009	109.800	36.435	146.235

(Aydın İl Yıllıkları, Yurt Ansiklopedisi ve TÜİK verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Günümüzde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü kayıtlarına göre merkezde 4 anaokulu, 22 ilköğretim okulu, 11 ortaöğretim kurumu bulunmakta, köylerde ise 34 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Adnan Menderes Üniversitesi'ne bağlı İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Meslek Yüksekokulu ile Kredi Yurtlar Kurumu'na bağlı öğrenci yurdu ilçede bulunan yükseköğretim kurumlarıdır. TÜİK verilerine göre ilçe nüfusunun %95'i okuma-yazma bilmektedir. Ayrıca Nazilli Mesleki Eğitim Merkezi ve Halk Eğitim Merkezi tarafından her yıl belirlenen konularda da halka eğitim verilmektedir.

3.2 Arpaz Köyü'nün Fiziksel ve Tarihsel Yapısı ve Yerleşim Özellikleri

Nazilli İlçesi'ne bağlı bir köy olan Arpaz (Esenköy), ilçenin güneyinde, Nazilli-Bozdoğan Karayolu'nun 11. km'sinden ayrılan şose ile anayoldun 2 km. güneydoğusunda

konumlanır. Nazilli merkezine 13, Bozdoğan merkezine 18 km. uzaklıktadır. Dünya üzerinde 37° 48' 26 kuzey paraleli; 28° 20' 49 doğu meridyeni üzerinde yer alır. Köy, Büyük Menderes Nehri'nin güney kolu olan Akçay'ın doğusunda, Karıncalı Dağı üzerindeki Hisar Tepe'de konumlanmıştır. Doğusunda Karıncalı Dağı, batısında Menderes Ovası, kuzeyinde Hamidiye Köyü, kuzey doğusunda Toygar Köyü, güneydoğusunda Uzunçam Köyü, güneyinde Beğerli Köyü yer almaktadır. (Şekil 3.4).

Şekil 3.3 Arpaz Köyü'nün güney yönünden genel görünümü (Hürol, Aralık 2009)

Solda Arpaz Beyler Konağı ve Kulesi, sağda ise köyün yeni yerleşimleri görülmektedir.

Arpaz Köyü Ahlan, Cedit, Hamam ve Yenimahalle olmak üzere dört mahalleden oluşmaktadır. Köyün girişi olan Cedit Mahallesi okul, sağlık ocağı gibi sosyal donatıları, Hamam Mahallesi ise Beyler Konağı'nı, muhtarlığı ve köy konağını barındırır.

Şekil 3.5 Arpaz Köyü – Hisar Tepesi’nden köyün yeni yerleşim bölgesine bakış
(Hürol, Aralık 2009)

Günümüzde Esenköy olarak anılan Arpaz Köyü, eski bir Karya yerleşmesidir. Adını Ortaçağ’da Stauropolis Metropolitliği’ne bağlı bir piskoposluk merkezi olduğu söylenen Harpasa Antik Kenti’nden almaktadır. Karıncalı Dağı’nın Hisar Tepesi eteklerine kurulan Harpasa Antik Kenti’ne ait kale kalıntıları günümüzde mevcuttur. Hakkında çok az şey bilinen antik kentin daha sonra Arpaz adını alarak, Aydın Beyliği’ne bağlı bir yerleşim olarak varlığını sürdürdüğü, bazı vakıf kayıtları ve mezar taşlarından anlaşılır. Selçukluların son döneminde Muğla İli ve çevresinde kurulan Menteşe Beyliği’nin denetimi altına giren Arpaz, Beylikler Dönemi’nde merkezi bugünkü İzmir İli’ne bağlı Ödemiş İlçesi’nin Birgi Köyü olan Aydınoğulları Beyliği’ne bağlanmıştır [62].

14-15 Pafta, 1137 parselde bulunan Arpaz Köyü Eski Mezarlığı ile 14-15 Pafta, 1138 parselde bulunan Arpaz Beyleri Aile Mezarlığı 16.10.1991 tarihinde İzmir 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 2202 sayılı kararıyla koruma altına alınmıştır. Anıt tescil fişinde 1137 parseldeki eski mezarlık “1138 parselin doğu kenarına isabet eden, 1757 (H.1178) tarihine kadar inen, *insitu* durumda 11 adet mezar taşı” olarak tescil edilmiştir. 1138 parseldeki Arpaz Beyleri Aile Mezarlığı ise “18. yüzyıldan 1940’a kadar ölen aile fertlerinin gömüldüğü, mezar taşlarının mermerden devrin özelliğine göre değişen üsluplarda yapılmış mezarlık” olarak betimlenmiştir. Her iki mezarlık da günümüzde bakıma muhtaç olup, mezar taşlarının üstündeki sarıkların koparıldığı ve köylüler tarafından dibek taşı olarak kullanıldığı söylenmektedir. Ayrıca

“Arpaz Köyü’ndeki Sarıdere Mezarlığı’nda Selçuk mezar taşları vardır. Köylüler bu taşlara Yedikızlar adını vermektedir. Zamanla mezarlar bozulmuş, yalnız taşlar meydanda kalmıştır. Üzerindeki kitabeler Arapçadır, kadın isimleri yazılıdır, hiçbirinde tarih yoktur [63].

Şekil 3.6 Arpaz Köyü Sarıdere Mezarlığı’nda bulunan Arpaz voyvodasına ait bir mezar taşı [64]

Şekil 3.7 Arpaz Köyü Mezarlığı’nda bulunan bir mezar taşı [65]

Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde de Arpaz, Aydın Koca Beyi tarafından ele geçirilen, Nazilli Ovası'nın güneyindeki "Beş boy" olarak adlandırılan köylerden biridir. Arpaz, 15. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren (1426) Osmanlı Devleti topraklarına katılmış ve daha sonra sipahi beyliği olarak tahsis edilmiştir. Hamidiye Köyü'ne giden yol üzerinde Arpaz Köyü'nün çıkışında bulunan arkaik karakterli isimsiz ve tarihsiz bir türbenin de (Şekil 3.8) bu dönemden kalmış olabileceği düşünülmektedir. Moloz taş ve tuğladan inşa edilen kare planlı türbede üst örtü, köşelerinin pahlanmasıyla elde edilmiş sekizgen kasnak üzerine yerleştirilen bir kubbedir. Kubbe üst örtüsü kiremit olup; çatı eteğinde ve beden duvarlarının üstünde kirpi saçak mevcuttur. Zeminden yükseltilerek tek katlı olarak inşa edilen türbenin kuzey cephesinde yuvarlak kemerli giriş kapısı, batı cephesinde kare bir pencere bulunmaktadır. Beden duvarları içte ve dışta sıvalı olan yapı üzerinde herhangi bir kitabe ya da bezemeye rastlanmamıştır. Günümüzde siva dökülmesi, çiçeklenme, rutubet gibi fiziksel bozulmaların

yanı sıra, define arayanlar tarafından da içi kazılarak tahrip edilen türbenin ivedilikle tescillenerek koruma altına alınması ve onarılması gerekmektedir.

Şekil 3.8 Arpaç'daki isimsiz türbenin kuzey ve batı cephesi (Hürol, ubat 2011)

Şekil 3.9 Arpaç'daki isimsiz türbenin batı ve güney cephesi (Hürol, Şubat 2011)

Şekil 3.10 Arpaç'daki isimsiz
türbenin iç görünüşü

Şekil 3.11 Arpaç'daki isimsiz
türbenin iç görünüşü

Türbe define arayanlar tarafından kazılarak tahrip edilmiş. (Hürol, Şubat 2011)

II. Bayezid devrine ait Aydın Mufassal Tahrir defterinde Arpaç, Yenişehir Kazası'na bağlı olarak gösterilmiştir. Buna karşılık 1573–1574 tarihli Aydın Vakıf defterinde ise Aydın Livası'na bağlı bir kaza ve Şehzade hası olarak geçmektedir [66].

16. yüzyıldan itibaren iltizam düzeninin kazayı olumsuz yönde etkilediği dönemin kadısı ile ilgili yöre halkının merkeze gönderdiği şikâyet dilekçelerinden anlaşılmaktadır. Huzursuzluğun sonraki yıllarda da süregeldiği, 17. yüzyılda bölükbaşı ayaklanmaları ve salgın hastalıklar nedeniyle arttığı ve 1828–1829 yıllarında patlak veren Atça'lı Kel Mehmet önderliğindeki halk isyanıyla doruk noktasına ulaştığı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, halkın bazı dönemlerde rüsum (vergi) ödemeyi reddettiğini kaydeden belgeler vardır [67].

1828–1829 yılında voyvoda ve muhassıllardan (vergi tahsildarı) şikâyetçi olan halkın desteğini de alarak yanındaki zeybeklerle Aydın'ın kaza ve köylerine bir süre egemen olan Atça'lı Kel Mehmet, yanında yetiştiği Arpaç Beyi'nin çiftliğini Haziran 1830'da

kuşatarak yakmıştır. Halkın da bu isyana katılımıyla büyüyen hareket Atça'lı Kel Mehmet'in öldürülmesiyle son bulmuştur. Ancak isyanı bastırmada etkin olamadığı için Arpazlı Hacı Hasan Bey ve bazı ayanlar II. Mahmud'un emriyle Rodos'a sürülmüş ve bir müddet sonra padişahın affı ile geri dönmüşlerdir.

Arpaz Köyü 1830 Aydın İhtilali'nden sonra 1910 yılında tekrar bir efe baskınına tanık olmuştur. Arpazlı Osman Ağa'nın halkın kullandığı ve yıkık Menderes Köprüsü'nü tamir ettirmemesi üzerine Çakırcalı Mehmet Efe Arpaz Köyü'nü basarak Osman Bey'i kaçırmış, Bey Konağı'nı da ateşe vermiştir¹ [68].

1831'de Aydın Sancağı'na bağlı kazalar içinde anılan Arpaz, 1849–1850 Aydın Vilayet Salnamesi'nde Nazilli'ye bağlı bir kaza, 1868–1869 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde ise Bozdoğan'a bağlı bir nahiye durumundadır [69]. 1927 tarihli Köyler Fihristi'nde de Bozdoğan'a bağlı bir köy olarak görülen Arpaz'ın, 1962 yılında İl İdaresi Kanunu hükmü gereğince adı Esenköy olarak değiştirilmiş ve Nazilli'ye bağlanmıştır. Günümüzde Arpaz Beyi'ne ait olan konak, kule ve diğer müstemilat yapılarından oluşan bir çiftlik, köyün yakınlarındaki isimsiz bir türbe ve birkaç mezar taşı köyün geçmişini yansıtır. Gerek çiftliğin üzerine oturduğu istinat duvarları olarak kullanılan ve antik kente ait olduğu düşünülen payandalı duvarlar, gerek çiftlik yapıları üzerindeki katmanlaşma çiftliğin birden fazla yapım dönemi olduğuna işaret etmektedir.

Türkiye Deprem Bölgeleri haritasında I. Derece tehlikeli deprem bölgesinde bulunan Arpaz'ın, elde yazılı bir belge bulunmamasına rağmen, Nazilli merkezli 22 Eylül 1899 Menderes Depremi'nden etkilendiği düşünülmektedir [70].

Osmanlı Devleti'nde yapılan ilk nüfus sayımı olan 1831 sayımına göre Aydın Sancağı'nın Nazilli kazasına bağlı bulunan Arpaz'da 2.876 Müslüman, 16 Reaya olmak üzere toplam 2.892 kişi yaşamıştır [71]². 1890 Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre Arpaz'ın nüfusu 7.542, 1894 Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre ise 8.663'dür [72]. 1973 Aydın İl Yıllığı'na göre

---

¹ Yörede anlatılan hikayeye göre Çakırcalı'nın kılavuz olarak kullandığı bir çobanın takip edilmesi veya ihbarı üzerine yakındaki Karıncalı Dağları zaptiye birliğince kuşatılmış ve çıkan çatışmada ne Çakırcalı Mehmet Efe, ne de Osman Bey sağ kurtulmuştur.

² 1831 yılında sadece erkek nüfus sayımı yapılmıştır. Bu nedenle köyün gerçek nüfusunun tespiti için rakamların ikiyle çarpılması gerekmektedir.

Nazilli'ye bağı Arpaz köyü 3 mahalle, 284 haneden oluşmakta ve köyde 1.202 kişi yaşamaktadır [73].

1894 yılında 8.663 olan Arpaz nüfusu bir yüzyılı aşkın bir süre içerisinde %90 azalarak 2009 yılında 906 kişiye düşmüştür [74]. Nazilli nüfusundaki verilerle kıyaslandığında Arpaz Köyü'nde nüfus azalırken, ilçe merkezi nüfusunun aynı sürede %92 oranında arttığı gözlenmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınan verilere göre köy nüfusunun %12'si okuma yazma bilmemektedir. %19'u ise okuma yazma bilmekte ancak bir okul bitirmemiştir. %43'ü ilkokul mezunu, %13'ü ortaokul mezunu, %10'u ise lise ve üzeri eğitim görmüştür. Nazilli'nin aksine Arpaz Köyü'nün eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğu gözlenmiştir.

Köy halkı tarla tarımı ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Köyde ulaşım, saat başı Nazilli'ye hareket eden Esenköy Birlik Minibüsleri ile sağlanmaktadır. Arpaz aynı zamanda geçmişte de bölgesel önemi olan bir pazaryeridir. Cuma günleri kurulan köy pazarına çevre köylerin sakinleri gelmektedir.

3.3 Arpaz Beyler Konağı'nın Mimari Özellikleri

Arpaz (Esenköy) Köyü Beyler Konağı bölgede Ayanlık faaliyetlerini üstlenen Arpaz Ailesi'nin güvenliğini sağlamak ve bölge halkı üzerindeki otoritesini pekiştirmek için inşa ettirdiği kuleli bir konaktır.

*Miri*¹ düzeninin bozulmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan taşralı büyük ailelerin zenginlik ve güç kazanması olgusu 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun birçok bölgesinde görülen bir durumdur. Bu ailelerin birçoğu boş tarımsal arazileri ya da çiftlikleri ele geçirmiş, kentlerde araziler edinmiş ve dini kuruluş ya da vakıflara önderlik etmişlerdir. Manisa ve çevresini idare eden Karaosmanoğulları, Koçarlı ve çevresini idare eden Cihanoğulları, Nazilli ve çevresini idare eden Arpazlar gibi aileler yaşadıkları bölgenin tanınmış ailelerindendir. Elde ettikleri maddi gücün getirdiği bir zorunluluk

---

¹ Mülkiyeti devlete ait olan toprakların işletilmesi için üzerinde yaşayan kişilere verilmesi.

olarak halk üzerinde kurdukları otoriteyi pekiştirmek adına bu aileler buldukları bölgelerde kendi güvenliklerini sağlamak adına kule yapıları veya kuleli konaklar inşa ettirmişlerdir.

Arpaz Beyler Konağı Karıncalı Dağı'nın Hisar Tepesi'nin eteğinde, Akçay Vadisi'ne ve köye hakim konumda, antik Harpasa kentinin surları üzerinde inşa edilmiştir. Yüksek duvarlarla sınırları tanımlanmış büyük bir çiftliğin parçası olan Beyler Konağı güneyinde yer alan ve çiftliğin güvenliğini sağlayan kulenin girişi ile aynı avluya açılır. Üç farklı kotta yerleştirilen çiftliğin en üst kotunda ailenin büyük oğlunun kullanımına tahsis edilen konak, merkezde kule ile Arpaz Ailesi'nin beyanına göre 1830 yılındaki Aydın İhtilali'nde yanarak yok olan konağa ait olduğu düşünülen payandalı savunma duvarları, en alt kotta ise hamam, ailenin diğer fertlerine ait konut, depo ve diğer müştemilat yapıları bulunur.

Zaman içinde deprem, yangın gibi afetlerle zarar gören çiftlik yapıları birçok kez onararak günümüze gelmiştir. Ancak çiftliğin ilk inşa edildiği dönemdeki durumu hakkında yeterli kaynak bulunmamaktadır. Mevcut verilerle konağın 1830 yılındaki Atçalı Kel Mehmet İsyanı'ndan sonra, kulenin ise mevcut konaktan daha önce inşa edildiği ve 19. yüzyıl'da yeni konağın inşası sırasında kapsamlı bir onarımdan geçirilerek güvenliğinin artırıldığı söylenebilir.

Bölgede hüküm sürmüş Arpaz Ailesi tarafından, üst katı ahşap, alt katı taş olmak üzere iki katlı inşa ettirilen konak İzmir 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından 23 Mart 1988 yılında 171 sayılı karar ile tescil edilerek koruma altına alınmıştır. Konak ve müştemilatın bir Ayan'a ait olması, tarihsel belge, özgünlük ve estetik değerlerini büyük ölçüde koruması ve yapıldığı dönemin mimarisini yansıtması bakımından bu yapı, korunması gerekli bir yerel mimarlık örneğidir. Ayrıca Beyler Konağı günümüze kadar gelebilmiş çok az sayıdaki tepe pencereli konaklardan biridir.

3.3.1 Plan Özellikleri

"Türk Evi" olarak adlandırılan konut biçimi geçmişten günümüze gelişerek, inşa edildiği bölgenin iklim ve yöresel özellikleri ile şekillenmiş ve farklılaşmıştır. Bu farklar yerel

malzeme ve iklim koşullarının sonucu olan birtakım tasarım kriterleriyle, inşa edilen bölgedeki toplumun kültür ve yerel geleneklerinin bir sonucudur. Ancak, bütün bu farklılara rağmen, Türk Evi'nin karakteristik özelliğini oluşturan belirli plan şemaları bu yapıların bir bütün olarak ele alınmasının başlıca nedenidir [75].

19. Yüzyıl'da inşa edilen Arpac'daki Beyler Konağı iki kattan oluşur. Dış sofalı, 2 sıra odalı, eyvanlı, 2 köşklü plan tipinde inşa edilmiştir. Yapının sofası, önünde uzanan Akçay Vadisi'ne hakimdir, hem hayat hem de odaların pencereleri vadiyi görecek biçimde düzenlenmiştir. Akdeniz ikliminin hâkim olduğu Nazilli'de inşa edilmesi dış sofalı plan tipinde inşa edilen konağın değişen hava koşullarında rahatça kullanımına izin vermektedir. Yapının bir tepe üzerine inşa edilmiş olması ve önünde kulenin yer alması yapı mahremiyetini korumaya yardımcı olmuş ve hayatın kafes, camekân gibi öğelere gerek duyulmadan kullanımını sağlamıştır. Konakla doğrudan bağlantısı olan kulenin, konağı koruma ve ailenin bölgedeki gücünü temsil etmenin yanı sıra, selamlık olarak da kullanıldığı ve Bey'in misafirlerini kulede ağırladığı söylenmektedir.

Katlar arasındaki işçilik ve detay farkı ve hane halkının yaşamını sürdürdüğü kat olması sebebiyle yapının plan özellikleri incelenirken üst kat yapının esas katı olarak ele alınmıştır. Eldem'in de dediği gibi "diğer katlar, bilhassa bu katı taşımak için lazım olan kısımlardan ibarettir" [76].

Plan üstünde kapladığı alan ve odaların birbiriyle ilişki kurmasını sağlaması nedeniyle sofa (hayat) plan öğeleri içinde en önemli yeri tutmaktadır. Sofanın biçimlenmesi evin plan düzenini de ortaya koymaktadır.

Üst katta yazlık, kışlık, başoda olmak üzere üç oda bulunmaktadır. Her odanın orijinal künde kari giriş kapısı ve duvar boyunca devam eden ahşap dolap ve duvar kaplaması mevcuttur, sofa ve oda tavanları ahşap bezemelidir.

Başoda ve kışlık oda konağın kuzeydoğusunda inşa edilen kargir ve penceresiz duvarın önüne yerleştirilmiştir. Bu odalar hayata açılan pencerelerle aydınlanmakta, içlerinde ocak bulunmakta ve iki oda arasında günümüzde duvar örülerek kiler haline getirilmiş

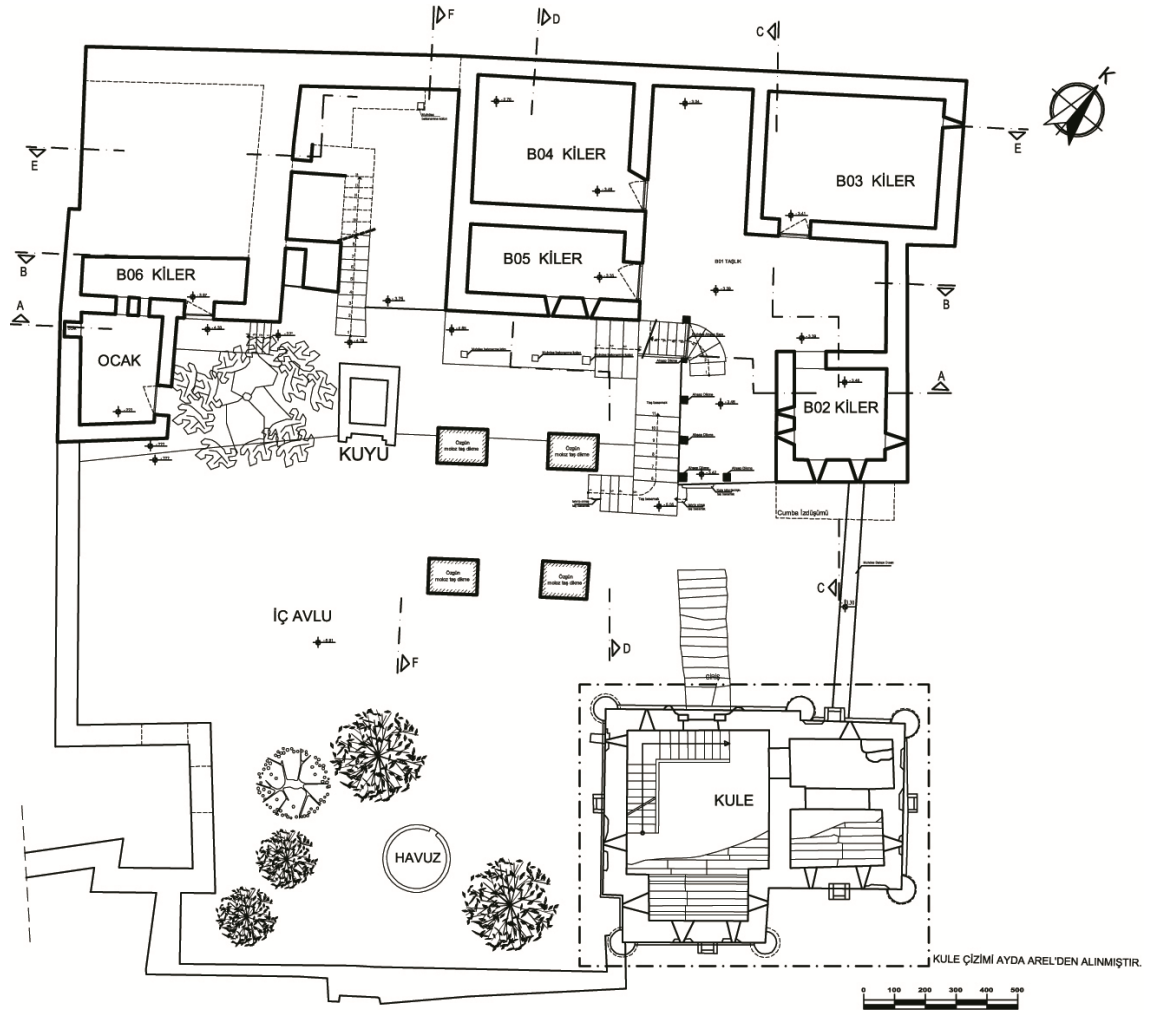
bir eyvan bulunmaktadır. Ayrıca güneyde yer alan odanın yüklüğünün içine yerleştirilmiş bir merdiven çatı arasına ulaşımı sağlamaktadır.

Konağın güneydoğusunda, vadiye, kuleye ve manzaraya hakim konumda bulunan yazlık oda yer almaktadır. Bu odanın diğer iki odanın aksine üç cephesinde açılmış büyük pencereleri vardır ve içinde ocak bulunmamaktadır. Konağın kuzeydoğusunda hayatın uzantısı olarak inşa edilen eyvan, başodayla yazlık odanın arasına konumlanır. Yükseltilmiş döşemesi ve ahşap direkli dekoratif korkuluğuyla bu kısım hayattan ayrılır.

Hayatın kuzey ve güneyi kargir duvarlar ile çevrilidir. Kuzey duvarı konağı mutfağa bağlayan giriş kapısını, güney duvarı ise arka bahçeye bakan dikdörtgen pencereyi barındırır. Yapıda, başodanın doğusunda ve hayatın kuzey duvarına bitişik iki köşk yer almaktadır. İlki “Kocaköşk”, ikincisi “Küçük Köşk” olarak adlandırılan bu köşkler, yükseltilmiş döşemesi ve etrafını saran ahşap korkulukla hayattan ayrılmıştır.

Kuzeydeki köşkün önünden inşa edilen bir geçişle yapının divanhanesine ulaşılmaktadır. Divanhane Akçay Vadisi’ne ve çevreye hakim olup, özgün kârgir ayaklar üzerine betonarme olarak 1955’lerde inşa edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.91). Hayatı divanhaneye bağlayan geçiş aynı zamanda yapının alt katla ilişkisini sağlayan merdivene de açılmaktadır. Özgün malzemesi ahşap olan bu merdiven de aynı yıl gerçekleştirilen onarım sırasında betonarmeye çevrilmiştir (Fotoğraf Ek-C.99).

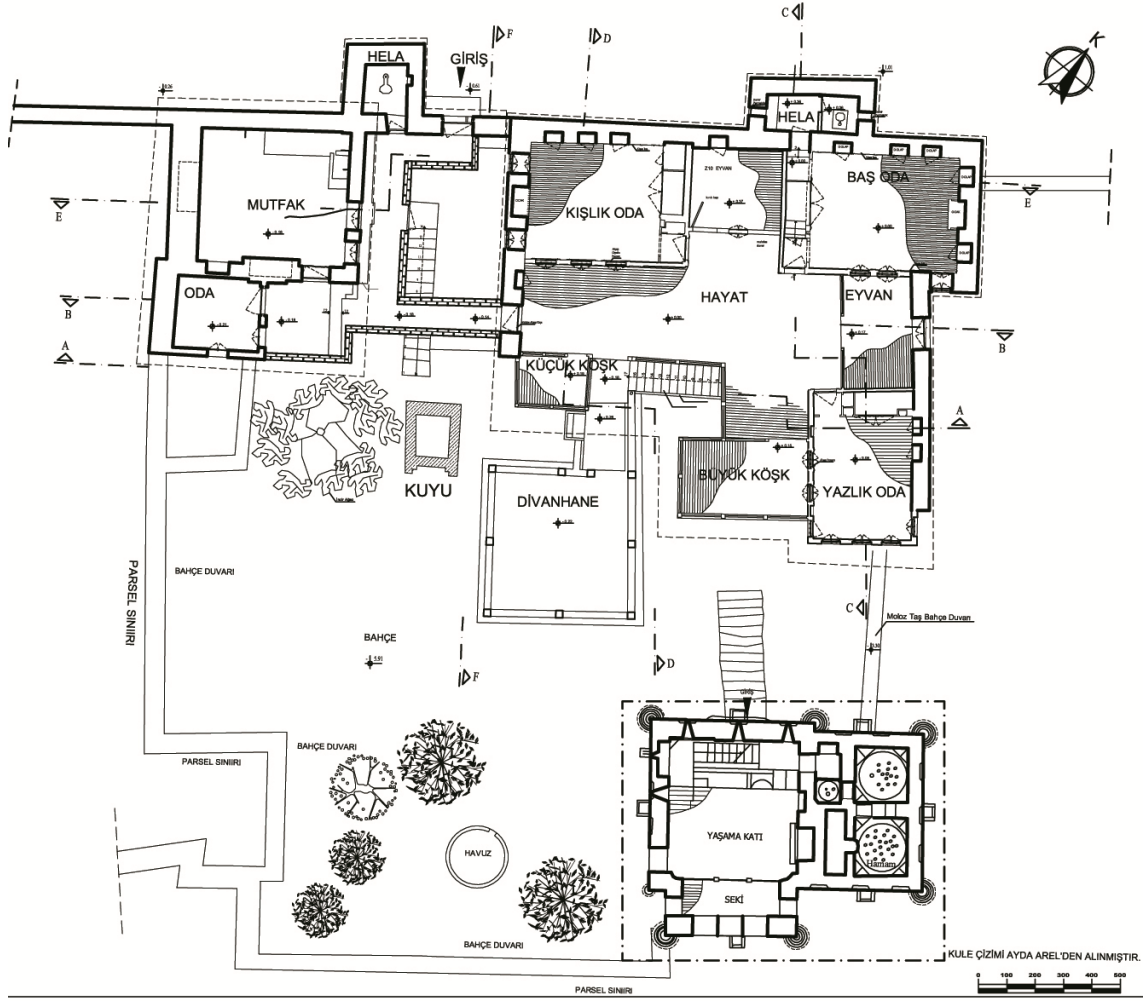
Moloz taştan kargir olarak inşa edilen bodrum kat, plan şeması olarak üst katın tekrarıdır. Hayattan aşağıya inen merdivenle ulaşılan bodrum katta kiler ve depo olarak kullanılan dört adet mekan bulunur. Kocaköşk’ün altında bulunan ahşap direkli taşlık kulenin asma köprüsünün konağa dayandığı yerdir. Konağın iç avlusuna taşlıktan inen taş merdivenle ulaşılmaktadır. Günümüzde iç avluda mutfaktan avluya inen kargir bir merdiven, kule, çeşme, süs havuzu, at damı ve muhdes ocak bulunmaktadır. İç avlunun kuzeybatısında bulunan çift kanatlı ahşap kapı ile dış avluya geçilmektedir. Dış avlunun kuzeyinde köyün pazarına gelenlerin geceyi geçirdikleri ve günümüzde mevcut olmayan bir misafirhane ile güneyinde gelen misafirlerin atlarının tutulduğu bir ahır bulunduğu, dış avlunun kargir duvarları ve misafirhane bakımsızlıktan yıkılmıştır. Dış avlunun kuzeybatısında ise çiftliğin ana giriş kapısı yer alır (Fotoğraf Ek-C.56).

Şekil 3.12 Arpaz Beyler Konağı, bodrum kat planı, Nazilli, AYDIN

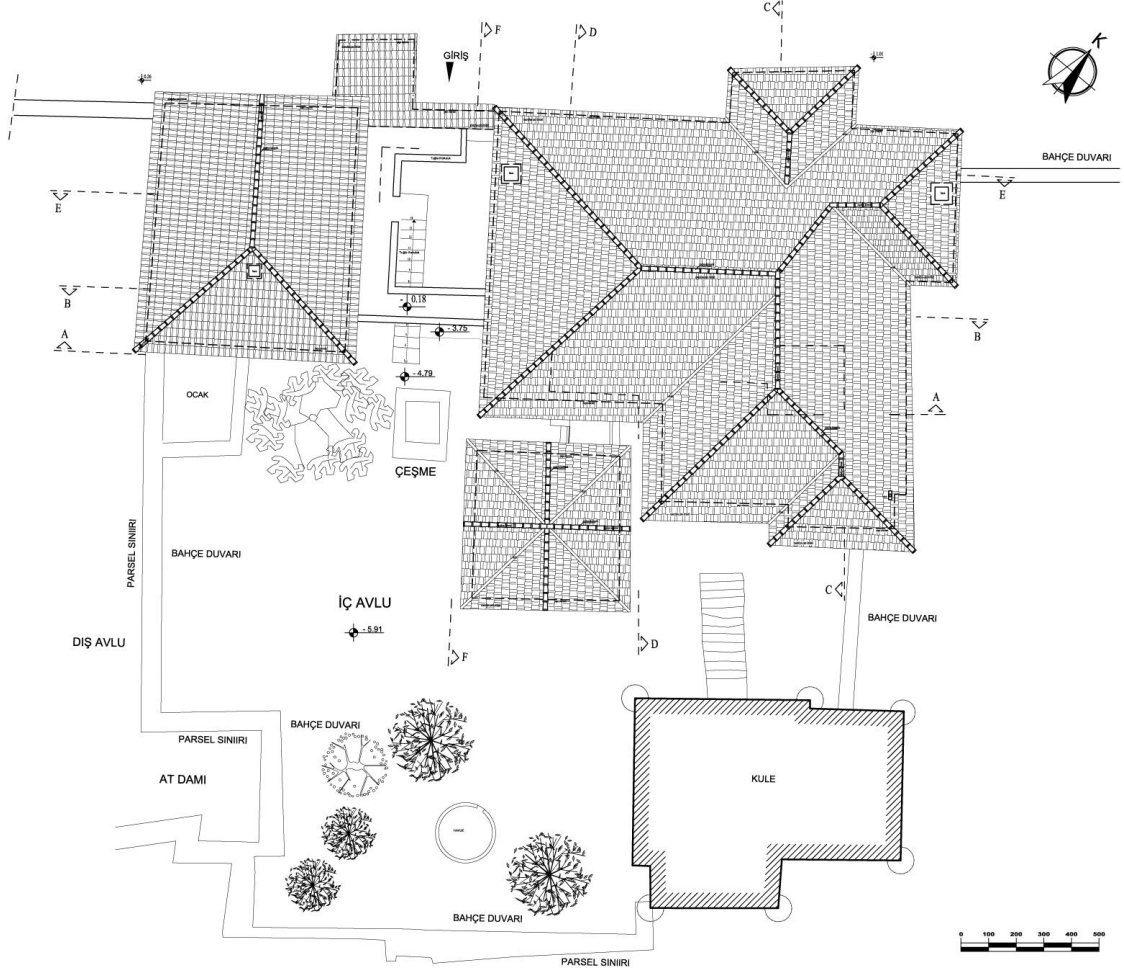
Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Şekil 3.13 Arpaz Beyler Konağı, zemin kat planı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Şekil 3.14 Arpaz Beyler Konağı, çatı planı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

3.3.1.1 Odalar ve Oda Elemanları

Arpaz Beyler Konağı'nda odaların belirli bir morfolojik ve işlevsel ayrılmışlıkları yoktur. Anadolu'daki diğer geleneksel evler gibi gün içinde birçok eylemi gerçekleştirme olanağı sunan odalar, tek başına bağımsız bir yaşam alanı olma özelliğine sahip bulunmaktadır.

Odanın bağımsız bir birim olarak düşünülmesi çok amaçlı kullanımından anlaşılmakta; oda oturmaya, yemeye, toplantıya, misafir ağırlamaya ve uyumaya yaramaktadır. Konağın odalarında mekâna biçilen bazı işlevsel öncelikler bulunmaktadır. Örneğin konağın en büyük ve en önemli yeri olan baş odada misafirler ağırlanıyordu. Ancak bu özel kullanım, odaların değişik işlevler üstlenebileceği gerçeğini değiştirmemektedir.

Örneğin gündüzleri yataklar odalarda bulunan yüklüklere kaldırılmakta, geceleri sedirlere ve yere serilerek mekan yatak odasına dönüştürülmekteydi. Aynı şekilde odaların içinde sedirler dışında sabit mobilyaların bulunmaması ve orta kısımların boş bırakılması her odanın yemek odası olarak da kullanılabilmesini sağlamaktaydı (Fotoğraf Ek-C.125–126).

Konağın üst katında yer alan yaşam alanı hayata açılan üç odadan oluşmaktadır. Başoda ve kışlık oda konağın kuzeybatısında, yazlık oda ise güneydoğusunda yer alır. Başoda ve kışlık odanın sokağa bakan kuzeydoğu duvarları sağır, Hayata bakan tarafları ise açıktır. Hem hayata hem de bahçeye cephe veren yazlık oda ise her cephesinde yer alan pencereler ile aydınlık ve ferahdır. Tam karşısında yer alan Kule ise odanın dışarıdan görülmesini engelleyerek mahremiyetini sağlamaktadır.

Kuzeydoğudaki oda evin baş odasıdır, bu oda misafirlerin kabul edildiği, ailenin zenginlik ve statüsünün simgesi olan bir mekandır. Güney köşesinden girilen dikdörtgen planlı baş odada sekizgen günümüzde yok olmuş, oda hayatla aynı zemin kotuna getirilmiştir. Girişin sol tarafında bir yüklük ve odanın kuzeyindeki hela ve gusülhaneye geçiş bulunmaktadır (Fotoğraf Ek-C.127). Yüklük aynı zamanda çatı arasına çıkan bir merdiveni barındırır. Girişin sağındaki duvar hayata açılan, ahşap kapak ve demir parmaklıklı, çift kanatlı ahşap pencereler ve tepe pencerelerini, kuzeyindeki kargir sağır duvar sediri, çiçek motifli ahşap niş ve panoları, doğusundaki duvar ise ocak ve ocağın iki tarafında tepe pencerelerini barındırır (Fotoğraf Ek-C.125).

Kuzeybatıdaki oda evin kışlık odasıdır. Kare planlı odaya batı duvarına yerleştirilmiş, hayata açılan kapı ile girilir. Girişin sol tarafında iki sıra halinde Hayata açılan ahşap kapaklı giyotin ve çift kanatlı tepe pencereleri, karşısında ocak ve ocağın yanında kapakları oda içine açılan çift kanatlı iki pencere ve bir tepe penceresi bulunur. Odanın kuzeyindeki sağır duvar üzerine çiçek motifli ahşap niş ve panolar, önüne sedir, batısındaki giriş duvarına ise ahşap yüklük yerleştirilmiştir (Fotoğraf Ek-C.111–112).

Baş oda ile kışlık oda arasında bugün kiler olarak kullanılan, ancak özgün halinde eyvan olan ve hayata bakan tarafına muhdes bir duvar inşa edilerek oluşturulmuş kare planlı küçük bir oda yer alır. Eyvanın zemini hayattan yaklaşık 40 cm. yükseltilmiştir. Muhdes

duvar üzerinde ahşap bir kapı ve bir pencere ve eyvanın kuzey duvarında ahşap bir gömme dolap yer alır. Oda içerisinde ocak bulunmamaktadır (Fotoğraf Ek-C.134).

Konağın kuzeydoğusunda yer alan yazlık odaya kuzey duvarına yerleştirilmiş hayata açılan ahşap kapı ile girilir. Dikdörtgen planlı bu oda, diğer odaların aksine, her cephesinde yer alan pencereler sayesinde oldukça ferah ve aydınlıktır. Girişin sol tarafında ahşap yüklük ve üzerinde musandıra, sağ tarafında hayata açılan ahşap kapaklı çift kanatlı pencereler yer alır (Fotoğraf Ek-C.118–119). Girişin karşısında kuleye bakan ahşap bir cumba üzerinde 3 pencere ve ortasında bir tepe penceresi yer alır (Fotoğraf Ek-C.120). Odanın doğudaki kargir duvarın üzerinde yağlıboya ile boyanmış, özgün hali başodadaki süsleme programına benzer olduğu öğrenilen ahşap niş ve duvar panolar ve ahşap cumba üzerinde bir pencere yer alır (Fotoğraf Ek Ek-C.119).

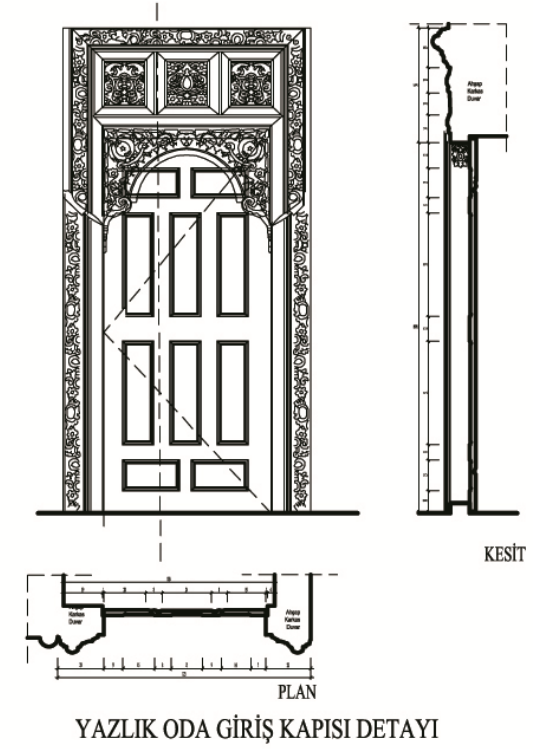
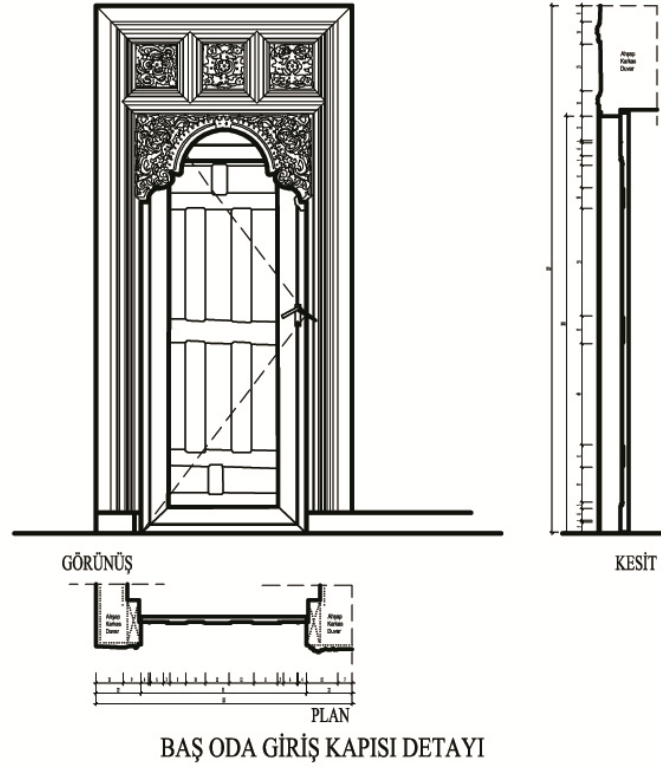
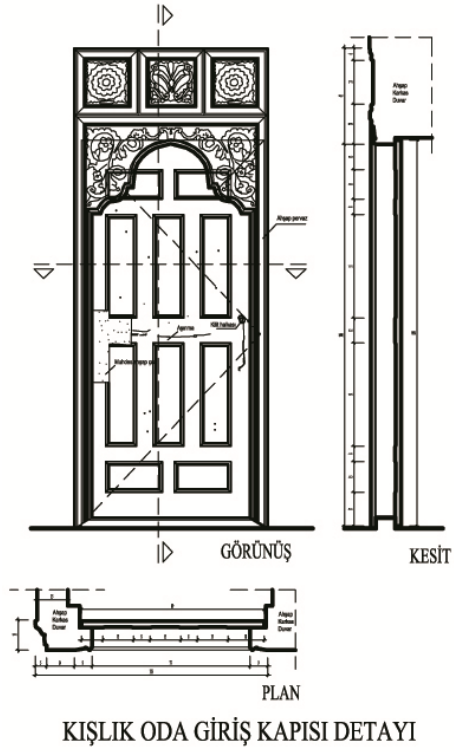
Konağın bodrum katında ise beden duvarları kargir, penceresi bulunmayan, mazgallı, zemini taşlıktan yükseltilmiş ya da yüksek bir eşikli ayrılmış dört bağımsız kiler yer alır (Fotoğraf Ek-C.136–139). Bu odalar geçmişte çiftlikte üretilen fazla mahsulün saklanması ve fazla eşyaların depolanması için kullanılmaktaydı.

Oda Girişleri, Kapılar

Türk evlerinin iç mekânlarında çeşitli ve kesin biçimsel kararlar vardır. Örneğin, odalara simetri ekseninden değil bir köşesinden girilmesi, oda girişlerinin sade olması ve sekialtı ile hayattan ayrılması, giriş kısmında ses yalıtımı da sağlayan ahşap bir yüklüğün bulunması bu tip yapılardaki oda tasarımlarının ortak özelliğidir [77].

Arpaz Beyler Konağı'nda yer alan oda kapılarının tamamı odanın simetri eksenine yerleştirilmeyen, tek kanatlı, sofaya bakan yüzleri daha özenli ve süslemeli kapılardır. Kapılar dolaplarla hayata bakan duvar arasında oluşan küçük bir girintiye açılmakta ve bu kısmın tavanı odanın geri kalanından alçak tutulmaktadır. Bu kısım pabuçluk olarak da anılmaktadır. Günümüzde odanın zemin kotunda farklılaşma gözlenmesi de konağın ahşap döşemelerinin 1955 yılındaki onarımla değiştirildiği ve pabuçluğun kaldırıldığı tespit edilmiştir. Odanın kapıları alçak tutulmuştur ve kemerli çerçeveleri vardır. Kapı kanatları oda içindeki dolap kapaklarına göre daha az süslenmiştir, ancak

hayata bakan yüzleri oldukça gösterişlidir. Kapı boyutlarında pencerelerdeki gibi bir standartlaşma yoktur. Kuzeybatıdaki odanın kapısı 0.89 x 1.89, pervazı 0.94 x 2.34 m, kuzeydoğudaki odanın kapısı 0.81 x 2.05, pervazı 1.25 x 2.57 m, güneydeki odanın kapısı 0.79 x 1.82 pervazı ise 1.21 x 2.37 m.dir. Her üç odanın da kemerli çerçevesinin üstünde üç adet bitkisel motifle süslenmiş panolar yer alır. Diğer kapılardan farklı olarak baş odanın kapısının pervazında da bitkisel motif kullanılmıştır (Fotoğraf Ek-C.124).

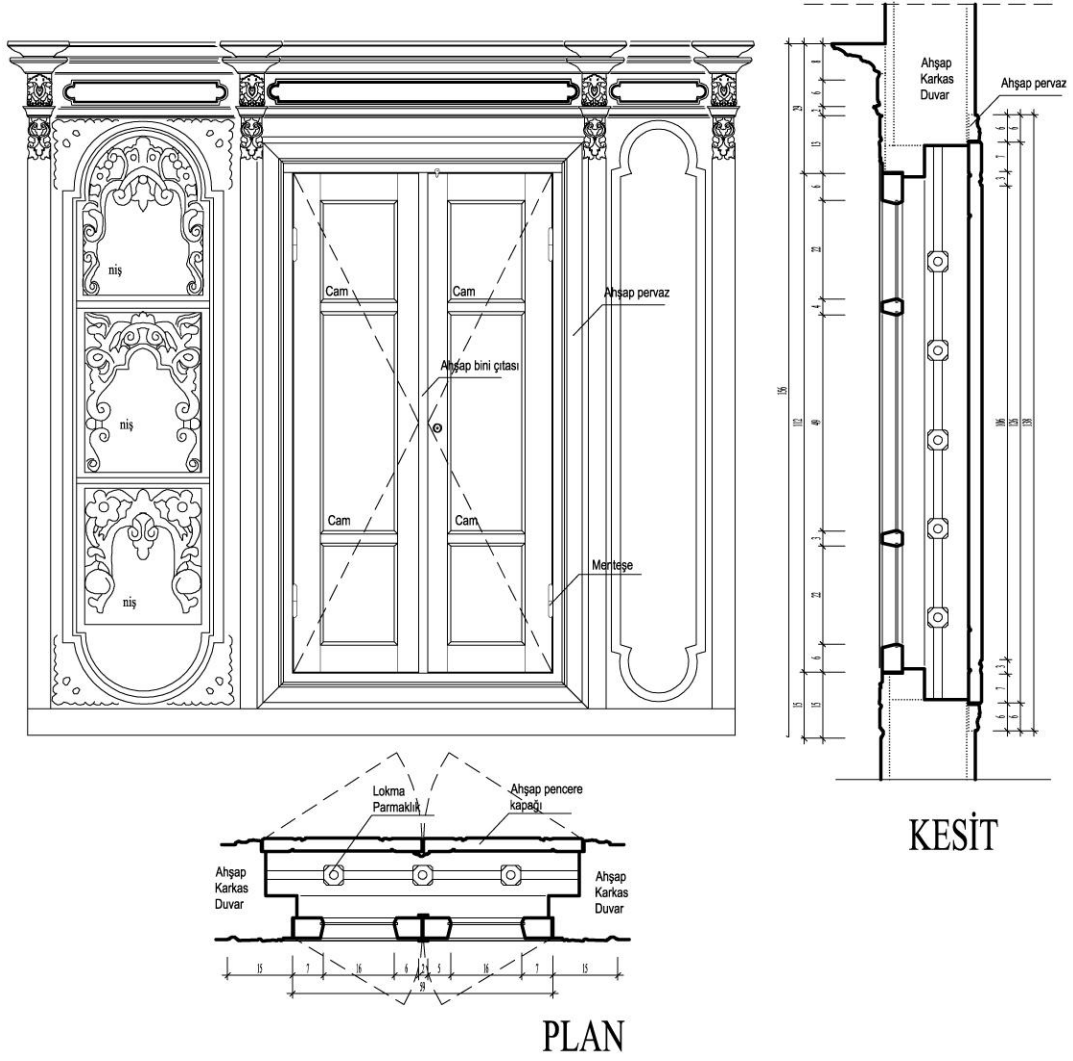
Şekil 3.15 Arpaz Beyler Konağı, oda kapıları görünüşü, Nazilli, AYDIN
Rölöve: Meltem HÜROL, 2010

Pencereler

Konaktaki odalarda sokağa açılan pencere bulunmamaktadır. Pencereler hayata veya avluya açılmaktadır. Oda pencereleri iki sıra halinde düzenlenmiştir. İşlevsel olarak, soğuk günlerde tahta kepenklerle kapalı tutulan büyük alt sıra pencerelerden ışık girmemesi nedeniyle üstteki küçük tepe pencereleri odanın gündüzleri aydınlık olmasını sağlar. Pencerelerin bulunduğu duvarlar ile işlemeli tahta dolap kapaklarının zıtlığı odanın hemen algılanan yüzey ve doku özelliğidir. Işığın etkisi odaların asimetrik düzeni ile güçlenmektedir.

Sedirlerin bulunduğu duvarlara yerleştirilen büyük dikdörtgen alt sıra pencereleri odaya farklı bir ışık verir. Alttaki pencereler doğrudan sedirleri aydınlatmaktadır. Tepe pencereleri ise odaya dolaylı ve daha yumuşak bir ışık sağlar. Alttaki pencerelerde kafes bulunması nedeniyle ışık farklılıkları daha da büyümekte, değişik tonda ve dokuda bir aydınlanma gerçekleşmektedir. Pencerelerin hemen önüne yerleştirilen sedirlerde oturan insanları rahatsız etmeden pencerelerin açılması için en kullanışlı pencere tipi giyotin pencerelerdir. Ancak kuzeybatıdaki odada yer alan pencereler dışında konakta düşey hareket eden (giyotin) pencereye rastlanmamıştır. Diğer odalardaki pencerelerin zamanla deforme olduğu ve onarım sırasında çift kanatlı pencereyle yenilendiği düşünülmektedir. Başodanın çıkmasında yer alan pencereler hariç diğer tüm pencerelerin ahşap kepenkleri ve demirden imal edilmiş lokma parmaklıkları vardır. Camın yaygın olarak kullanılmadığı dönemlerde büyük olasılıkla alt pencerelerde sadece kepenkler ve parmaklıkların bulunduğu düşünülmektedir.

Odaların tümünde tepe penceresine rastlamak mümkündür. Ancak bu tepe pencereleri 17. ve 18. yüzyıldaki örneklerinden farklılık göstermektedir. Konakta iki tip tepe penceresi tespit edilmiştir. Birinci tip; sergenin hemen üzerinde yer alan, alttaki sıra pencerelerin büyüklüğünde demir ferforjeli, çift kanatlı ahşap pencerelerdir. İkinci tip ise kuzeydeki odaların ocakların yer aldığı duvarlarda bulunan, odanın içine doğru genişleyen, dışta yaklaşık 30x30 cm, içte yaklaşık 40x40 cm büyüklüğünde, doğramasız, demir parmaklıklı mazgal şeklindedir.

Şekil 3.16 Arpac Beyler Konağı, pencere detayı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Sedir (Divan)

Odaların döşeme tahtaları 1955 yılında değiştirildiğinden ahşap döşemelerin üstüne çakılı özgün sedirlerin varlığı tespit edilememiştir. Ancak günümüzde odalarda döşemeye tespit edilmemiş, ahşap taşıyıcı üzerine minderlerle oluşturulmuş, hareketli sedirler mevcuttur. Kışlık odada sedirler odanın iki uzun duvarının önüne yerleştirilmiştir. Girişin önündeki sedir hayata açılan giyotin pencerenin önünde, diğer sedir ise sağır kuzey duvarının önündedir (Fotoğraf Ek-C.111–114). Baş odada ise sedir sadece kuzey duvarının önünde yer almakta, oda sedirin karşısında hayata açılan iki sıra pencereyle aydınlanmaktadır (Fotoğraf Ek-C.125–126). Yazlık odada ise durum farklıdır. Sedirler girişin tam karşısında ve odanın hayata bakan batı duvarında yer

almaktadır (Fotoğraf Ek-C.120). Sedirlerin yükseklikleri 40–45 cm, derinlikleri 60–65 cm'dir.

Ocak

Akdeniz ikliminin hakim olduğu, kışların çok sert geçmediği Arpaz Beyler Konağı'nda kargir duvar üzerinde yer alan ocaklar geçmişte ısıtma aracı olarak kullanılmıştır. Konakta ocak sadece kuzeyde yer alan iki odada mevcuttur ve girişin karşısında yer alır. Kışlık Oda'da ocağın yanında avluya bakan iki pencere ve ayrıca bir adet tepe penceresi bulunurken, Başodada ocağın bulunduğu kuzeydoğu duvarında pencere yerine ahşap kapaklı gömme dolaplar bulunur. Ancak ocağın üstünde yer alan iki tepe penceresi odayı aydınlatır.

Yangın tehlikesine karşı ocaklar taştan örülmüş duvarın içine yapılmıştır. Ocakların bacaları basit ve düzdür, sıva ile kaplanmış tuğladan inşa edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.67). Konağa hakim olan süsleme programının aksine ocaklar oldukça sade inşa edilmişlerdir. Kuledeki ocağın alçı süslemelerine benzer bir süslemelere veya benzer örneklerde bulunan yaşmıklara konaktaki ocaklarda rastlanmamıştır (Fotoğraf Ek-C.113,Ek-C.125).

Kışlık ve başodadaki her iki ocak da bulunduğu duvarların ortasında yer almaktadır. Ocağın önünde közün sıçrayıp yangın çıkarmasını önleyecek çıkıntı hariç duvar yüzeyinden taşma gözlenmemiştir (Fotoğraf Ek-C.113,Ek-C.125).

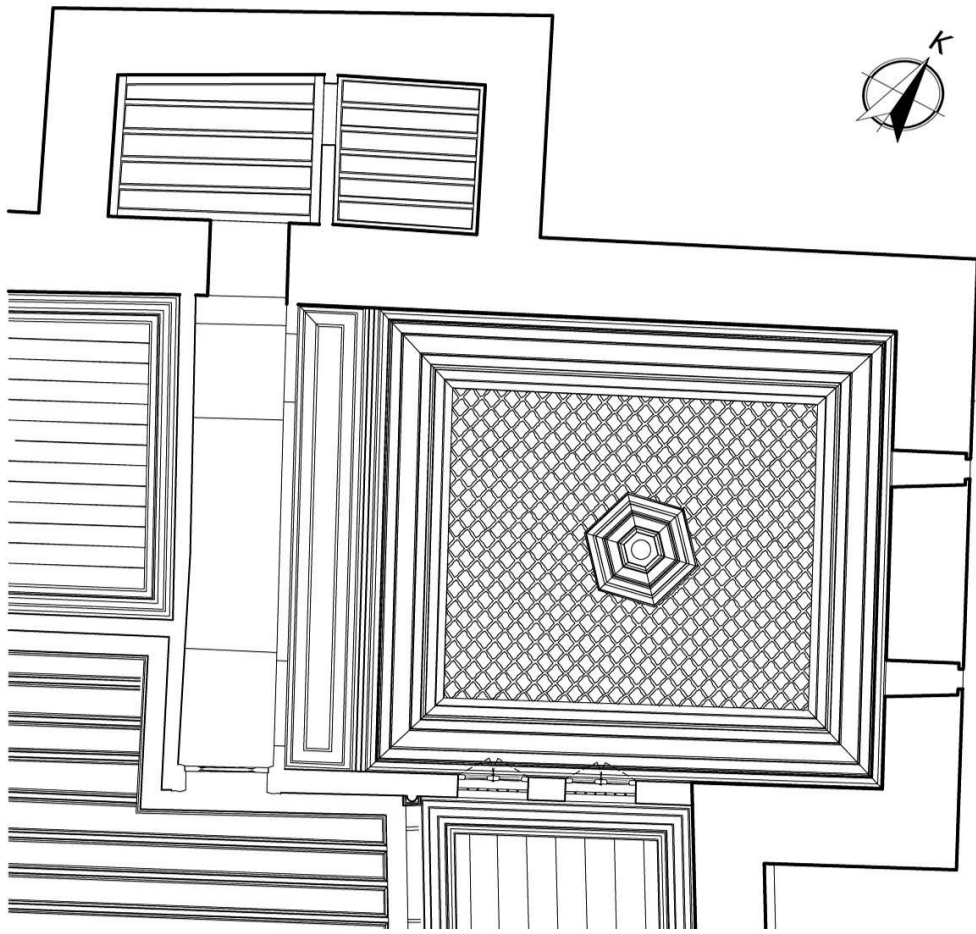
Döşemeler, Tavanlar

Arpaz Beyler Konağı'nın zemin katında döşeme tahtaları ahşap kirişlerin üstüne doğrudan çivilenmiştir. Döşemede yalıtım bulunmamaktadır. Mevcut döşeme tahtaları 2,5 cm kalınlıkta, 10 cm eninde serbest boydadır ancak, tahtaların 1955 yılındaki onarımında yenilendiği ve odalardaki sekialtının kaldırıldığı tespit edilmiştir.

Mevcut durumda her ne kadar oda içinde kot farkı yaratılarak sekialtı ve sekiüstü bulunmasa da; oda tavanı odanın sekialtı ve sekiüstü şeklindeki bölünmesini yansıtmaktadır.

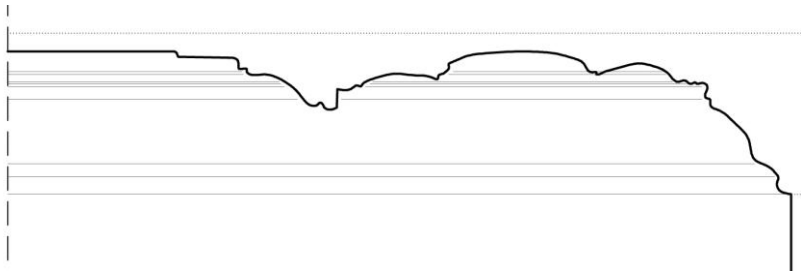
Oda tavanları tekne tavan tekniğinde inşa edilmiştir. Pervaz ile tavan zemini arasındaki yükseklik farkı 15–20 cm kadardır. Tekne tavan özenli işçilik ve fazla malzeme kullanımı gerektirdiğinden konağın sadece baş oda, kışık oda ve yazlık odada uygulanmıştır. Bu tavanların en çok kenar pervazlarında ve göbeklerinde süsleme bulunmaktadır. Merkezi ve simetrik olarak inşa edilmişlerdir. Tavan kaplaması kemer şeklinde barok kökenli içbükey bir profil olarak duvarlardan başlar ve yatay bir orta alan ile biter. Bu tavanlar, bezemeleriyle bir süsleme ögesi olarak kullanılmasının yanında, oda bütününde tefrişi de bütünlemektedir.

Dikdörtgen planlı baş odanın tavan kaplaması merkezde iki altıgenin iç içe kullanılarak elde edilmiş bir göbek ve etrafında çıtaların diyagonal kullanılması ile oluşturulmuş baklava deseni çevresinde kenar profillerinden oluşturulmuş bir kare ve yüklüğün hemen önüne yerleştirilmiş bir dikdörtgenden meydana gelir (Fotoğraf Ek-C.130). Açık mavi renkte boyanan ahşap kaplamanın kenar profilleri ve göbeğinin üstünde kırmızıya boyalı çiçek motifleri yer almaktadır. Altıgen göbek tavana oda duvarlarına paralel değil, köşeleri kuzey-güney yönünü gösterecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu yerleşimin sebebinin oda içinde kibleyi bulmak için olabileceği düşünülmektedir. Odanın içinden geçilerek ulaşılan hela ve gusülhanenin tavanı ise çıtalı ahşap kaplamadır.

Şekil 3.17 Arpaz Beyler Konağı, başoda tavan planı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

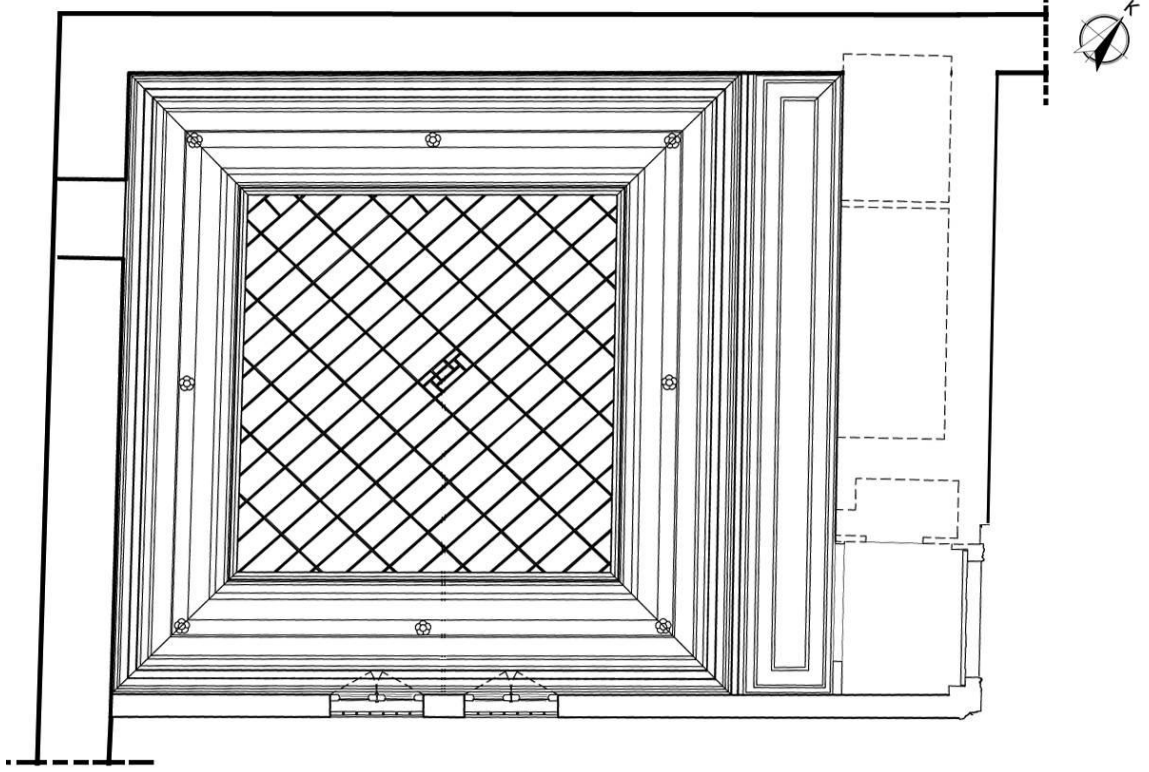

Şekil 3.18 Arpaz Beyler Konağı, başoda tavan detayları, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

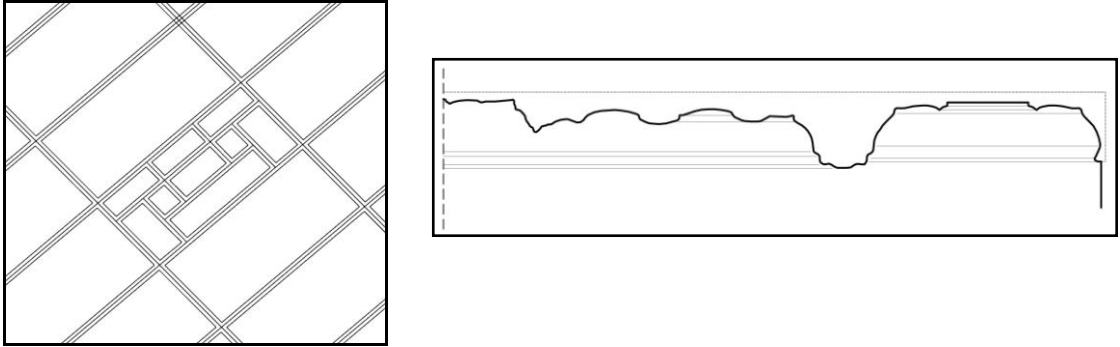
Kare planlı Kışlık Oda'nın tavanı da Başoda ile benzer biçimde büyük bir kare ve yüklük önünde küçük bir dikdörtgen çerçeveden meydana gelir. Kenarları çeşitli profillerle çevrili kare kaplamanın ortası diyagonal olarak yerleştirilmiş dikdörtgen çitalarla döşenmiştir. Başodanın aksine bu odada tavan göbeği yoktur, ancak bunun yerine merkezdeki dikdörtgen alan bölünerek elde edilen bir motif bulunmaktadır. Kenar

çıtasının köşesine ve merkezine gül motifleri yerleştirilmiştir. Başoda tavanının aksine kaplama üzerinde boya yoktur, ahşaba sadece vernik uygulanmıştır (Fotoğraf Ek-C.115).

Şekil 3.19 Arpaz Beyler Konağı, kışlık oda tavan planı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

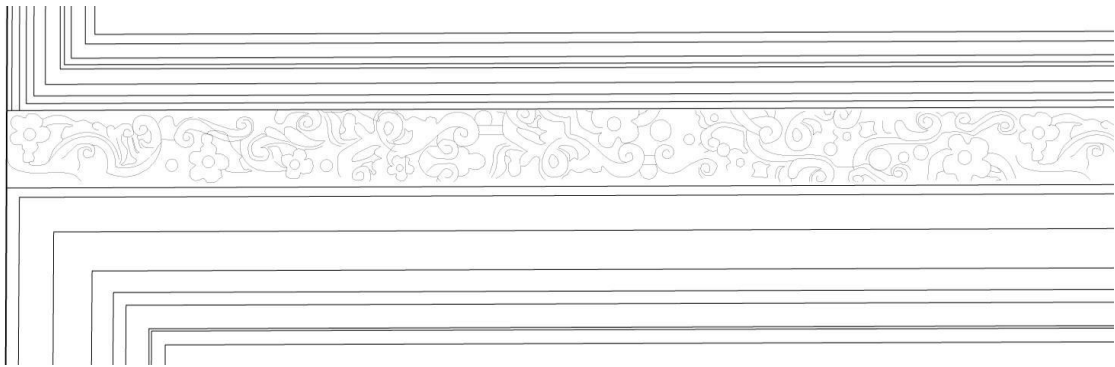
Şekil 3.20 Arpaz Beyler Konağı, kışlık oda tavan detayları, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Dikdörtgen planlı Yazlık Oda'nın tavan kaplaması da Başodaya benzer şekildedir. Kenar profillerinden oluşturulmuş bir kare alanda, tavan kirişlerine çivilenen ince çıtalar

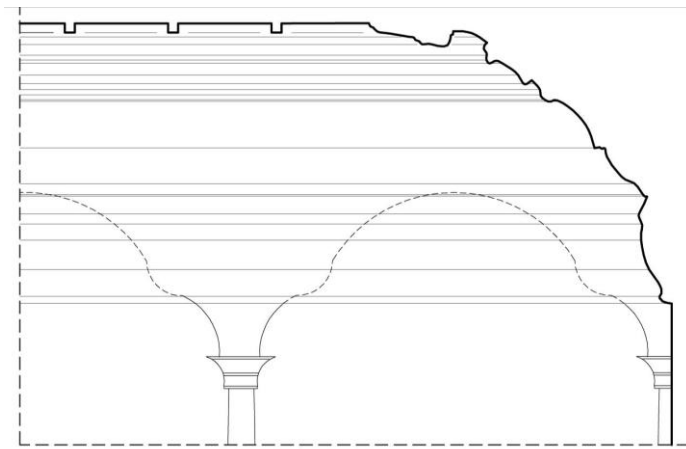
diyagonal kesişerek eşkenar dörtgenler oluşturmaktadır. Bu şekilde elde edilen baklava biçimlerinin ortasına iki altıgeni iç içe kullanılarak elde edilmiş bir rozet yerleştirilmiştir.

Kare biçimli kaplamaya bitişik olarak, yüklüğün hemen önüne yerleştirilmiş bir dikdörtgen tavan kaplamasının diğer ögesidir. (Fotoğraf Ek-C.121). Yeşil renkte boyanan ahşap kaplamanın kenar profilleri, çitaları ve göbeğin ortası altın rengine boyalıdır. Kare ve dikdörtgen planlı kaplamanın kesiştiği düzlemde tavandan duvar boyunca devam eden bitkisel motifli ahşap bezeme bulunmaktadır. Başodadaki göbeğe benzer biçimde, altıgen göbek tavana oda duvarlarına paralel değil, kenarları kuzey-güney yönünü gösterecek şekilde yerleştirilmiştir. Ahşap yüklüğün üzerinde yer alan musandıranın tavanı, yüklüğün önündeki dikdörtgen çerçeveli kaplamayla benzer profillere sahiptir.

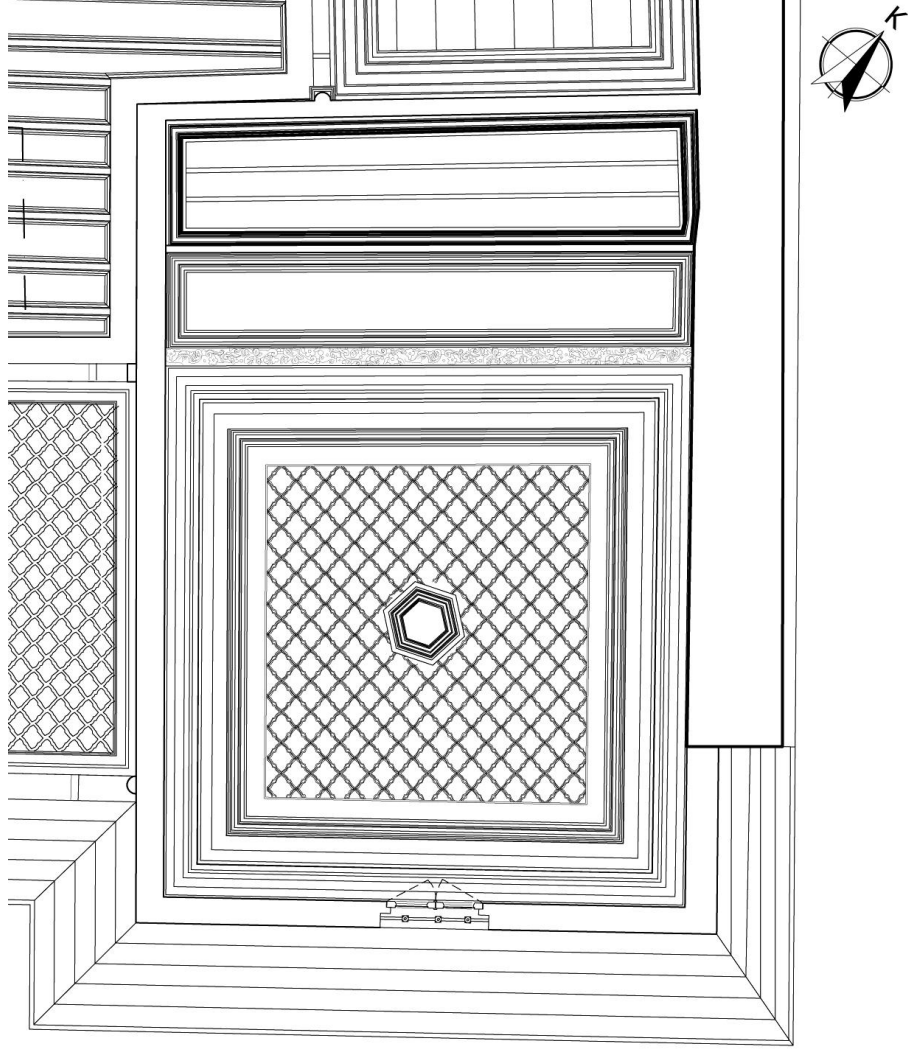
Şekil 3.21 Arpaz Beyler Konağı, kışlık oda tavan detayları, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Şekil 3.22 Arpaz Beyler Konağı, yazlık oda tavan detayları, Nazilli, AYDIN

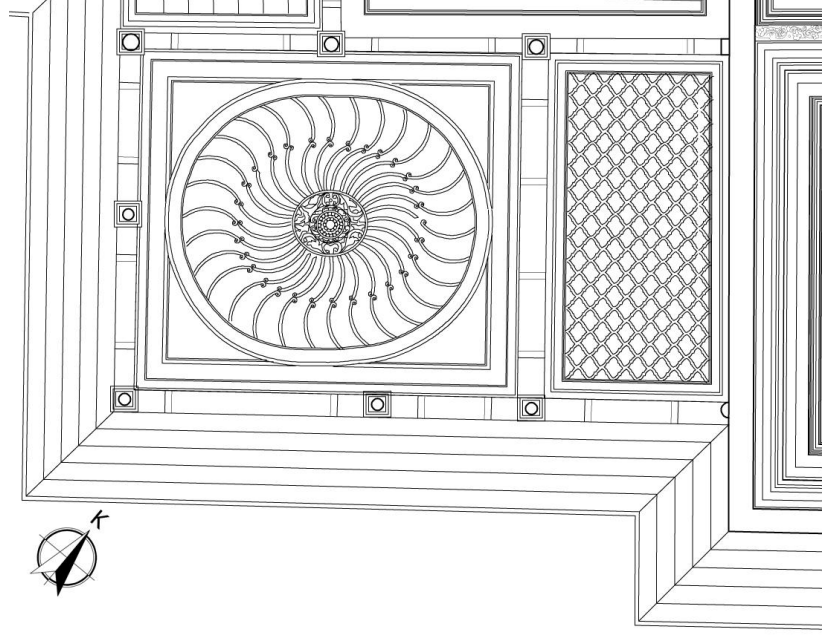
Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Şekil 3.23 Arpac Beyler Konağı, yazlık oda tavan planı, Nazilli, AYDIN

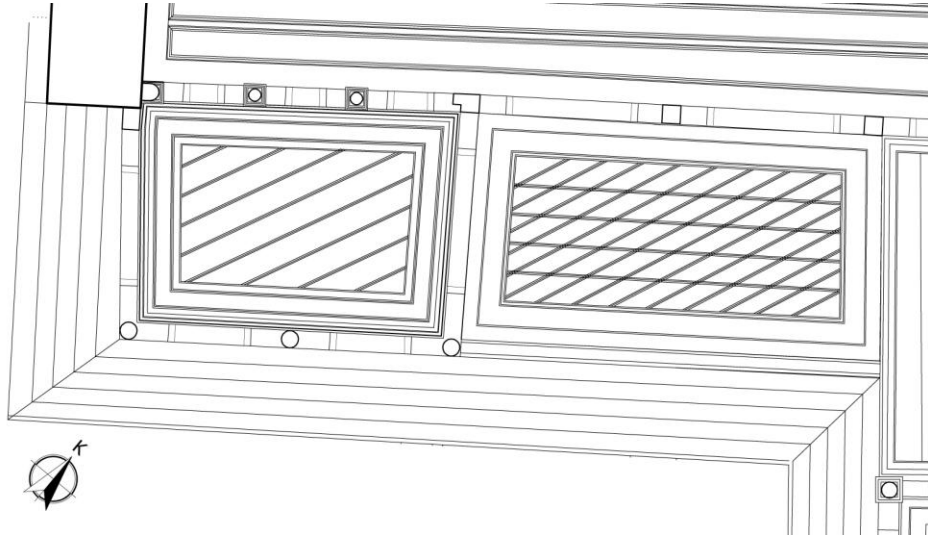
Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Hayatta köşk ve eyvanlar hariç göbeksiz tavan tercih edilmiştir. Tavanlarda desen, barok motifli "S" ve "C" kıvrımlı çıtaların tavan kirişlerine çivilenmesiyle oluşturulan diyagonal çizgilerin kesişmesiyle belirlenen eşkenar dörtgenlerden oluşmaktadır. Bu çıtaların kalınlıkları 1,5 cm kadardır. Köşk ve eyvanlar beyaz renk üzerine profil ve göbeklerde mavi kullanılarak ya da beyaz ve vernik birlikte kullanılarak renklendirilmiştir (Fotoğraf Ek-C.100–103).

Şekil 3.24 Arpa Beyler Konağı, koca köşk tavan planı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Şekil 3.25 Arpa Beyler Konağı, küçük köşk tavan planı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Yüklük, Dolap ve Raflar

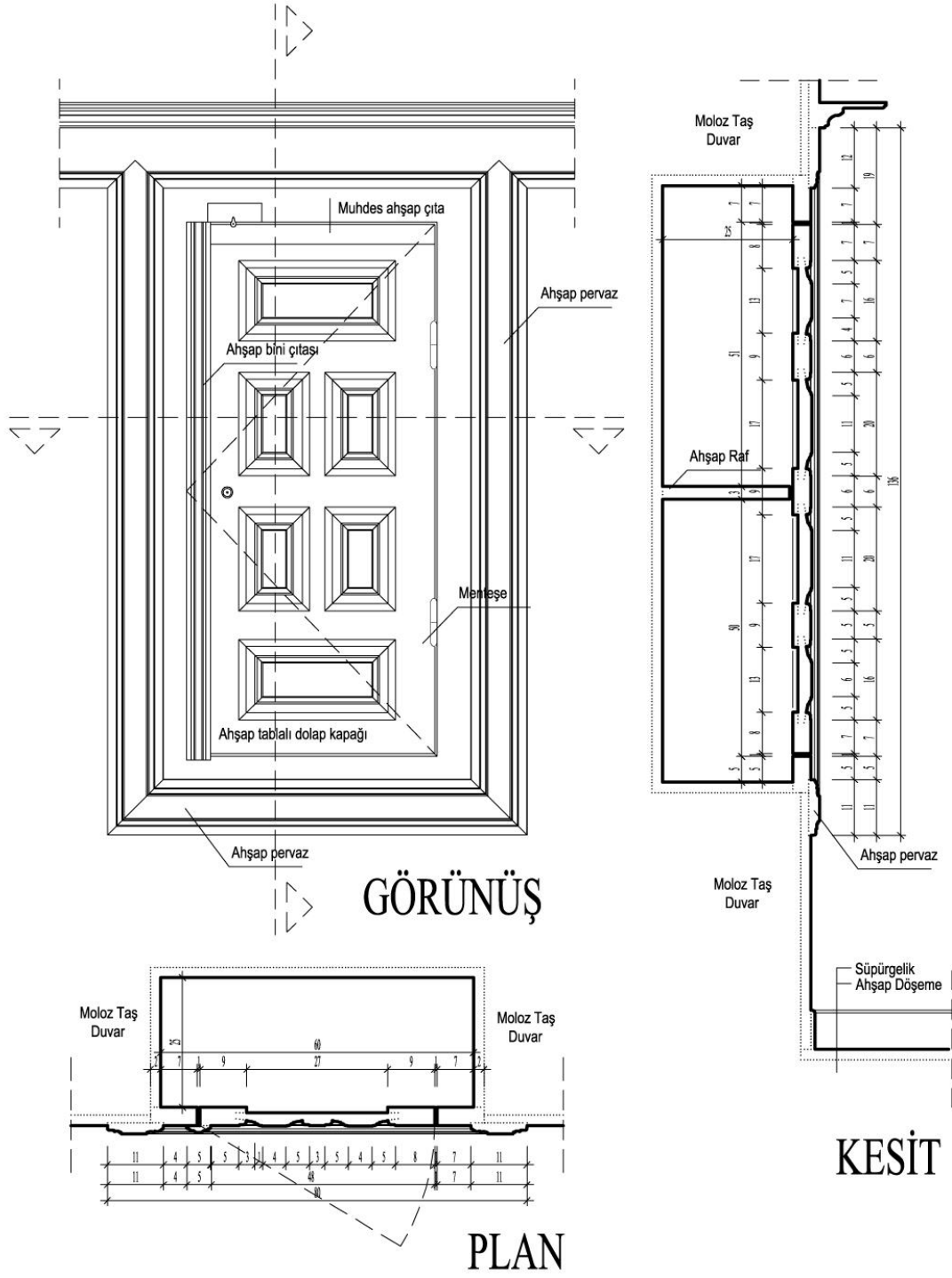
Arpa Beyler Konağı'nda odalarda yer alan yüklükler giriş tarafında yer alır. Yüklüklerin başka bir işlevi ise eyvan ve diğer odalar arasında ses yalıtımı sağlamasıdır. Bu büyük yüklüklere ek olarak şamdanların, küçük eşyaların ve su testilerinin koyulduğu küçük

gözler (nişler) yer alır. Odanın içindeki gömme dolapların yerleşimi ve düzenlemeleri odadan odaya değişmekte ve yüklüklerin ahşap kapıları odanın bir tarafını kuşatmaktadır. Yüklükler her odada farklı bir işlevi daha üstlenmiştir. Örneğin baş odadaki yüklüğünün içine çatı arasına çıkan bir merdiven, yazlık odada ise yüklüğün üzerine bir musandıra yerleştirilmiştir (Fotoğraf Ek-C.118, Ek-C.127).

Konakta günlük yaşamın sürdürüldüğü üç odanın duvarlarında çepeçevre dolaşan sergen adı verilen tek bir raf bulunmaktadır. Bu raf odaya yeni bir yatay yüzey ekleyerek alçak oda kavramını pekiştirmenin yanı sıra, oda yüksekliğini bölerek mekanın ölçeğini oturma düzlemine ve insan boyunun ulaştığı sınıra yaklaştırmaktadır. Odaların hayata bakan duvarlarında sergenler çift sıra pencerelerin arasına konmuştur. Sergenin oluşturduğu sınırın altı ahşap dolap, panolar ya da pencerelerle kaplanmış, üstü ise sıvalı olarak bırakılmıştır. Baş oda ve kışık odada bulunan iki ocağın da yer aldığı duvarlar sergenle yatay olarak bölünmüş ve sergenin altı oda boyunca gömme dolap veya ahşap panolarla kaplanarak süslenmiştir. Yüklüğün yer aldığı duvarlar dışında, sergenin alt kısımları ahşap panolar, gömme dolaplar veya pencere boşlukları ile donatılmıştır(Fotoğraf Ek-C.114, Ek-C.120, Ek-C.125).

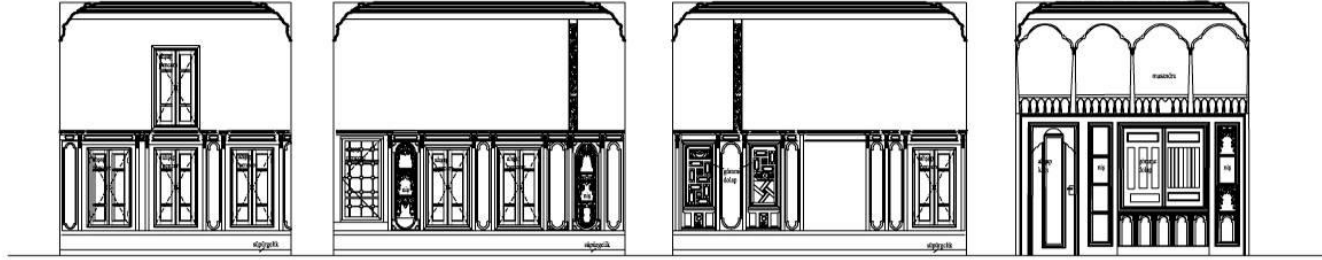
Arpaz Beyler Konağı geometrik ve bitkisel süslerin birlikte kullanıldığı karma bir süsleme programına sahiptir. 19. yüzyılda Rodoslu ustalar tarafından inşa edilen konakta barok süslemeler ve çiçek motifleri birlikte kullanılmıştır. Odaların duvarlarını kaplayan ahşap panolar, dolap kapakları, nişlerdeki bezemeler ve tavan kaplamaları hem geometrik hem de bitkisel motifleri barındırır. İki süsleme biçiminin birlikte kullanılması yapının dil bütünlüğünü bozmakla birlikte bazı durumlarda *kitsch* olarak da algılanabilir.

Şekil 3.26 Arpaz Beyler Konağı, dolap detayı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

YAZLIK ODA DUVAR DETAYLARI

KIŖLIK ODA DUVAR DETAYLARI

BAŖ ODA DUVAR DETAYLARI

Ŗekil 3.27 Arpaz Beyler Konağı, oda duvar detayları, Nazilli, AYDIN Rölöve: Meltem Hürol, 2010

3.3.1.2 Hayat (Hayat Kullanımı)

Arapça çevrili yer anlamına gelen *Hayat*, kırsal tarımsal yaşamda bahçeye açık ve gölgeli, büyük bir galeri olarak çok kullanışlı bir alandır. Arpaz Beyler Konağı üç oda, bir eyvan, bir direklik ve iki köşkten oluşan, dış sofalı plan tipinde inşa edilmiş hayatlı bir evdir. Evin mekânsal biçimlenişi içinde merkezi bir konuma sahip olan hayat, Arpaz Beyler Konağı'nda yalnız oda kapılarının açıldığı bir koridor olarak düşünülmemelidir. Hayat; bodrum kat, zemin kat ve avluyla olan mekânsal sürekliliği sağlayan, güneyine yerleştirilen tek kollu merdiven ile alt kattaki servis hacimleri ve bahçeyi üst kattaki yaşam alanlarına bağlayan bir mekandır.

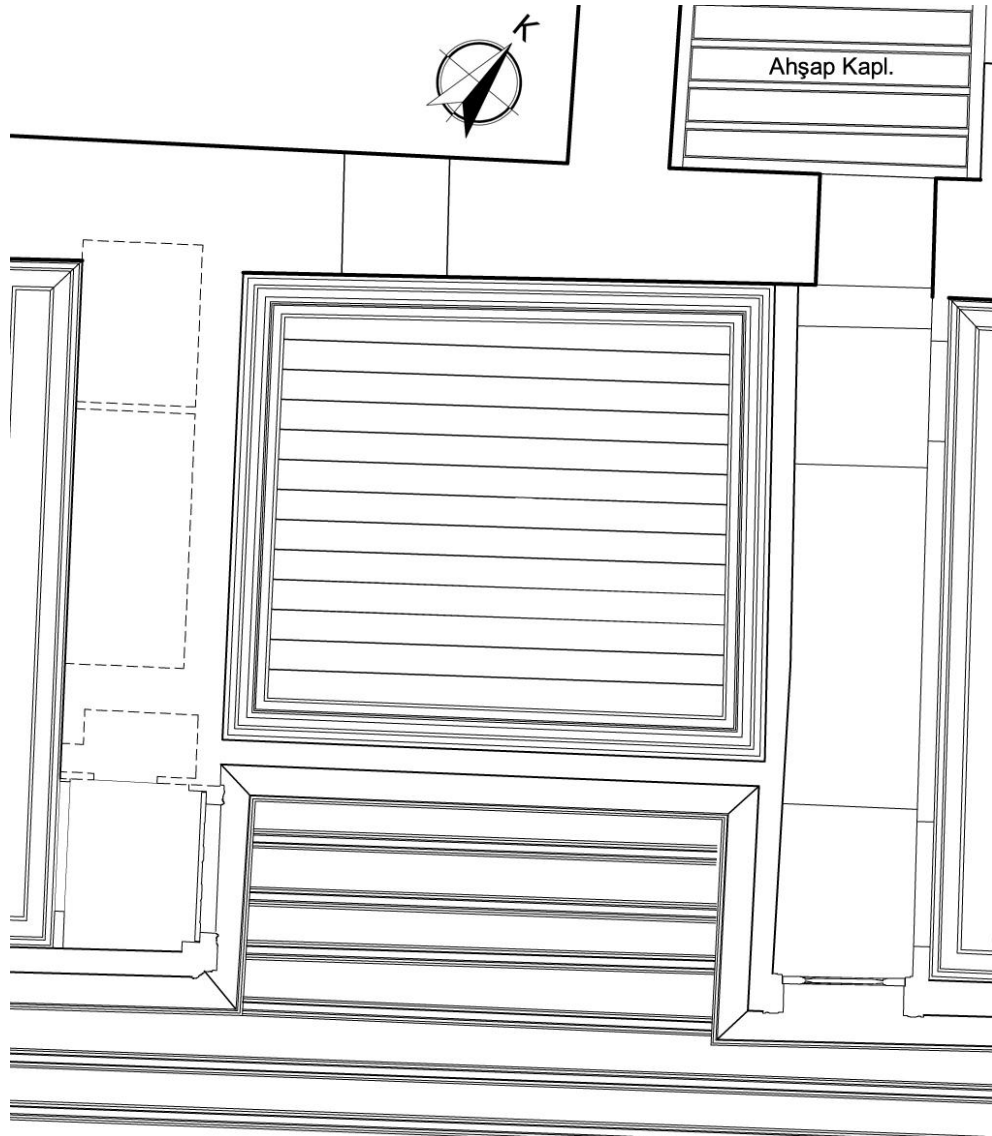
Bütün etkinlikler için geniş bir alan olan hayatta özel işlevler için ikincil alanlar ve mekanlar yaratılmıştır. Hayatın avluya daha yakın bir ucunda döşeme yükseltilerek direklik adı verilen bir oturma alanı oluşturulmuştur (Fotoğraf Ek-C.90). Bu mekan ile konak sakinlerinin iklimin sıcak etkisinden etkilenmeden misafirlerini ağırlayabileceği, oturup sohbet edebileceği yaşam alanları oluşmaktadır.

Evin bahçe cephesinin tamamını kaplayan hayatın bahçeye açılan cephesi dışında yan cepheleri kargir duvarlarla kapatılmıştır (Fotoğraf Ek-C.86). Sokağa cephesi olmayan hayatın görsel mahremiyeti bir tepe üzerinde ve kulenin arkasında inşa edilerek sağlanmış ve bu şekilde mekan istenilen düzeyde açık bir biçimde tasarlanmıştır. Oda pencerelerinin hayata açılması ve önlerinde kafes bulunmaması bu açıklığın bir kanıtıdır. Odaların içinde gördüğümüz ahşap panoların ve dolapların kullanımıyla elde edilen duvar süslemeleri hayatta görülmemektedir. Ancak hayatı taşıyan ahşap direklerin başlıklarındaki geometrik ve bitkisel süslemeler, direkleri birbirlerine bağlayan kemerler ve köşk ve eyvanlardaki özenli tavan kaplamaları dikkat çekicidir (Fotoğraf Ek-C.95 – 109). Hayatta yer alan en süslü öğeler ise kapılardır (Fotoğraf Ek-C.110, Ek-C.117, Ek-C.124).

Eyvan

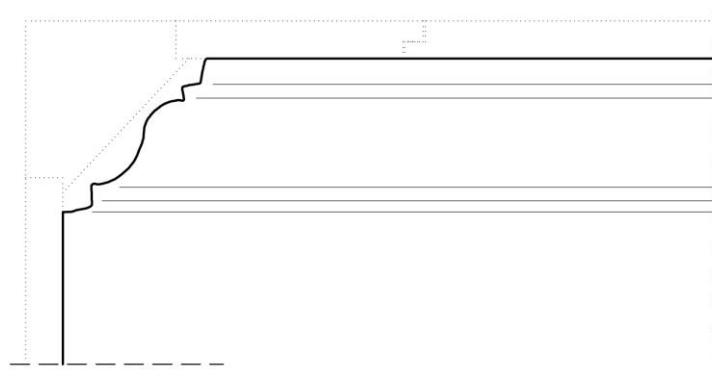
Arpaz Beyler Konağı'nda başoda ve kışık odanın arasında, döşemesi hayattan yaklaşık 40 cm yükseltilmiş bir eyvan bulunmaktadır. Hayatta oturmak için kullanılan taht ve

köşk gibi başka alanlar içinde eyvan avluya en uzak olandır. Hayatın konağın içine doğru mekansal uzantısı olan bu mekan, günümüzde önüne duvar örülerek oda haline getirilmiştir. Özgün halinde doğal bir oturma yeri olan eyvan, aynı zamanda iki oda arasında boşluk yaratarak ses yalıtımı sağlamaktadır. Eyvanın iki tarafında bulunan duvarlar aynı zamanda odaların içinde bulunan yüklüğü barındırmaktadır. Hayatta uygulanan düz profilli tavanın aksine eyvanın tavan kaplaması çeşitli profillerle oluşturulmuş, ahşapı verniklenmiş tekne tavandır (Fotoğraf Ek-C.135). Eyvanın duvarları sağırdır, ancak kuzey duvarında gömme bir dolap yer alır (Fotoğraf Ek-C.132).

Şekil 3.28 Arpaz Beyler Konağı, eyvan tavan planı, Nazilli, AYDIN

Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Şekil 3.29 Arpaz Beyler Konağı, eyvan tavan detayı, Nazilli, AYDIN
Rölöve: Meltem Hürol, 2010

Merdiven

Klasik Hayat'lı evde merdiven Hayatın parçasıdır. Ev tasarımı ile ilişkisi ana giriş, Hayat, eyvan ve ana oda kapısı arasında belirlenir[78].

Arpaz Beyler Konağı'nda alt kattaki servis hacimleri ve bahçeyi üst kattaki yaşam alanlarına Hayat cephesine paralel olarak yerleştirilen tek kollu bir merdiven bağlamaktadır. Eyvanın hizasında yer alan merdivenin çıkış yönünün başoda ve kışık odanın girişinin aksi istikametinde olması evin mahremiyetini gözetten bir tasarım kararıdır.

Özgün malzemesi ahşap olan merdiven 1955 yılındaki onarım sırasında yıkılarak yerine betonarme bir merdiven inşa edilmiştir. Konağın sahiplerinden edinilen bilgiye ve merdivenin bulunduğu yerdeki tavan kaplamalarına göre, merdivenin yönünün ve şeklinin değiştirilmediği söylenebilir. Mevcut betonarme merdivenin basamakları 1.20 m genişliğinde olup, Hayat'ı çevreleyenlerin aksine basit ahşap trabzanlara sahiptir. Merdivenin üst katında son basamak hizasında, işlemeli, alçak bir ahşap kemer bulunmaktadır (Fotoğraf Ek-C.99). Bodrum kata inmeden birkaç basamak önce Koca Köşk'ü ve Hayat'ı taşıyan ahşap direklerin arasına muhdes bir bölme yerleştirilerek avludan yukarı hayvanların çıkması engellenmiştir (Fotoğraf Ek-C.138, Ek-C.142).

Konak sahipleriyle yapılan görüşmede günümüzde merdiven sahanlığından divanhaneye devam eden geçişin özgün olmadığı, divanhaneye Koca Köşk'ten birkaç

basamakla inilen ahşap bir geçitle ulaşıldığı ve merdiven sahanlığının bitiminde ahşap korkulukla çevrili bir abdestlik ve sahanlığın köşesinde bir su küpünün bulunduğu öğrenilmiştir. Günümüzde abdestlik ve ahşap geçit yok olmuş, yerine betonarmeden bir geçit ve Küçük Köşk'le divanhane arasına bir abdestlik inşa edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.88).

3.3.1.3 Mutfak

Arpaz Beyler Konağı'nın içinde mutfak olarak kullanılabilir bir hacim bulunmamaktadır. Ancak duvar örülerek hayattan ayrılan eyvan günümüzde kiler olarak kullanılmaktadır. Günümüzde konağın batısına sonradan inşa edilen müştemilat binası konağın mutfağı olarak kullanılmaktadır. Hayatın kuzeyinde yer alan betonarme geçitle ulaşılan, kargir, iki katlı, ayrı bir yapı olan müştemilatın içindeki mutfakta, biri pişirme biri ısıtma amaçlı iki ocak, birkaç dolap ve tezgah bulunmaktadır (Fotoğraf Ek-C.76–78). Kare planlı mutfağın duvarları kargir, döşemesi ise betonarmedir. Konağa bakan cephesinde muhdes iki dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Mutfak içinde tezyinat bulunmamaktadır. 1955 yılındaki onarım sırasında mutfağın avluya bakan gündeydoğu cephesine konağa hizmet edenlerin kalması için bir oda inşa edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.73, Ek-C.79, Ek-C.80). Konak sahiplerinden özgün halinde bu odanın bulunduğu kısmın lambalık olarak kullanıldığı ve günümüzde alt katta yer alan küçük kilerin bulunduğu alandan avluya inen bir merdivenin bulunduğu, konakla mutfağı bağlayan, kalın ahşap kirişlerle taşınan, ahşap parmaklıkla çevrili, üstü çiçeklik olarak kullanılan bir geçişin var olduğu öğrenilmiştir.

Konakla müştemilatı bağlayan geçit aynı zamanda kargir bir merdivenle avluya inmektedir. Merdivenin önünde bir çeşme bulunmaktadır (Fotoğraf Ek-C.74). Ayrıca müştemilatın güney duvarına bitişik halde, avlu içinde inşa edilmiş muhdes bir fırın tespit edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.72).

3.3.1.4 Hamam ve Helâ

Arpaz Beyler Konağı'nda iki helâ ve bir gusülhane tespit edilmiştir. Her ikisi de yapının kuzey duvarında cepheden dışarı çıkıntı yapacak şekilde konumlanmıştır. Temizlik

nedeniyle olduğu kadar, kanalizasyon sistemine kolayca bağlayabilmek için helâların evin dış tarafında yapıldığı düşünölmektedir (Fotoğraf Ek-C.64–66).

Başodanın içinden geçilerek ulaşılan, oda zemininden 20 cm yukarıda inşa edilmiş iki gözlü bir hacimde hem yıkanma yeri hem de helâ bulunmaktadır. Günümüzdeki ebeveyn banyosunun erken bir örneği olarak kabul edilebileceğimiz bu hacim bir kapıyla odaya açılan koridordan ayrılmaktadır. Hacmin içinde oturmak için beton bir set ve su tahliyesi için yerde bir deliği bulunan yıkanma yeri ve bu mekandan ahşap bir kapıyla ayrılmış, alaturka bir hela yer alır.

Yapıdaki ikinci helâ ise günümüzde yapının sokak cephesine açılan muhdes kapının hemen sağında, cepheden çıkıntı yapacak şekilde sonradan inşa edilmiş bir hacimdir. Kuzeydoğudaki helâ ve gusülhanenin özgün olduğunu kabul etsek de döşemesinin günümüzde şapla kaplanmış olması özgün döşemenin ne olabileceği hakkında bizi düşöndürmektedir. Ancak benzer örneklerde ıslak hacim zeminlerinin ya tuğla ya da ahşap üzerine çinko kaplama olduğu gözlenmiştir.

Bu iki hacim dışında çiftliğin güneydoğu ucunda, Mustafa Bey Avlusu olarak adlandırılan yerde, günümüzde iki beden duvarı dışında yıkık bir hamamın izleri tespit edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.49–52).

3.3.1.5 Bahçe

Arpaz Beyler Konağı'nın bodrum katı gibi iç avlusu da biçimsel bir endişeyle planlanmamıştır, avlu tasarımının pratik amaçlı bir düzenlemeden ibaret olduğu söylenebilir. Konağın bahçesinin köydeki diğer evlerin bahçelerinden daha gelişmiş değildir. Avlu sadece konağın gereksinimlerinin karşılanması için kullanılan bir alandır.

Arazinin yol tarafına yerleştiren Arpaz Beyler Konağı'nın sokak ile doğrudan görsel bir ilişkisi bulunmamakta, Hayat aracılığıyla avluya açılmaktadır. Avlunun zemini toprak, konağın giriş katı ise büyük yassı taşlarla kaplanmıştır. Avlu içerisinde kuleye çıkan merdivenler, meyve ağaçları, küçük bir havuz ve bir çeşme bulunmaktadır. Bu öğelerin

dışında avluya sonradan bir ekmek fırını ve at damı eklenmiştir (Fotoğraf Ek-C.59, Ek-C.74, Ek-C.81, Ek-C.138).

Avlunun batı duvarında yer alan çift kanatlı ahşap bir kapı şu an mevcut olmayan dış avludaki ahırlara, hizmet ve personel odalarına ve misafirhaneye (Ev sahiplerinin beyanına göre bu alanda uzun yoldan gelenlerin birkaç gün konakladığı sundurmalı bir mekan bulunmaktaymış.) açılmaktadır. Konağın batısından kuzeye doğru çıkan patika yol üzerinde yer alan istinat duvarı üzerine açılmış, büyük baş hayvanların ve arabanın girebileceği büyüklükte, üstünde deve çanı asılı, çift kanatlı ahşap kapı ahırların ve misafirhanenin konağa girmeden, doğrudan dışarıyla ilişki kurmasını sağlamaktadır (Fotoğraf Ek-C.56). Kapıların içinde insanların kullanımı için küçük bir tek kanat açılması yaygın olsa da, Arpaz'da bu uygulamaya rastlanmamıştır.

Konağın bulunduğu kottan aşağıda kalan kule ve onun önünde yer alan diğer yapılar birbirinden istinat duvarları ile ayrılmaktadır. Yapıların bitiminden mevcut karayoluna kadar olan alanda ise mülkiyeti aileye ait olan meyve bahçeleri bulunmaktadır (Fotoğraf Ek-C.1, Ek-C.2).

3.3.2 Cephe Özellikleri

Arpaz Beyler Konağı'nın en önemli cephesi avlu cephesidir. Cephe tasarımında en önemli özellik ise cephenin manzaraya yönelimi ve duvarların oda ve hayat ayırımına göre düzenlenmesidir. Konağın kuzeybatısındaki sokak cephesi tasarımı en yalın ve gösterişsiz olan cephesidir (Fotoğraf Ek-C.64–66). 4.30 m. Yüksekliğindeki tuğla hatıllı kuru taş duvarlı cephe üzerinde ıslak hacimlerin cephede yaptığı çıkmalar dışında hareketlilik gözlenmez. Cephe tuğladan kirpi saçak ve Marsilya kiremit kaplı çatı örtüsü ile yatayda sonlandırılmıştır.

Konağın kuzeydoğu cephesi tuğla ve ahşap hatıllı taş duvar ile oluşturulmuştur. Baş odaya ait ocağın bacası, odayı aydınlatmak için +2.85 kotuna açılan iki pencere, odanın içinden geçilerek ulaşılan helaya ait dairesel biçimli havalandırma penceresi ve eyvanın sağır duvarına +0.95 kotunda açılan ahşap pencere cepheye hareket katan unsurlardır.

Kuzeydoğu cephesini kuzeybatı cephesinden ayıran en büyük fark ise konağın güneyinde yer alan baş odanın ahşap furuşlu çıkması ile ahşap kaplamalı saçağıdır.

Konağın güneybatı cephesi de kuzeydoğu cephesi gibi tuğla ve ahşap hatıllı taş duvar ile oluşturulmuştur. Ancak yapının bu cephesinin konağın dış avlusu içinde kalması, mahremiyet nedeniyle kuzeydoğu cephesinde yer verilmeyen pencere boşluklarının bu cephede kullanılmasını sağlamıştır. Konağın kuzeybatısında yer alan kışlık odaya ait ocağın bacası ve ocağın iki tarafına açılan ahşap kapaklı, lokma parmaklıklı ahşap pencerelerle, konağın batısına sonradan inşa edilen, müstemilatı konağa bağlayan betonarme geçit ve açılan muhdes kapı bu cephenin diğer unsurlarıdır. Sayılan boşluklar dışında konağın Hayatın güneybatısında yer alan Küçük Köşk, bezemeli ahşap başlıklara sahip kemerli direkleri ve ahşap saçaklı çatısıyla cephenin en önemli hareket unsurudur.

Kuşkusuz, bu yapıda da olduğu gibi, hayatlı evlerin en özgün ve tasarımı dikkat çeken cephesi yapının avluya bakan, görsel mahremiyetin en iyi sağlandığı ve böylece en çok açıklığın bulunduğu hayat cephesidir. Bodrum kata ait kırıktı sıva üzerine kireç uygulanan sağır taş duvarlar ve ahşap dikmelere taşıtılan ve tüm cephe boyunca uzanan hayat ile hayatın bitiminde yer alan Koca Köşk konağın tasarlanmış bahçe cephesini oluşturan öğelerdir. Hayatı çevreleyen sergen, odaların yatay bölünmelerini cepheye yansıtmaktadır (Fotoğraf Ek-C.89).

Yazlık odanın güneyinde ahşap furuşlarla desteklenen 140 cm genişliğinde, tek yönlü çıkma bulunmaktadır. Çıkma öğesinin varlığı cephe tasarımında alt kat – üst kat ikilemini güçlendirmiştir. Baş oda, bodrum kat üzerinden çıkma yapmış ve bu çıkma ahşap furuşlar üzerine oturtulmuştur. Konsollar üzerinde çıkıntı yapan cumba, 1 m. genişliğinde ahşap saçaklı Marsilya kiremidi kaplı kırma çatı ile sonlandırılmıştır.

Hayata ve iç avluya açılan pencereler 1:2 düşey oranında ahşaptan yapılmış, içeri açılan çift kanatlı pencerelerdir. Önlerine demirden lokma parmaklıklar eklenmiştir. Yazlık odanın avluya bakan pencerelerinde ahşap kepenk bulunmamasına rağmen hayata açılan pencerelerinde ahşap kepenk kullanılmıştır.

Günümüzde yapıda kemerli pencereye rastlanmamıştır. Ancak, konağa ait eski bir fotoğrafta yazlık odanın Hayata ve avluya bakan cephesinde kemerli tepe pencerelerinin olduğu ve bunların sonradan kapatıldığı tespit edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.85, Ek-C.87).

Günümüzde mevcut olan yapının 19. yüzyılda Arpaz Beyi'nin getirttiği Rodoslu ustalar tarafından, 1830 Aydın İhtilalı sırasında yakılan konağın yerine inşa edildiği, yeni konağın ve var olan kulenin barok öğelerle süslendiği, kemerli pencere ile birlikte barok tarzın mimari düzenleri olan eğrisel, bol silmeli profiller, tavan kaplamaları, söveli pencereler ve değişik orantı sistemleri gibi özelliklerin cephe tasarımına getirildiği düşünülmektedir.

Arpaz Beyler Konağı'nda rastladığımız renkler beyaz ve sıvanın içine karıştırılan çivitle elde edilen maviden ibarettir. Kuban, renk kullanımının Anadolu konut geleneğinin bir özelliği olmadığını, taşra mimarisinde ise renk kullanımının beyaz, mavi ve kırmızıyla sınırlandığını dile getirir [79]. Ahşap öğeler üzerinde yer alan çiçek motiflerinde kırmızı da kullanılmıştır. Hayatın tümünde kullanılan mavinin yapıya hakim renk olduğu söylenebilir (Fotoğraf Ek-C.89–110). Konak sahipleriyle yapılan görüşmede Yazlık Oda'nın özgün halinde baş odayla benzer renklerle boyalı olduğu, ahşap kapak ve panolar üzerinde çeşitli bitki ve meyve figürlerinin bulunduğu, ancak 1955 yılındaki onarımda ahşap öğeler ve duvarların yeşil ve altın rengi yağlı boya ile boyandığı öğrenilmiştir (Fotoğraf Ek-C.118–123).

3.3.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı

Konağın ana yapı malzemesi taş, ahşap ve tuğladır. Bağlayıcı olarak kireç kullanılmıştır. Konağın yapım sistemi; alt katın tamamı ve üst katın sağır duvarlarında tuğla hatıllı taş duvar örgü üzerine oturtulmuş ahşap çatki sistemi ve ahşap çatkının küçük taş, tuğla ya da kerpiç ile doldurulmasından meydana gelir. Taş duvarların dış yüzeylerinde kireç badana uygulanmamakla birlikte, üst kat duvarları dolgudan sonra genellikle kırıklı harç ve kireç ile sıvanmıştır.

Hayatın dikmeleri ahşaptandır. Her bir dikme bitki veya geometrik desenli ahşap kolon başlığı ile tamamlanmış, dikmeler birbirine bağdadi çita üstüne sıva uygulanmış, kemer biçimli öğelerle bağlanmıştır. Bağdadi çita üzerine sıva uygulaması bölme duvarlarında ve çıkma duvarlarında da kullanılmıştır.

Çatı Marsilya kiremit kaplı kırma çatıdır. Kârgir duvarların üstünde kirpi saçak, ahşap taşıyıcılı hayat bölümünün üstünde ahşap saçak kullanılmıştır. Yapı genelinde yağmur oluşuna rastlanmamıştır. Yağmur suyu kiremitlerin dışa doğru yaptığı çıkıntı sayesinde binadan uzaklaştırılmıştır. Yapının avluya bakan cephesinde 1.00 m. uzunluğunda ahşap saçaklar mevcuttur. Aile ile yapılan görüşme sırasında özgün halinde bu saçakların daha uzun olduğu ve onarımda kısaltıldığı öğrenilmiştir. Saçaklar tavan kirişlemesinin dışarı çıkarılması ve merteklerin uzaması biçiminde yapılmıştır. Saçak altı ahşap kaplamalıdır. Bu kaplama günümüzde saçağa paralel olsa da, konağın eski bir fotoğrafında saçak kaplamasının saçağa dik olduğu gözlenmiştir (Fotoğraf Ek-C.85).

Zemin kat taşıyıcı duvarları 60 cm kalınlığında, ahşap hatıllı taş duvardır. Üst kat ahşap karkas arası dolgulu duvarlardır. Dolgu malzemesi olarak kerpiç ya da tuğlanın kullanıldığı düşünülmektedir. Üst katta bağdadi bölücü duvarlar inşa edilmiş, duvarlar üzerine kırıklı harç ve üzerine çivit mavi badana uygulanmıştır. Taban çerçevesi ve köşe dikmeleri sıvasız bırakılmıştır.

Giriş katın zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplama ile kaplanmıştır. Üst katta ise kirişlerin üstüne doğrudan döşeme tahtaları çivilenmiştir. Mevcut döşeme tahtaları 2,5 cm kalınlıkta, 10 cm enindedir ancak özgün döşeme tahtalarının daha geniş olduğu, kocabaşlı çivilerle tespit edildiği ve bu tahtaların 1955 yılındaki onarımda değiştirildiği bilgisi aile ile yapılan görüşme sırasında edinilmiştir.

ARPAZ BEYLER KONAĞI KORUMA VE KULLANIM ÖNERİLERİ

4.1 Yapının Koruma Sorunları ve Tahribat Nedenleri

19. yüzyılda Nazilli Kazası'nın Ayanı olan Arpaz Ailesi'nin mülkiyetinde olan külliye, konak, kule, farklı kotlarda konumlanmış avlular, müştemilat, ahırlar ve hamamdan oluşur. Özgün işleviyle ailenin korunması ve bölgedeki halk üzerinde otorite kurması için gerekli olan külliye günümüzde işlevini yitirmiştir. 1960'lı yıllarda kara ve demiryollarının, Sümerbank ve diğer ticari ve sosyal donatıların ve konfor şartları daha lüks, modern apartman dairelerinin inşa edilmesiyle Nazilli merkezi değer kazanmış, taşrası değer kaybetmiştir. Konağın günümüz konfor koşullarını yeterince sağlayamaması, bölgenin artık ayanlıkla yönetilmemesi nedeniyle Nazilli kazasının ayanı olan Arpaz Ailesi ilçe merkezine taşınmış ve taşradaki konaklarının kullanım dışı kalmasına ve zamanla tahrip olmasına neden olmuştur.

Yapı, kulesi ve müştemilatı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 23 Mart 1988 tarih 171 no'lu kararla 2. grup yapı olarak tescillenmiştir. Konağın sahiplerinden Av. Kayhan Arpaz 1986'dan vefat ettiği 2002 yılına kadar yapıların onarılması için maddi ve teknik destek sağlamak üzere birçok kez Bakanlığa başvurmuş ancak bir sonuç alamamıştır. Aynı dönemlerde yapılar, ailenin beyanına göre, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne 7 yıl içinde onarılmak koşulu ile bağışlanmış ancak, bu süre içinde onarım yapılmadığından mülkiyet tekrar aileye verilmiştir.

İnşa edildiği dönemden 20. yüzyıl başına kadar külliye'nin mülkiyetinin evin büyük oğlunda olması nedeniyle yapının bakımı ve kullanımında bir sorun ortaya çıkmamıştır. Ancak 20. yüzyıl başından günümüze kadar yapı üzerinde birçok kişinin miras hakkı oluşması, bugün yapının bakım ve onarımının nasıl yürütüleceği hakkında sorunlara yol açmaktadır. Konağın içinde yaşayan olmaması, düzenli bakım ve onarım yapılmaması, yapının yıkılmasını önlemek amacıyla yapılan fakat yanlış malzeme ve teknik nedeniyle tahribata neden olan onarımlar yapının zarar görmesinin başlıca sebepleridir.

Yapı üzerinde tescil bulunması nedeniyle sahiplerinin kurul onayı almadan bakım onarım yapması mümkün değildir. Ne var ki, yapının tescilli olmasının dışında bu tip yapıların koruma uygulamalarında karşılaşılan temel sorun restorasyon uygulamasının getireceği maliyettir. "Mal ve mülk sahipliği ile koruma sorumluluğu arasında önemli bir bağ vardır. Özel mülklerin sahipleri tarafından salt kamu yararı için korunmaları beklenemez. Özel fayda ve çıkarlar ön planda olacaktır." [80].

Yapının restorasyonun yapılabilmesi için gerekli kaynağın temin edilmesi amacıyla aile Kültür Bakanlığı'na başvurmuş, Bakanlık ailenin dilekçelerine karşılık gönderdiği cevap mektuplarında "Özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının onarımına katkı fonu yönetmeliği" uyarınca gerekli belgelerin temin edilip Bakanlığa sunulmasını istemiştir. Aile istenen belgeleri ilgili mercilere sunmasına rağmen Bakanlık nezdinde bir sonuç alınamamıştır.

Günümüzde yapının varlığını sürdürebilmesi ancak yapılacak kapsamlı restorasyon çalışmasıyla mümkündür. Yapılacak onarımın ciddi mali külfeti olması ve yapının birden fazla mirasçısı olması konağın ayakta kalması için zorunlu olan onarımı imkansız hale getirmektedir. Ekonomik nedenlerden kaynaklı sorunlar dışında külliye'nin varlığını tehdit eden diğer unsurlar hırsızlık, yangın, define avcılığı gibi dış etkenlerdir. Bu sorunlar nedeniyle yapıya sahip çıkması için konağın müstemilatına bir aile yerleştirilmiştir. Aile her ne kadar yapıya sahip çıksa da, yapıya zarar veren bir takım müdahaleler de söz konusudur. Örneğin aile konağın yazlık odasını oturma odası olarak kullanmaktadır. Odanın duvarları, ahşap öğeler ve tavan kaplaması 1955 yılındaki onarımda yağlı boya ile boyanmıştır. Ancak odayı ısıtmak için kurulan soba ve kâgir

duvara açılan baca deliği 1955 yılından sonra yapılan müdahalelerdendir. (Fotoğraf Ek-C.120).

Kirişlemede kullanılan ağaçların sağlam, uzun ve geniş, zemin taş duvarının kalın olması nedeniyle zemin katta strüktürel deformasyon fazla gözlenmemiştir. Ancak yapıdaki ahşap kısımlar su, nem, böceklenme gibi doğal etkenlerle yer yer tahrip olmuştur. Yapının sürekli bakımı yapılamadığından çatıda sehim ve çökme tespit edilmiştir. Özellikle çatının çürüyen bölümlerinden ve baca diplerinden sızan su bazı kısımlarda üst kat tavan kaplamasını çürütmüştür (Fotoğraf Ek-C.129).

Konağın bahçesi ise bakımsızlıktan yabani ot ve ağaçların kontrolsüz büyüdüğü ve günümüzde yapıya zarar veren bir alan haline gelmiştir.

4.2 19. Yüzyılda Arpaz Beyler Konağı - Restitüsyon Önerisi

Arpaz Beyler Konağı'nın restitüsyon çalışmasında amaç, yapının günümüze gelene kadar uğradığı değişiklikleri belirleyip, özgün halini tespit ederek restorasyon çalışması için zemin hazırlamaktır.

Karıncalı Dağı'nın eteğinde Akçay Ovası'na hakim bir biçimde konumlandırılan külliye inşa edildiği ilk dönemden bu yana yangın, deprem gibi afetler ve 1830 Aydın İhtilalı gibi halk ayaklanmaları nedeniyle tahrip olmuş ve onarım görmüştür.

Günümüzde mevcut olan konak 19. yüzyılda, sonrası Arpazlı Hacı Hasan Bey'in Rodos'tan getirdiği ustalar tarafında inşa edilmiştir. Ancak, külliyenin özgün konağının bugünkü konumda olmadığı, kulenin dağa bakan tarafında değil, ovaya bakan tarafında, pamuk deposu ve kule arasında inşa edildiği düşünülmektedir. İnşa edilen yeni konak, kulenin giriş kapısıyla doğrudan ilişkilendirilebilmek ve konağın sakinlerini tehlike anında kuleye geçmesini sağlamak amacıyla eski konağın temellerini oluşturan kargir payandalar üzerine inşa edilmek yerine, kulenin girişini de barındıran bir iç avlunun içine inşa edilmiştir.

Konağın sahipleriyle yapılan görüşme ve kaynak taraması ile elde edilen külliyeyle ait eski fotoğraflara dayalı yapılan restitüsyon çalışmasında; öncelikle yapının günümüze

kadar geçirdiği değişiklikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayaklanmada yakılan özgün konak ile ilgili her hangi bir kaynağa ulaşılamadığından, restitüsyon önerisi için 19. yüzyıl tercih edilmiştir.

Özgün işlevini yitirmeden günümüze ulaşan konak, kulenin girişinin de bulunduğu geniş bir iç avlu içerisinde, bahçe duvarı ile çevrelenmiş, etrafında konağa hizmet eden farklı işlevlerdeki yapıları barındıran bir çiftliğin parçası olup, zemin+1 kattan meydana gelir. Yapı herhangi bir işlev değişikliğine uğramamıştır. Sadece mekansal bağlamda bir takım eklemeler tespit edilmiştir.

Özgün girişi dış avlunun batısındaki kanatlı ahşap kapıdan olan konağa günümüzde ancak kuzeydoğudaki istinat duvarı üzerindeki muhdes kapının üst kotta yer alan sokağa açılması ile ulaşılmaktadır.

Özgün plan şemasını büyük ölçüde koruyan yapı 1955 yılında kapsamlı bir onarımdan geçmiş, mutfak olarak kullanılan müstemilat kısmı ile ana yapı arasında yer alan ve çiçeklik olarak adlandırılan ahşap geçit yıkılarak betonarmeden geçiş yolu eklenmiştir. Konağın kuzeyinde yer alan sokaktan yapıya giriş için muhdes bir kapı açılmış, betonarme geçit bu kapının önüne kadar uzatılmıştır. Ayrıca ahşap divanhane ve merdiven yıkılıp yerine betonarme olarak inşa edilmiş bir teras, tek kollu bir merdiven ve özgün halinde ahşap eliböğründe ile taşınan güneybatıdaki küçük köşkün altına betonarme kolonlar eklenmiş, eliböğründeler kaldırılmıştır. Aile ile yapılan görüşme sırasında, mutfağın önünde yer alan küçük odanın sonradan eklendiği, bu kısımda lambalık olarak adlandırılan, kandillerin asıldığı bir hacim ve mutfağın alt katında yer alan kilere ve iç avluya inen merdivenin bulunduğu öğrenilmiştir. Merdivende kullanılan baba, küpeşte ve parmaklıklar özgün değildir ancak hayatın avluya bakan cephesinde yer alan parmaklıklar içinde özgün olduğu düşünülen kısımlar gözlenmiştir. Yapılacak teknik analizlerle hangi parmaklığın erken döneme ait olduğu tespit edilmelidir.

Konağın kışlık, yazlık ve baş oda olarak adlandırılan üç odasında da mekanın bütününe etki edecek müdahalelere rastlanmamıştır. Ancak yazlık oda diğer odalara kıyasla en çok müdahale edilen yerdir. 1955 yılındaki onarımla yazlık odanın hayata bakan

güneybatı duvarında yer alt alt sıra pencerelerin üstünde bugün mevcut olmayan sivri kemerli tepe pencerelerinin bulunduğu yapılan kaynak taraması sırasında elde edilen bir fotoğraf ile tespit edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.85–87). Benzer şekilde, yazlık odanın kuleye bakan cephesinde yer alan çıkmanın özgün tepe pencerelerinin kapatılarak yerine yeni pencere açıldığı tespit edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.85).

Yapı bütününde iki tip pencere tespit edilmiştir: çift kanatlı ahşap pencereler ve giyotin pencereler. Giyotin pencereler demir lokma parmaklık ve ahşap kapaktan oluşmaktadır ve orijinaldir. Giyotin pencere doğramalarının zaman içinde deforme olması nedeniyle, 1955 yılındaki onarımda yazlık odadaki pencerelerin ve diğer odalardaki tepe pencerelerinin çift kanatlı ahşap doğramayla değiştirildiği düşünülmektedir.

Arpaz ailesi ile yapılan görüşme sırasında yazlık odanın kargir olarak inşa edilmiş kuzeydoğu duvarında, odanın içine doğru taşan bir ocağın bulunduğu ve onarım sırasında bu ocağın kaldırıldığı, odanın içinde yer alan ahşap öğelerin yağlı boya ile boyandığı ancak, özgün halinde bu kaplamaların üstünde bitkisel motiflerin bulunduğu bilgisi edinilmiştir. Yapılan bu müdahalelerin dışında konağın üst katının ahşap tahta kaplamalarının 1955 onarımda bütünüyle değiştirildiği ve bu sırada oda girişlerinde yer alan pabuçluk kısımlarının kaldırıldığı, hayatın güneybatısında yer alan giriş bölümünde zeminde ahşap bir kapak bulunduğu ve rölövede B05 olarak adlandırılan zemin kattaki kilere bu kapaktan çiftlikte üretilen tahılların bir kısmının depolandığı, kışlık oda ile baş oda arasında yer alan eyvanın önüne duvar örülerek kilere dönüştürüldüğü ve merdiven sahanlığı ile küçük köşkün arasında abdestlik olarak adlandırılan ahşap parmaklıklı el yıkama yerinin kaldırıldığı bilgisi edinilmiştir.

Konağın planında yapılan bu müdahalelerin dışında müştemilatın güneyinde iç avlunun güneybatı duvarına 1955 yılında bir ocak inşa edilmiştir. Müştemilatın ahşap olduğu düşünülen özgün döşemesinin de bu onarım sırasında betonarmeye çevrildiği düşünülmektedir. Ayrıca yapının özgün saçaklarının daha geniş olduğu, saçak altı kaplamalarının değiştirildiği ve özgün halinde çatı örtüsünün alaturka kiremit olduğu konağa ait eski fotoğraflardan tespit edilmiştir (Fotoğraf Ek-C.85).

4.3 Arpaz Beyler Konağı'na İlişkin Koruma ve Kullanma Önerisi – Restorasyon Projesi

Yapıların restorasyonunda yeni işlevle birlikte korumada süreklilik sağlanması önem taşımaktadır. Ülkemizde tarihsel ve kültürel zenginliklerin korunmasında ekonomik nedenlerden ötürü yeterli ödenek ayrılamamaktadır. Tarihsel ve kültürel değerler açısından oldukça zengin olan ülkemizde gerekli finansmanın sağlanamaması bu değerlerin araştırılması ve korunmasını çoğu kez mümkün kılamamaktadır.

Venedik Tüzüğü'ne göre "anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır" [81]. Bu bağlamda Arpaz Beyler Konağı içinde bulunduğu çiftliğin diğer yapılarıyla birlikte ele alınarak, uluslararası ilkeler ve yasal kabuller doğrultusunda yapılacak değerlendirmeler ışığında restore edilmelidir.

Yapı üzerinde korunması gerekli kültür varlığı olduğuna dair tescil bulunması nedeniyle konak sahiplerinin kurul onayı almadan bakım onarım yapması mümkün değildir. Bu nedenle öncelikle rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanıp kurul onayına sunulması Arpaz Beyler Konağı'na yapılacak onarımın ilk adımını teşkil etmektedir.

Bir kültür mirasını gelecek nesillere yapısal özgünlüğü bozulmadan aktarmak için yıkıp yeniden inşa etmek tercih edilmemesi gereken bir yöntemdir. Bugün koruma ile ilgili yasalar yapının orijinal strüktürünün korunması ile ilgili maddeler içermektedir. Burada yapılması gereken yapının statik açıdan değerlendirilerek hangi elemanların elden geçirilmesi, eklenmesi ya da değişmesi gerektiğine karar vermektir. Yapılacak bakım ve onarım her bir parçanın strüktür içindeki rolüne ve detayına uygun olarak yürütülmeli, bakımın çözüm olmadığı durumlarda özgün detay ve malzeme kullanılarak onarım yapılmalıdır.

"Koruma uygulamalarını aktif ve pasif olarak iki grupta değerlendirmek mümkündür: pasif koruma, mal veya mülk sahipliği ile koruma sorumluluğunun diğer kişi ve kuruluşlarda bırakıldığı, daha çok tescil etme, mal veya mülk üzerindeki hakları kısıtlama, planlama, yasaklama, denetleme ve cezalandırma türü müdahaleleri

kapsayan uygulamalardır. Buna mukabil, aktif koruma, koruma sahiplik ve sorumluluğun paylaşıldığı ya da tamamen üstlenildiği, daha çok yönlendirme, destekleme, satın alma, takas etme, istimlâk etme, planlama ve projelendirme ile proje uygulama türü müdahaleleri içeren uygulamalardır” [82].

“Günümüzde aktif koruma uygulamalarının çoğaltılması gerekmektedir. Önemli olan koruma uygulamalarında özendirme, yönlendirme, destekleme ve paylaşma ile bizzat proje uygulama rollerinin hakkıyla yapılabilmesidir” [83].

Özgün yapı sistemlerinin yok olmasını engellemek ve alınan kararların uygulanmasını sağlamak için, caydırıcı yaptırımlar getirmek, restorasyon çalışmalarında uzman olanları istihdam etmek, bireylerde koruma bilinci oluşmasını sağlamak ve en önemlisi kamu destekli koruyucu politikalar oluşturmak gerekir.

Korumanın nimeti ve külfeti arasında bir denge oluşturulması gerekir. Bu denge, kamu mülklerinin kamu yararı için korunmasında da gündemdedir. Bu bakımdan sahiplik değiştirme bir çözüm değildir. Koruma amaçlı kamulaştırma, ya da koruma amaçlı özelleştirmelerden çok sahiplilik ve sorumluluk paylaşma stratejileri üzerinde durmak gerekir” [84].

1975 tarihli Amsterdam Bildirisine göre; “Tarihi ve mimari özellik taşıyan sit ve yapıların restorasyon, düzenleme ve bakım masraflarının üstesinden gelebilmek üzere, tutarlı bir parasal yardım, yerel yönetimlerin ve mal sahiplerinin kullanımına sunulmalı, bundan başka mal sahipleri için (finansal kolaylıklar) vergi indirimleri öngörülmelidir” [85]. Bu bağlamda tescilli yapılar emlak vergisinden muaf tutulmuştur. Taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve restorasyonu için emlak vergisinden ayrılan yüzde 10’luk payın, bu alanda kullanılmak üzere İl Özel İdareleri’ne aktarılması için 2005 yılında “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik” hazırlanarak Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca yürürlüğe konulmuştur. Yönetmelik gereği emlak vergisinden ayrılan payın valilikler tarafından belediyelere kullandırılması düşünülse de, yaratılan bu kaynak yeterli bilgilendirme yapılamadığından günümüzde belediyeler tarafından etkin bir biçimde kullanılamamaktadır.

Arpaz Beyler Konağı restorasyon projesinin genel yaklaşımı korumaya ve yaşatmaya yönelik olup, binanın mevcut durumunun sağlamlaştırılması, yeni fonksiyonuna uygun hale getirilmesi, özgün halinin tamamen korunması ve yapı ile uyumsuz eklerin kaldırılmasına yöneliktir. Konağa verilecek yeni fonksiyon binanın özgün yapısına ve mimari karakteristiğine zarar vermeyen, çevreye hizmet verebilecek Şekilde seçilmelidir. Bu bağlamda Bodrum Müsgebi'deki Mustafa Bey Kulesi'nin yürütülen restorasyonla butik otele dönüştürülmesi Arpaz Beyler Konağı'na yapılacak restorasyon uygulamasının gelecekte de sürdürülebilir koruma sağlayabilmesi açısından örnek teşkil etmektedir.

4.3.1 Önerilen Mekânsal Değişiklikler

Yapının restorasyonu için mal sahipleriyle yapılan görüŐmelerde fonksiyon olarak, bölgedeki ayanlık faaliyetlerinin ve Arpaz Ailesi'nin geçmiŐi hakkında yöreye gelecek olan insanları bilgilendirecek ve buradaki geleneksel yaşam hakkında fikir sahibi verecek bir düzenlemeyle birlikte, buraya gelen insanların Akçay Vadisi'nin panoramasını seyrederken dinlenebilecekleri ve sosyalleŐebilecekleri bir mekâna ihtiyaç duyduğu öđrenilmiŐ ve planlama buna göre düşünülmüştür.

Bunun sonucu olarak konak mŐtemilatıyla birlikte ele alınarak deđerlendirilmiŐ ve kllyenin farklı bölümlerine müze, butik otel, restoran, yöresel ürünler pazarı gibi fonksiyonlar yüklenerek bir bütün olarak ele alınması düşünülmüştür.

Bu kapsamda çiftliğin diğer yapıları arasından öncelikle ele alınan konağın üst katı otel olarak düzenlenirken, alt katı anı eŐya satıŐı veya hizmet mekanı olarak, bahçesi ve divanhanesi de seyir terası olarak kullanılabilir.

Yapının zgn plan Şeması ve cephe elemanları korunurken, restitüsyon projesine göre aykırı olduğu dŐnlen öğeler kaldırılacaktır. Bu bağlamda, kapatılan eyvan özgün haline getirilecek, yapıya sonradan ilave edildiği dŐnlen ocak kaldırılıp mutfak ve önünde yer alan lambalık ve çiçeklik özgün haline uygun olarak düzenlenecektir. Hayatın tahta kaplamaları ailenin beyanı ve benzer konak yapılarındaki örneklerle karŐılaŐtırılarak detay üretilecek, pabuçluk oluŐturulacak Şekilde yeniden imal

edilecektir. Ziyaretçilerin ihtiyacını karşılamak için yapılacak tuvaletler ise yapı dışında, dış avluda bir saçak altında düşünülmüştür.

Yapının sokak ve çevre yapılarla ilişkisini düzenleyip, yapıyı aslına uygun bir şekilde restore ederek yeni fonksiyonuna uygun hale getirmek, restorasyon projesinin ana hatlarını belirlemiştir.

4.3.2 Önerilen Yapısal Değişiklikler

“Eski eserlerde kullanılan yapı elemanları arasında taş malzeme en dayanıklısı olmasına rağmen yine de zaman içerisinde farklı nedenlerle ayrışıp parçalanmakta veya bozulmakta ve koruma çalışmaları gündeme gelmektedir. Eski eserlerde kullanılan taşların iyi ya da kötü durumda olması eserin koruma ve kullanımını etkilediği gibi olumsuz şartlarda, eserin yok olmasına varabilecek zincirleme pek çok sorunu da beraberinde getirebilmektedir” [86].

Günümüze değin fiziksel ve kimyasal bir takım değişiklikler geçiren Arpaz Beyler Konağı bir hayli yıpranmıştır. Oluşan tüm değişiklikleri yapının özgün plan ve detaylarına uygun olarak ve özgün malzemelerle restorasyonunun yapılması kararlaştırılmıştır. Yapılması öngörülen yapısal değişiklikleri şu şekilde ele alınmıştır:

Yapısal bozulmalardan binaya en çok zararı olanların bir an önce giderilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çatı ile ilgili olumsuzlukların giderilmesi, bina çevre drenajının yapılması, sonradan yapılan ve bina kimliğine uymayan eklerin kaldırılması öncelik taşımaktadır.

Öncelikle çatı konstrüksiyonunu oluşturan ahşap elemanlardan çürüyenler tespit edilip, bozulan kısımlar tamir edilmeli, tamir edilemeyecek durumda olanlar özgün malzeme ve detay ile yenilenmelidir. Çatının detayına uygun olarak ısı yalıtımı yapılmalı, ayrıca çatı altının saçak altından havalandırılması sağlanmalıdır.

Bacalar restorasyon fonksiyonunun gerektirdiği yerlerde, çevre verileri değerlendirilerek yapılmalıdır. Baca diplerine ve kiremit altı kaplama tahtalarının üzerine detaya uygun su yalıtımı yapılmalıdır. Üst kat tavan konstrüksiyonu, tavan

kaplamaları, saçak altı kaplamaları, kat ve saçak ahşap alınlıkları ve cephedeki diğer tüm ahşap elemanlar kontrol edilip bozulan kısımlar tamir edilmeli, tamir edilemeyecek durumda olanlar özgün malzeme ve detay ile yenilenmelidir.

Üst kat ahşap karkas strüktürünü kaplayan sıvalar raspa edilip, dolguları boşaltılarak, çürüyen strüktürel ahşap elemanlar değiştirilmelidir. Yazlık odanın duvarlarındaki yağlı boya raspa edilerek özgün bezemeler ortaya çıkarılacaktır. Döşeme kaplamaları sökülüp, ahşap elemanlar kontrol edilecek, kullanılabilir durumda olanlar temizlenip, emprenye edilecek, kullanılmayacak durumda olanlar ise özgün malzeme ve detay ile yenilenecektir. Yapılacak raspa sonrası elde edilen bilgiyle ahşap karkasın dolgusu orijinal malzemesiyle yapılmalıdır.

Kanatlı pencere doğramaları sökülüp, yerine orijinaline uygun olan doğramalar özgün detay ve malzeme kullanılarak üretilmelidir. İç kapı doğramaları ve kemerli çerçeveleri kontrol edilecek, çürüyen veya yok olan kısımlar aslına uygun olarak yenilenmelidir. Zemin ve üst kat arası ahşap döşemeleri ve döşeme kaplamaları sökülüp kontrol edilerek, bozulan kısımlar tamir edilmeli, tamir edilemeyecek durumda olanlar özgün malzeme ve detay ile yenilenmelidir. Kullanılacak tüm yeni ahşaplar emprenye edilmiş olmalıdır.

Zemin kat dış duvarlarında sıva uygulanan yerlerdeki sıvalar raspa edilip, duvar örgüsü ortaya çıkarılarak, taş duvarda gereken yerlerde özgün malzemesine uygun olarak kırıklı dolgu ile sağlamlaştırma yapılmalıdır. Yapı zemin kat dış duvarı sıvasız olarak bırakılıp, zemin kat iç ve üst kat duvarları orijinal kırıklı sıvayla sıvanacaktır. Yapının dış cephesindeki sıvalı yüzeyler; yapının geleneksel mimarisine uygun, nefes alabilen bir dış cephe boyasıyla boyanacaktır.

Kuzey cephesine sonradan eklenen tuvalet ve açılan kapı kapatılacaktır. Yaz odasından sofaya ve kuleye bakan duvarlara özgün tepe pencereleri açılacaktır (Fotoğraf Ek-C.85–88). Yapının giriş kapısı aslına uygun olarak yenilenecek, avlu doğal taş kaplanacaktır.

4.3.3 Kullanılacak Malzemeler

Yapılacak onarımlarda kullanılacak olan malzemelerin özgün malzemeler ile aynı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle, seçilen malzemelerin laboratuvar koşullarında yapılacak deneylerle özgün malzeme ile uyumu belirlenmeli, yenilenecek ve tamamlanacak elemanların malzeme ve detay seçimi bu çalışma sonuçlarına göre seçilmelidir.

Hımiş sistemde inşa edilen evlerin temel yapı malzemesi olan ahşap dış etkenlere karşı gerekli önlemler alınmadığı sürece zayıf bir malzemedir. Malzemenin fiziksel etkenlere karşı hızla bozulması nedeniyle, bugün bu yapıların ayakta kalanlarının sayısı sınırlıdır. Hımiş sistemde inşa edilmiş yapılardaki en yaygın bozulmanın üst kaplamalarda, saçaklarda, cephe kaplama malzemelerinde, ahşap ve diğer yapısal öğelerde, en az zarar gören kısmın duvar sistemini oluşturan dolgu malzemesinde olduğu yapılan kaynak taramasında gözlenmiştir.

Hımiş sistemin dış etkenlere karşı dayanıksız olması, hava koşulları, rüzgâr ve suya karşı gerekli önlemlerin alınmasını gerektirir. Bu yapıların korunmasına öncelikle çatı kaplamasından başlanmalı ve strüktürün güçlendirilmesi ve bozulan elemanların gerekirse kısmen yenilenmesiyle devam edilmelidir. Çatı bütünüyle elden geçirilerek, su yalıtımı ve yağmur suyunun drenajı sağlanmalıdır.

Dış etkilere maruz kalan yüzeylerde yapılacak kontrol ve onarımlar yapının içinde oluşabilecek hasarları önlemektedir. Bu nedenle dış yüzlerinde sıva kullanılmayan duvarların iç yüzlerinin mutlaka sıvayarak su yalıtımı sağlanmalıdır.

Restorasyon uygulamasında; yapının orijinalinde kullanılmış olan doğal malzemeler kullanılmalıdır. Gerekirse kimyasal analizi yapılarak orijinal malzemenin özellikleri belirlenmelidir. Doğramalarda kuru ve reçinesiz çam kullanılacaktır. Tüm cephelerde sonradan açılan duvar boşlukları, özgün malzemesiyle onarılıp, kapatılmalıdır. Tüm ahşap elemanlar kontrol edilerek, bozulan kısımlar tamir edilmeli, tamir edilemeyecek durumda olanlar özgün malzeme ve detay ile yenilenmelidir. Sağlam kısımlar zımpara

yapılıp, suyla inceltilebilen, elastik, su geçirmeyen, hava alabilen bir ahşap boyasıyla boyanmalıdır.

Onarım sırasında mutlaka kireç harç kullanılmalı, çimento ile yapılmış harçlar kesinlikle kullanılmamalıdır. Bütün bu müdahalelerin yanı sıra, yapı üzerinde uygulanacak restorasyonun etkisinin ancak düzenli bakımla mümkün olduğu da unutulmamalıdır.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR

Koruma yöntemleri evrensel, koruma politikaları ise her ülkeye göre değişen özelliklere sahiptir. Ülkemizde de kültür mirasının korunması için her ülkede uygulanan koruma metotları uygulanmasına rağmen, koruma uygulamaları sonrasında birçok tescilli yapı belgesel değerlerini yitirmekte, çoğu zaman adeta kimlik değiştirmektedir.

Bakım, yapıların yaşamını devam ettirmesi için gerekli olan, tasarımda, malzemede, strüktürde ve mimari öğelerde değişiklik gerektirmeyen müdahalelerdir. Onarım ise kültür varlıklarının mekansal, biçimsel ve yapısal özellikleri ve çevre içindeki özgün konumuna uygun olarak yine özgün teknik ve malzeme ile yapılmalıdır. Bu tip yapıların yıkılmadan korunmaları esastır [87].

Kültürel mirasın kaybolmadan günümüze aktarılması için belgeleme çalışmalarının önemi tartışılmazdır. Her ne kadar Arpaz Beyler Konağı için belgeleme çalışması yapılmış olsa da zaman içinde değişen değerleri ve geleneksel yapının yıpranmasını da göz önüne alarak herhangi bir restorasyon uygulaması yürütülmeden önce yapılan çalışmanın güncellenmesi gereklidir. Bu çalışmada yapı ile ilgili bilgi ve belgelerin toplanması, rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin ve raporlarının hazırlanması, yapım tekniğinin ve kullanılan yapı malzemelerinin incelenmesi Arpaz Beyler Konağı'nın yapılması düşünülen restorasyon çalışmasında önemli bir adım teşkil etmektedir.

Restorasyonda birtakım evrensel prensipler kabul görmüştür. Bunlar yapının malzeme, plan, cephe, strüktür ve tefrişiyle bir bütün olduğunu, doğru bir restorasyonun ancak

özgün malzeme ve özgün detayla yapılabileceğini öngörmektedir. Bu bilgiler ışığında yapıda mümkün olduğu kadar orijinal malzeme kullanılmalı, orijinal malzeme kullanılmayacak kadar eski ya da mevcut değilse, özgün detay ve malzeme kullanılmalıdır. Yapı yıkılma tehlikesi gösteriyorsa, yapıyı yıkmadan strüktürü sağlamlaştırıcı önlemler alınmalıdır. Yapının dış cephesinin korunması için gösterilen özen; özgün plan şemasının, dolap, yüklük, tavan ve merdiven ve benzeri öğelerinin korunması için de gösterilmelidir.

Restore edilmiş bir yapı sadece yapılan müdahaleler ile varlığını sürdüremez. Önemli olan yapılan restorasyonun düzenli bakımla devamlılığını sağlamaktır. Bu nedenle bize düşen görev, bu çalışmaları gerektiği gibi anlatıp, tarihi yapı kullanıcılarının koruma ve restorasyon konusunda bilincini artırıp, onların da korumaya katkılarını sağlamaktır.

KAYNAKLAR

- [1] Uzunçarşılı, İ. H., (1988). "Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri", Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara, 41.
- [2] Ergenç, Ö., (1981). "Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerinde Bazı Düşünceler", VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1269.
- [3] Özkaya, Y., (1969). "XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Anadolu'da Ayanlık İddiaları", AÜDTCFD, C.XXIV, Ankara, 195.
- [4] Newton, C. T., Colnaghi, D. E., (1865). "Travels and Discoveries in the Levant", Day&Son Limited, London, 176.
- [5] Kiepert, H., (1869). "Caria in Roman Times", Atlas Antiquus, <http://rbedrosian.com/Maps/caria.htm>, 20 Mart 2010.
- [6] Arel, A., (1990). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi: 1989 Dönemi Yüzey Araştırmaları", 8. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 9.
- [7] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma", 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 39.
- [8] Arel, A., (1987). "Cincin Köyünde Cihanoğulları'na Ait Yapılar", 5. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 49.
- [9] Arel, A., (1987), "Cincin Köyünde Cihanoğulları'na Ait Yapılar", 5. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 43.
- [10] Gökbel A., Şölen, H., (1936), "Eski Zamanlardan Yunan İşgaline Kadar Aydın İli Tarihi", Ahmed İhsan Yayınevi, İstanbul, 75.
- [11] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [12] Arel, A., (1992). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi: 1986-1991 Çalışmaları", 10. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 239.
- [13] Taner, S., Le Corbusier Koçarlı'ya Uğramış mıydı?, <http://forum.arkitera.com>, 20 Mart 2010.
- [14] Cumhuriyet'in 50. Yılında AYDIN 1973 İl Yıllığı, (1973). Aydın.
- [15] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma", 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 66.
- [16] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön

- Araştırma”, 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 67.
- [17] Arel, A., (1986). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma”, 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 70.
- [18] Arel, A., (1986). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma”, 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 71.
- [19] Arel, A., (1986). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma”, 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 72.
- [20] Arel, A., (1986). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma”, 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 73.
- [21] Arel, A., (1986). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma”, 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 69.
- [22] Arel, A., (1992). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi: 1986-1991 Çalışmaları”, 10. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 33.
- [23] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [24] Arel, A., (1992). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi: 1986-1991 Çalışmaları”, 10. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 33.
- [25] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [26] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [27] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [28] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [29] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [30] Arel, A., (1992). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi: 1986-1991 Çalışmaları”, 10. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 242.
- [31] Arel, A., (1988). “Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında”, 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 55.
- [32] Arel, A., (1992). “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi: 1986-1991 Çalışmaları”, 10. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 37.
- [33] Ada Ev, Basında, http://adasofra.com/pdf/maison_francaise.htm, 20 Mart 2010.
- [34] Ada Ev, Basında, http://adasofra.com/pdf/maison_francaise.htm, 20 Mart 2010.
- [35] Ada Ev, Basında, http://adasofra.com/pdf/maison_francaise.htm, 20 Mart 2010.
- [36] Ada Ev, Basında, http://adasofra.com/pdf/maison_francaise.htm, 20 Mart 2010.
- [37] Arel, A., (1988). “Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında”, 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 62.
- [38] Arel, A., (1988). “Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında”, 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 63.

- [39] Arel, A., (1988). "Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında", 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 65.
- [40] Arel, A., (1988). "Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında", 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 66.
- [41] Arel, A., (1988). "Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında", 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 56.
- [42] Arel, A., (1988). "Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında", 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 58.
- [43] Arel, A., (1988). "Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında", 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 67.
- [44] Arel, A., (1988). "Bodrum Yarımadası'nın Ortakent (Eski Müsgebi) Köyünde Bulunan Mustafa Paşa Kulesi Hakkında", 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 73.
- [45] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma", 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 39.
- [46] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma", 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 59.
- [47] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma", 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 60.
- [48] Arel, A., (1989). "Arpaz'da Beyler Konağı", Tarih ve Toplum, 69: 53.
- [49] Arel, A., (1989). "Arpaz'da Beyler Konağı", Tarih ve Toplum, 69: 51.
- [50] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [51] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [52] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [53] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [54] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma", 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 61.
- [55] Yurt Ansiklopedisi, (1982). "Aydın", 2. Cilt, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1046.
- [56] Cumhuriyet'in 50. Yılında AYDIN 1973 İl Yıllığı, (1973). Aydın, 177.
- [57] T.C. Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Komutanlığı, Türkiye Fiziki Haritası, <http://www.hgk.mil.tr>, 20 Mart 2010.
- [58] Yurt Ansiklopedisi, (1982). "Aydın", 2. Cilt, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1046.
- [59] Nazilli Belediyesi, (1987). "Nazilli Dün, Bugün, Yarın", Nazilli Belediyesi, Aydın, 14.

- [60] Yurt Ansiklopedisi, (1982). "Aydın", 2. Cilt, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1046.
- [61] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Nazilli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Nazilli Haritası, <http://nazilli.meb.gov.tr>, 20 Mart 2010.
- [62] Nazilli Belediyesi, (1987). "Nazilli Dün, Bugün, Yarın", Nazilli Belediyesi, Aydın, 12.
- [63] Gökbel A., Şölen, H., (1936), "Eski Zamanlardan Yunan İşgaline Kadar Aydın İli Tarihi", Ahmed İhsan Yayınevi, İstanbul, 101.
- [64] Gökbel A., Şölen, H., (1936), "Eski Zamanlardan Yunan İşgaline Kadar Aydın İli Tarihi", Ahmed İhsan Yayınevi, İstanbul, 98.
- [65] Aydın Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi. (2010).
- [66] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma", 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 47.
- [67] Arel, A., (1986). "Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma", 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 47.
- [68] Sarıbey, A., (2007). "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Aydın'da Yönetim", Adnan Menderes Üniversitesi S.B.E. Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 63.
- [69] Yapucu, P. O., (2006). "Aydın Sancağı 1845-1914 (Sosyal, Ekonomik, İdari, Kültürel Durum)", Ege Üniversitesi S.B.E. Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir, 26.
- [70] Yurt Ansiklopedisi, (1982). "Aydın", 2. Cilt, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1046.
- [71] Yapucu, P. O., (2006). "Aydın Sancağı 1845-1914 (Sosyal, Ekonomik, İdari, Kültürel Durum)", Ege Üniversitesi S.B.E. Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir, 36.
- [72] Yapucu, P. O., (2006). "Aydın Sancağı 1845-1914 (Sosyal, Ekonomik, İdari, Kültürel Durum)", Ege Üniversitesi S.B.E. Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir, 185.
- [73] Cumhuriyet'in 50. Yılında AYDIN 1973 İl Yıllığı, (1973). Aydın, 177.
- [74] T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Nazilli, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, 20 Mart 2010.
- [75] Eldem, S., (1984). "Türk Evi Osmanlı Dönemi III", Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, Güzel Sanatlar Yayını, İstanbul, 12.
- [76] Eldem, S., (1968). "Türk Evi Plan Tipleri", İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, 12.
- [77] Kuban, D., (1995). "Türk Hayat'lı Evi", Ziraat Bankası Yayınları, İstanbul, 125.
- [78] Kuban, D., (1995). "Türk Hayat'lı Evi", Ziraat Bankası Yayınları, İstanbul, 150.
- [79] Kuban, D., (1995). "Türk Hayat'lı Evi", Ziraat Bankası Yayınları, İstanbul, 186.
- [80] Bademli, R. R., (2006). "Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 21.
- [81] Ahunbay, Z., (1996). "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon", YEM Yayınları,

İstanbul, 152-158.

- [82] Bademli, R. R., (2006). “Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması”, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 23.
- [83] Bademli, R. R., (2006). “Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması”, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 34.
- [84] Bademli, R. R., (2006). “Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması”, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 21.
- [85] Ahunbay, Z., (1996). “Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon”, YEM Yayınları, İstanbul, 152-158.
- [86] Küçükkaya, A. G., (2004), “Taşların Bozulma Nedenleri ve Koruma Yöntemleri”, Birsen Yayınevi, İstanbul, 1.
- [87] Özkan, S. S., (2008). “Taraklı'nın Fiziksel ve Tarihsel Dokusu, Sivil ve Anıtsal Mimarlık Örnekleri Hacı Rifatlar Konağı Restorasyonu”, Y.T.Ü. F.B.E. Restorasyon Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 221.

EK-A

AYDIN'DA BULUNAN KULE VE KULELİ KONAKLARIN TESCİL FİŞLERİ

EK-B

**ARPAZ'DA BULUNAN TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI LİSTESİ
VE YAPILARIN TESCİL FİŞLERİ**

Sıra No	Varlık Adı	Ada	Pafta	Parsel	Grubu	Türü	Kurul	Tarih	Karar No
1	ARPAZ (ESEN) BEYLER KONAĞI	–	16	1194 1195 1196 1197 1198	SİVİL MİMARLIK ÖRN.	Konak	İZMİR 2 NOLU K.K.	23.03.1988	171
2	ARPAZ BEYLERİ AİLE MEZARLIĞI	–	14-15	1138	MEZARLAR	Mezarlık	İZMİR 2 NOLU K.K.	16.10.1991	2202
3	ARPAZ (ESEN) ESKİ MEZARLIĞI	–	14-15	1137	MEZARLAR	Mezarlık	İZMİR 2 NOLU K.K.	16.10.1991	2202
4	ARPAZ (ESEN) KÖYÜ MEZARLIĞI				MEZARLIK	Mezarlık	AYDIN K.K.	13.09.2002	4
5	HARPASA ANTİK KENTİ I.DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANI	–	–	–	ARKEOLOJİK SİT	Kalıntı	İZMİR 2 NOLU K.K.		

EK-C

ARPAZ BEYLER KONAĞI FOTOĞRAF ALBÜMÜ

EK-D

**ARPAZ BEYLER KONAĞI RÖLÖVE, RESTİTÜSYON VE RESTORASYON
PROJESİ**

BEYHAN ARPAZ ANLATISI

Yapının restitüsyon projesi için yapılan araştırmalar sırasında konağın sahibi olan rahmetli Hacı Ali Rıza Arpaz'ın hayattaki tek oğlu ve konakta 1960'lı yıllara kadar ikamet eden Beyhan Arpaz ve eşi Balkır Arpaz ile görüşme yapılarak konak ve diğer çiftlik yapıları hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

1926 doğumlu olan Beyhan Arpaz ile yapılan görüşmenin yazıya dökümü şöyledir:

05.02.2011, Nazilli

Meltem Hürol: Öncelikle bu Hayattaki merdiven betonarmeye çevrilmiş ama bu daha sonra yapılmış.

Beyhan Arpaz: Hayattaki merdiven aşağı iner. Bodrum katlarına iner, daha iner, avluya iner. Merdivenden inince o düzlükte kulenin makarasının dayandığı yer vardır.

M: Evet tırnak gibi bir şey var.

B: O makaradan, eskiden merdiven yokmuş o eve geçiş. O merdiven sonra yapılmış o kulenin merdiveni de sonradan yapılmış.

M:Siz o merdivenin yapıldığı dönemi hatırlıyor musunuz?

B: O demir kapının üzerindeki iki makara yeri vardır. Asma köprüyle dayanır oraya. Eve geçilir. Tehlikeli zamanda kuleye geçilir durulur orada. İçeride 1-2 ay yetecek erzakla yağ küpleri bodrum katlarında durulabilir içeride eskiden tehlikeli zamanda. Kulenin duvarları da çok kalındır. Sağlamlığının bir nedeni de yapağı ile karıştırılmış duvarın harcı. Kireç, kayır(?), bir de koyun yapağı ile yapılmış alt duvarları. Ondan çok sağlamdır. Yukarı duvarlar yıkıldı ama. Benim dedem Çakıcı'yla aynı gün öldü. Çatışmada Osman Bey geç bu tarafa kaç buraya deyince. Yakında Hacı Mustafa varmış Çakıcı'nın sağ kolu, o arkasından vurdu. Çakıcı da o gün alnından vuruldu. Sonra her ikisinin cenazesi geldi. Dedemin cenazesi buraya geldi. Çakıcı'nın da karısını buldular geldi baktı evet Efe'mdir dedi. Dedemi de buraya getirip teslim ettiler. Kulenin el kalınlığında içten perçinli kapısı vardır. Kapının demir dayaklarından ayrı duvarları kalındır onun. Orta yerinden kestane kalası gelir uzun, büyük. Tutacak yeri vardır, sapı. Bir yerden bir yere geçer. Yani kilidi bir şey yaparlarda yine de açılmasın diye.

M: Kapının önünde dayalı kalası vardır yani.

B: Evet, kapının etrafı siyah mermer taşla çevrilidir. O kapı kapatılıp sürgü çekildikten sonra açılmaz asla. Yukarıda banyosu var, su muslukları var. Siz girdiniz mi oraya?

M: Kuleye girmedim.

B: Girmediniz. Kuleni içinde kızma hamamı var. Eskiden çeşmelerde su yok. Bir ağalar suyu derler biz getirmişiz Süren(?) Dağları'ndan. Hatta biz gençliğimizde av avlarken çok güzel akardı. Keklikler su içerdi oralardan. Oradan su gelir. Bir avluda vardır çeşme. Bir misafirhane vardı yıkıldı ondan eser kalmadı şimdi.

M: Ali Bey evi mi?

B: Hayır, Ali bey avlusunun altında. İnce uzun bir misafirhane vardı. 3-4 tane odası vardı. Biz oralarda oyun oynadık. Şimdi hiç eser kalmadı oradan. Ben evlenmeden çok önce yıkılmıştı o misafirhane. Misafirhanenin önünde balkonu vardı ovaya bakan. Odaların kapıları işliydi. Her odada ocak vardı, kışın kalanlar yakabilsin diye. O misafirhanede eskiden yol yok vesait yok. Herkes hayvanlarını erzaklarını getirir satar

burada sonra köyüne döner. Dönüşte akşam olur orda kalırlar. Ertesi gün Cuma bizim oranın pazarıdır köyün oradaki 7-8 köyden pazarı olan tek köydür bizimkisi. O nedenle Cuma günleri kalabalık, pazarıdır hem pazara hem de Cuma namazına gelirler bizim eski camiye, ataların camisidir. Bu taraftaki de 1967 de öldü amcamın ailesi yaptırdı mahalledeki camiye Hacı Saniye Arpaz Cami. O kümbetli yenidir o. Öteki çok eskidir.

M: Öbür caminin yeri neresi?

B: Ezan okunurken hem oradan hem buradan ikisini beraber hoparlör koydular. Kalabalık yerin ortasındadır. Görmedin mi minareyi köye gelirken. Eskisi kuzeyde, konağa yakındır. Diğeri öteki mahallede en kalabalık mahallede, yeni cami vardır.

M: Evet yeni bir cami var.

B: Evet minaresi var, el yıkayacak yeri, kümbeti var. Her şeyi var o caminin. Ne anlatıyorduk?

M: Cumaya pazara geliyorlar.

B: Evet cumaya gelirler, hem de pazara gelirler Nazilli'ye gidemeyenler hem de Cuma namazını kılıp gidiyorlardı. O misafirhane işlemeli çok güzel bir yerdi. Oradan eser kalmadı şimdi. O misafirhanede Nazilli'den gelenler kalırdı. Ertesi gün geri dönerlerdi. Mutlaka hayvanlarıyla gelirlerdi aşağıda damlar vardı, ahırlar vardı. Oranın karşısında bizim saman damı vardır, altında da bizim pamuk mağazamız vardır. O hala var. O mağazada da her ambar dolu, kızanlar hayır olsun diye o gelenleri hem ağırlar hem de yemek verirler. Bizim büyük konağın ocaklarında mutfağında akşama kadar ekmek yapılır, yemek yapılırdı. Orada gelenler ağırlanır, hayvanları da yemlenir, samanlanır, ertesi gün giderlerdi. Öyle bir yerdi.

M: Mağazanın kapısı kapalıydı içeri giremedik.

B: Mağazanın içinde kapıdan girince düz tahta taban vardı. Tahta tabanın altında bodrum vardı. Hava alırdı aşağıdan. Yere basmazdı. Onun için hem darı hem de zahire nem almaz kuru kalırdı. Kapıdan girince iki tarafında ambarlar vardı. Bir tarafa arpa,

buğday, mısır dökülür ve sonra ovada artezyen kazılıp kanallar döşenince su geldi, herkes pamuğa döndü. Akçay Ovası'nda her yer pamuk oldu. Aşağıda Pazar tarafında büyük depomuz vardı. Oraya koyardık. Orası dolunca bu mağazanın içine de koyardık toplanan pamuğu. Sonra hepsini bir satardık tüccara. Üst üste satmayacağımız zaman Sümerbank açtı o zaman oraya götürürdük. Çok sıhhatli bir depoydu. Yukarıda pencereleri vardı, aşağıdan da Mustafa bey avlusuna bakan pencereler vardı hava alırdı bodrum. Taban kuru kalırdı böylece.

M: Kulenin ovaya bakan tarafında, önünde şu an saman deposu olarak kullanılan iki yer var. Yıkılan Ali Bey evinin olduğu yer tarafı. Bugün merdiveni ve alt katının duvarları duruyor Ali Bey Evi'nin. Yandı mı o ev, kendi kendine mi yıkıldı acaba?

B: O evde avluda yukarı çıkan kapının yakınındaydı merdiven. Hayata çıkardı merdiven. O ev kendi kendine yıkıldı. Sahipleri bizim akrabamızdı. Gedik'ti soyadları. Kardeş çocuklarıydık biz. Onlar İzmir'e göçtüler, orada öldü babaları. Sonradan çocukları bir kez geldiler köye. Yakın akrabaydık aslında.

B: Şimdi, şöyle anlatayım. Büyük kapı derdik, büyük bir kapısı vardı o avlunun. O avlunun büyük kapısını üstü kapalıydı büyük bir deve çanı vardı, açılınca haber verirdi o zil. (divanhaneyi göstererek) Eskiden büyük çardakmış burası, annem yaptırmış bu üst tarafını. Önünde koca köşk denen bir yer vardır, oradan merdivenle inilir. Çardak halinde, orada oturulmuş. Sonradan Hayat denilen salondan geçildi oraya. O geçit yerinde de bir abdestlik vardı. Şimdi o yok. Kafes işlemeli bir abdestlik vardı. Yanında büyük bir küp vardı.

M: Şurası Koca köşk dediğimiz yer büyük olan?

B: Evet.

M: Bu da annenizin yaptırdığı yer?

B: Evet.

M: Merdiven nerdeydi?

B: Merdiven Şu an yok da o merdivenin sahanlığı vardı. Onun köşesinde büyük bir küp vardı önünde kafesli abdestlik vardı, bardaklar sıralanırdı su içmek için. Eskiden buzdolabı mı var. İçme suyu için soğuk, kuyudan gelir. Orada sıralanır büyük bir küp vardı. Bunu anlatma sebebim, bu evi de yakmak istemiŐler, bu evin bir Arap'ı vardı evde çalışan o Arap o kadar kuvvetliymiŐ ki küpü kucakladığı gibi gelenlerin üstüne atmıŐ, evi Atça'lı Kel Mehmet bastı, Çakırcalı bastı. Bu evi o kurtarmıŐ derler. Menkibesi o, demek istediğim. Şimdi su geldi, her yer  eŐme oldu. O k p kalktı, kafes kalktı. Şimdi teras denenen yerden aşağıya iniliyor artık.

M: Bu merdiven eskiden tahta bir merdivenmiŐ, ahşaptan yapılmış? O merdiven ne zaman ahşaptan betona çevrildi?

B: Çok önce o, dedemden sonra, Şu yaz evi galiba merdivenleri var orada. Bu teras mı?

M: Evet orası annenizin üstüne kapattığı yer.

B: Evet, orada dört tane çok büyük ayak vardı. Çok güzel muhkem bir  ardakmıŐ yazları oturmak için. Evden ge iliyormuŐ.

M: Şu an kullandığımız geçitten mi ge iliyormuŐ oraya?

B: Hayır eskiden Koca Köşk'ten ge iliyormuŐ oraya.  ardak güneyden kuzeye doğru. Böyle salon var.

M: Ben size planı açayım, Şuradan eve giriyoruz. Şu k  k köşk, Şu büyük köşk, Şu yaz odası, Őura da annenizin kapattığı yer. Şu an buradan geçiyoruz terasa.

B: Evet o geçiŐte merdiven var ya aşağı inen, taş merdiven. Bunlar bu merdivenler sonradan yapıma. Bu merdiven var eskiden de var. Eve oraya dayanıp da kuleden o merdivenle çıkılıyor.

M: Ama kulenin önündeki merdiven yokmuş eskiden değil mi?

B: Bu kulenin önündeki taş merdiven yokmuş. Asma köprüyle geçiliyor.

M: Bu evin aşağı inen merdivenin yeri nerdeydi eskiden?

B: Hangi merdiven?

M:Köşkten aşağı inen merdiven var demiştiniz o nerdeydi?

B: Üstü kapalı olan terasa şöyle tahta bir merdiven varmış, yazın oraya üstü açık serinlik olsun diye orada oturur, sohbet eder, yemek yerlermiş. Akşamları cibinlik kurup yatarlarmış. Koca köşk'ten oraya inen merdivenmiş, şimdi kaldırıldı. O dört ayağın üstünü kapattırdı annem, beton yaptırdı buradan geçit var zaten

M: Abdesthane dediğiniz yer şurası mıydı?

B: Hayır o girişte. Salon neresi? Küçük köşkün yanından inince abdestlik vardı kafesli süslü, şöyle bardak sıralanır, köşesinde de küp vardı aşağı inmeden. Bunun altı boştu bu geçit sonra yapıldı. Bu geçit sonra yapıldı. Burada dört ayak vardı. Üstünde leylekler yuva yapar, yavrularını büyütür uçar giderdi. Bizde korurduk onları. Buranın üstü örtülünce onlarda kulenin tepesine yuva yapmaya başladılar. Hayat, avlu, avludan geçit var büyük avluya, Büyük avludan çıkınca misafirhane vardı. Misafirhanenin altında da koyun damı vardı.

M: Aşağıda küçük bir oda var, önünde ocak var. Bugün mutfak olarak kullanılan yerin alt kısmı, üstünde Fatma Teyze'nin odası var bugün.

B: Orası büyük mutfak eskiden de vardı orası. İçinde iki tane ocağı vardı biri büyük biri küçük. Karşısında da abdestliği vardı kapkacağın yıkandığı. Üstünde değirmen taşı vardı eskiden oradan dışarıya çıkar su.

M: Onun altında bir oda var.

B: Onun yanındaki oda sonradan kapatıldı, oranın önü açtı eskiden annem kapattırdı orayı, bir oda yaptı. Hizmet için gelen kadınların yatması için. Aşağıda da bir mutfak yapıldı eğreti, o odada un çuvaları dururdu. Könbe deriz biz, darı ekmeği yapılırdı sacda orada. Büyük mutfağın kapısının önünde merdiven vardı oradan aşağı inilirdi. Merdivenin üstünde lambalık vardı. Mutfakla yanındaki bugün kapatılan yerin

arasındaydı, bodruma inerdi. Orada bizim zağarlarımız (Av köpeği) dururdu. Annem kapattırdı o merdiveni üstünü oda yaptırdı. Yok oldu orası. Yukarıdaki büyük mutfağın içinde de iki tane ocak var, biri büyük biri küçük. Büyük ocakta yemek pişerdi kalabalık misafir olunca küçük ocak da kullanılırdı.

Balkır Arpaz: İki ocağın arasında da pompalı gaz ocağı vardı. Pompalı ocakta çay demler, kahve pişirirdik. Sonra gaz ocağı çıktı onu aldık. Pompalı tehlikeliydi patladı zaten birkaç kere.

M: Şu bahçeye inen merdiven değil, değil mi bahsettiğiniz merdiven, o merdiven hala var. Çeşmenin önüne inen?

B: O merdiven sonradan yapıldı dış kapı nerde.

M: Şurası.

B: Bu mutfaktan aşağı inince büyük avlunun duvarı, kapısı var avluya geçiliyor. Buranın karşısında bir kuyu vardı. Aşağı kuyu derdik ona. Hala var o kuyu. Hayvanlar orada sulanırdı. Şurada bir dam vardı uzun, altında saman konulurdu, yarısı ahırdı. Hayvan damı avlunun içinde şu mutfağın hizasında aşağıda çeşmenin şurasında kapalı bir yer vardı at damıydı orası yalnızca at dururdu orada seyisiyle. Burası neydi?

M: Ocak var içinde, bir de ince uzun bir oda var kapısı açılıyor şuradan bahçeye.

B: Esas mutfak nerde kaldı.

M: Üst katta tam üstünde.

B: Evet burada bir geçit vardı, eskiden de vardı bu geçit ama büyük kalaslardan, tahtaydı orası beton değildi. Çok sağlam kalaslardan yapılmış. Yanları kapalı değildi bugünkü gibi. Ahşap parmaklıkları vardı üstünde çiçek konacak yer vardı salona geçerken. Çiçekler sıralanırdı iki tarafına Hayata geçilirdi oradan. Burada mutfak var mutfağın dışında oda var. Burası sonradan kapatıldı. Oda oldu. Odadan evvel burada parmaklıklı lambalık derdik, öyle bir yer vardı. Burada gemici fenerleri asılı fener, lambalar asılırdı. Biz küçükken elektrik yoktu henüz lamba yakardık, lükse döndük

sonradan. Hem salonda hem odalarda lüks yaktık. Nazilli'den giderken ışık gözükürdü. Sonra orası kapatılıp oda oldu. Aşağıdaki eğreti mutfak da sonradan yapıldı.

M: Şu küçük köşkün altında bugün kolonlar var, desteklenmiş orası günümüzde önceden asıldı burası? Bütün onarımlar birlikte mi yapıldı? Ahşaptı da çürüdü mü?

B: Orada eliböğünde vardı ahşaptan çürüdü belki de. Çok hatırlamıyorum. Biz okuldayken yapıldı bu onarımlar yoktuk biz.

M: Hangi yıllarda yapıldı onarım?

B: 1950'lerden sonra mı acaba?

M: Zümrüt Hanım (Beyhan Bey'in vefat eden abisi Osman Bey'in eşi) 1947'de evlendik biz ben gelin geldiğimde onarım yapılmıştı dedi.

B: 1940-1945 arası yapıldı o zaman. Öyle olması lazım çünkü 60 İhtilalı, büyük ihtilal derdik biz Adnan Menderes'in öldüğü, olduktan sonra bir şey yapılmadı bu eve.

M: Eski bir fotoğrafı var evin bir adam var fotoğrafta, Koca Köşk'ün orada kemerli pencere varmış siz hatırlıyor musunuz?

B: Bu parmaklıklar o kadar sağlam ve güzeldi ki, bu ayakların üstlerinde hep çanaklar vardı mavi görmüşsünüzdür siz çok güzel işlemeli. Bu fotoğrafı hatırlıyorum. Bu amcam Mehmet Arpaz. Dedem öldükten sonra oranın iki beyi Mehmet Bey ve Rıza Bey oluyor. Mehmet Bey pederin büyüğü. Peder Hacı Ali Rıza Bey. Bu hacca gitmedi. 1942'de öldü. 1926 doğumluyum ben, demek 16 yaşımdayken ölmüş, kabadayı oğlandım o zaman, 1942'de öldü tevellüdü 57 yaşında öldü ve biz onu çok yaşlı öldü zannediyorduk. Benim yeğenim vardı Dr. Aydın Arpaz 53 yaşında öldü, Osman Ağabey'im, en büyük Ağabeyimdir kendisi doktordu, yani Zümrüt Yenge'min kocası, onun oğlu vardı Rıza Arpaz 52 yaşında öldü, erken öldüler. Mehmet amcamın İki oğlu vardı biri mühendis biri doktor torun sahibi oldu, İstanbul'da duruyor sattı oradan ev aldı buradaki mallarını bir de kızı vardı Ayşe onun kocası da erken öldü, diş hekimiydi Ali Hadımlıoğlu. Bu amcamın resmi vardı eskiden görmüştüm bu resmi ama kim çekti bilmiyorum. Fötr

şapkası var bak. Hiç kasket giymedi o. Benim peder fötr de giydi, kasket de, çizme de takındı, gümüş bastonla ata da bindi. İkisi de avcıydı. Pederim siz onu bilmezsiniz, birinci sınıf avcıydı derdi amcam için. Ben ava da gittim onunla. Erken öldüler hepsi. Kulenin altında dedemin kardeşinin evi vardı Ali Bey Evi.

M: Onun da eski fotoğrafını buldum. Kulenin ön tarafında kalıyormuş bu ev.

B: Vardır fotoğrafı, o evin altı Mustafa bey avlusu. O avluda çok oturdum ben, Ahmet Amca'yla, Feriştah yengeyle, Ali Bey amcanın karısı. Buradan eser kalmadı yıkıldı o ev. Bizim esas ev, yanan ev bu ev. Atçalı Kel'in yaktığı ev kulenin önünde dağda değil ovaya doğru kısımdaydı. Şurada avlusu vardı, kuyusu vardı. Yukarı çıkan kapısı vardı. Önünde şu ayaklar var ya, bu kulenin eski evin konak denilen evin üstünde ahşap bir evmiş. Atçalı bu evi yakmış. Atçalı yanımızda çalışan uşak. Bir hırgür olmuş, Hacı Hasan Bey dedemizin ahbabı olan bir ailenin kızıyla evlenmek istemiş, sen kim oluyorsun demiş dövmüşler onu. Birini öldürüp dağa kaçıyor sonra. Şu avlunun kenarında hamam yıkıkları vardı. Bir bağırıldığında 60 erkek toplanırdı. Sonra dağa çıkıp Atçalı Kel Mehmet olmuş, zamanla gelmiş geri, daha Çakıcı yok sonra o.

M: Atçalı daha önce 1828'lerde Aydın İhtilalı diyorlar.

B: Atçalı ben Arpazlıların parasını sakladıkları yeri bilirim demiş basmışlar konağı. Evin hanımının yanına gitmiş, çıkar altınlarını demiş, hanım yüzüne tükürmüş, yağ verdiğim köpek bunu mu yapacaktı demiş. Hâlbuki çok severmiş Atça'lıyı Münire Kadın denirdi. Atçalı almamış altını utanmış. Ama adamlarına yakın evi demiş. Şimdi ayakları kaldı bir tek. Mağazanın kapısının önündedir o ayaklar.

M: Peki yeni evi neden yanan konağın yerine değil de, kulenin arka tarafına yapmışlar? Kule evi korusun diye mi?

B: Kulenin kapısı o tarafta diye herhalde. Aynı avluya baksın diye, Kule korusun orayı diye.

M: Ben size eski fotoğrafları göstereyim, Aydın Kurulu'ndan aldığım fotoğraflar. Bunlar 1987'de çekilmiş. Bakın bu kulenin kapısı makaraları duruyor hala.

B: Zaten bu kapıyla uğraşan olursa yukarda yer var kızgın yağ döküyorlarmış. Burada oturak yerleri vardır mazgal delikleri vardır. Oraya oturunca her yer görünür. Ev, yol, sağ sol, ben çok oturdum oralarda. Şurada hamam vardı kubbeli. Camlarını biz kırdık oranın sapanla. İçeride ocak vardı bir de.

Balkır Arpaz: Ben 1957'de evlendim Beyhan Amca'nla. O zamanlar kuleye çıkılıyordu. Ben birkaç kez girdim. Şuraya oturuluyordu bütün ovayı görüyordunuz. O zaman birkaç güvercin geldi. Annesi bırakın barınsınlar dedi, elletmedi. Birkaç yıl kadınlara temizletti ama ondan sonra güvercinler çoğaldı. Kulenin içi yıkıldı merdivenler gitti, yukarı çıkılamadı daha da.

B: Yaban güvercinleri geldi yüzlerce.

B: Bir de yılan geldi üstüne. Köylüler vururdu hem güvercinleri hem yılanları.

B2: Ben evlendiğimde bu avlunun sonundaki hamam da yıkıktı yine. Sadece duvarları vardı.

B: Mustafa Bey avlusunun hamamı o. Biz gençken üstü duruyordu biraz. Alt bodrumla üst katı vardı ama ahşaptı yıkıktı. Banyo olarak hiç kullanılmadı avludaki hamam. Biz konaktaki banyolu odayı kullanıyorduk. Orada küp vardı. Çeşme yoktu. Bir tarafı tuvaletti. Yüksek yerde küp ve gaz ocağı dururdu. Su o ocakla ısıtılırdı. İki tane penceresi vardı tuvaletin. Hem ışık alırdı hem de evin girişini görürdü o pencereler. Tuvaletin yanında kuyu var dışarıda. Tatlı, güzel suyu vardı. Aşağıda büyük avlunun orada bir kuyu daha vardı. O kuyunun suyu çoktu. Testiler bardaklar sarkıtılıp soğutulurdu. O kuyunun suyunu hayvanlar içerdi ama yavandır suyu.

M: Yukarıdaki kuyunun hemen önünde duvarları yıkılmış bir yer var, evin yanında orası ne için kullanılıyordu?

B: Bizim çocukluğumuzda da vardı orası, duvarları vardı pencereleri yıkık, üstü de yıkık bir binaymış orası. Evde duran hizmetliler duruyormuş herhalde. Bilmiyorum pek. Oradan aşağı inilince konakla kulenin arasında bir duvar vardır avluyu ayırır. Vardı o duvar eskiden öteki evin avlusuyla aramızda. Koyun avlusu denirdi oraya.

M: Aşağıda bir havuz varmış, pamuk mağazası dediğiniz yerin yanında.

B: Pamuk mağazasının olduğu yerde Mustafa Bey avlusu vardır. Mustafa Bey avlusuna giderken oda avlusundan, büyük kapıdan çıkarak, orada bir tümsek vardır. O tümseğin üstünde türbe gibi bir yapı vardı. Bakımsızlıktan yıkıldı gitti. Yerinde temel bile kalmadı şimdi. Mustafa Bey avlusunun girişinin hemen sol tarafında avlunun içinde bir de çeşme vardır. Çam var şimdi orda. Çamın yanında Havuz vardı orada. Yollarını temizletirdi annem sağlığında. Konak altı denirdi oraya. Zerzevat ekilirdi annemin sağlığında o avluya. Eskiden sular gelirdi yukarıdan, havuz doldurulurdu. Havuzun altında künkle pınarı vardı diğer tarafında. Düz bir alan var önünde nar ekilir oraya o alan sulanırdı bu suyla. Konağa çıkan yol vardır bugünkü köy kahvesinin, köy odasının olduğu yere kadar nar ekiliydi. Köy odasının olduğu yer de bizimdi. Bağışladık orayı köy konağı yapılması için.

M: Konağa geri dönelim. Burası evin üst sokaktaki girişi, bugün de buradan giriliyor konağa. Girişin yanındaki bu tuvalet var mıydı siz küçükken?

B: Evet o tuvalet hep vardı, hizmetliler kullanırdı. Zemini ahşaptı, tahtalar kaldırılıp sonradan beton döktürdü annem oralara.

M: Bu da aşağı katın fotoğrafları.

B2: Merdivenden inince odalarda kuru yiyecekler saklanır, narlar asılır, ekşiler, yağ küpleri dururdu.

B: Hayatta tadilat yapılmadan önce kapaklı bir yer vardı. O kapağın altında bir oda vardı eskiden tabanı sıvalı güzel bir yerdi. Oraya susam dökülürdü fazla mahsul olunca. Oyun oynardık biz orada.

B2: Kış odasının altı mıydı orası?

B: Evet.

M: Oranın altında iki oda var biri büyük biri küçük hangisiydi sizin bahsettiğiniz yer?

B: Küçük olan yer.

M: Oranın tabanı diğer odalara göre daha yüksek zaten.

B: Benim kardeşim var, Kayhan Arpaz avukattı. O ilgilendi hep konağın onarılması için çok uğraştı. O da rahmetli oldu trafik kazasında.

M: Kulenin st toprak dam mıydı?

B: Kulenin en üstünde odanın üzerinde çatı vardı, kiremit kaplıydı, iki yılda bir aktarılırdı o atı. Hamamın üstünde de sıvalı kubbe vardı. Çatıdan su gelmezdi. Ben uyumak için çıkardım kuleye. Kuleye girince merdivenden çıkardım, avluya bakan, ovaya değil de avluya bakan yere uzanırdım. Serin olurdu orası. Benim dinlendiğim odanın yanında ufak bir kapı vardı oradan da hamamın üstündeki kubbeye çıkılırdı.

M: Dolabın arkasından bir merdiven varmış.

B: Evet vardı. Yukarı çıkılırdı oradan, oturulacak yerler vardı mazgallı. Güvercinler yumurtalarını bırakırdı oraya. 1952'lerde, Osman Ağabey'imın kızı vardı, ilk çocukları, 3 yaşında kan kanserinden öldü, ocuk eğlensin diye otomobil almışlardı. O zaman Nazilli'den dönerken, Perşembe günleri oranın pazarı vardı evin ihtiyaçları görülürdü pazardan, köye dönüşlerini görürdük o mazgallardan akşamüzeri.

B2: Bu kulenin önündeki merdiven baskınlar olup bittikten sonra inşa edilmiş. Beyhan Amca'ndan da önce olması gerek. Eskiden ilkokulda tarihi yerleri gezdirirlerdi. 1949'da Arpaz Kulesi'ni gezdirdi öğretmenlerimiz bize. Girdik kulenin içine o zaman. Biz 1957'de evlendik, o zaman gelinler 15 gün gelinlikle otururdu Hayatta gelen giden olurdu gelin görmeye. Bizim de üç çocuğumuz vardı. Büyük kızım öldü, iki çocuğum kaldı. Biri Aydın'da, diğerisi İzmır Bayındır'da.

M: Oğlunuz rdek Efe diye birinden bahsetti. Evin birçok yerini o onardı dedi.

B: Evet, vardı yanımızda çalışan biriydi benim şehirdeki evimi de o onardı hep.

M: Alt kata inen beton merdivenin üstünde bir yazı var, Kayhan Arpaz 1955 yazıyor basamağın üstünde. Ben 1955'te onarım yapıldığını düşünmüştüm ama Zümrüt Hanım ben 1947'de gelin geldiğimde ev bugünkü durumundaydı dedi.

B: Olabilir. Bu evin onarımında Bey Babamla beraber Osman Ağabey'im verdi hep parasını zaten. Ama yengemin de hatırlaması lazım ahşapların değiştiğini. Hayatın zeminindeki ahşap kaplama geçmeli değildi bugünkü gibi. Geniş başlı dökme çivilerle çakılı tahtalar vardı. Top oynardık biz Hayatta küçükken. Koca Köşk'ün, misafir odasının, kulenin tam karşısındaki oda, çok güzel tavanları vardı.

M: Duruyor bugün de tavanlar zarar görmemiş pek. Odaların Hayata açılan kapılarının üstünde çok güzel, ahşap çerçeveleri var ama kapı kanatları sizin konağa benzer konaklardaki oda kapıları kadar süslü değil. Acaba kapılar değiştirildi mi?

B: Hayır. Sadece boyanmış. Bu çerçeveler işliydi. Mavi ve beyaz renklerde. Annem temiz olsun diye düz renge boyattı hepsini.

M: Odalardaki ocaklar da diğer konaklar kadar süslü değil. Mesela diğer konaklarda ahşap külahları var ocakların üstünde. Sizinkilerde yok.

B: Belki annem söktürmüştür onları bilemiyorum var mıydı külahı.

M: Kış odası nasıldı? Hayata girince soldaki ilk oda?

B: Kış odası çok güzeldir. İçeride lüks yanar, sonra karyola yaptılar eskiden yer yatağı yapılırdı. Sonra karyola yaptılar. Karşısında yataklık vardır. Demir parmaklıkları vardır pencerelerde birbirine geçen yuvarlak.

M: Bu pencereler var mıydı?

B: Vardı, demir parmaklıklı, şekilli onlar. Aşağıdaki pencereler de vardı eskiden.

M: Evde iki tip pencere var bazısı inip kalkan pencerelerden, bazısı kanatlı açılan eskiden de böyle miydi değiştirildi mi pencereler?

B: Hep vardı o pencereler. İnen kalkan pencerelerin mandalları vardı içeriden, Bir de demir parmaklıkları vardı önlerinde korumak için.

M: Yaz odasındaki pencereler evin diğer pencerelerinden farklı, onlar kanatlı içeri açılan pencereler. Eskiden de öyle miydi yoksa onarım sırasında mı değiştirildi?

B: Hayır, eskiden de öyleydi o pencereler, içeri açılırdı. O kış odasında öyle zaman geldi ki Nazilli'ye gelinmiyor vasıta yok kış gününde, bu üst pencerelere bazen kuş çarpardı, kırık olurdu pencerede. Rahmetli annem hamurla, gazete kâğıdıyla kaplardı kırılan pencereyi. Büyük halamın damadı vardı Emin Aslan Tokat, Tokatlıydı kendisi ama Denizli Tavas'tan, halamın kızıyla evli, ziyarete geldi milletvekili seçildi. Milletvekili seçildiği zaman ziyarete geldi bize. Görmüş kırık pencereyi bulamaçla etrafı çevrili gazete kağıdıyla kaplı, seslendi anneme Nimet Hanım hayırdır bu ne diye, güldük hep birlikte. Sonradan değiştirildi tabi o kırık cam ama eskiden köyde adam da yok camı değiştirecek. Mutlaka Nazilli'den gelecek, ya beybabam faytonla gelecek hava güzel olacak, kışın olmaz da baharda veya yazda getirecek yaptırarak. Şimdi öyle sorun yok tabi.

M: Yaz odasında bir ocak varmış eskiden kaldırılmış sonra galiba?

B: Güneye bakan taş duvarın önündeydi. Kapıyı açınca aşağıda bir dolap var, sonra iki oyma var. İçeri girince solda üç tane ufak dolap vardı etrafı işlemeli. Kaç renk vardı orda bilir misin? O kadar güzeldi ki, Allah rahmet eylesin annem düz olacak güzel olacak diye boyattı hepsini. Parmaklıkları yerin iç tarafında 50 sene evvelin hükümet evrakları vardı atılırdı oraya onlar. Parmaklığın altında yataklığın üst kısmı hep resimdi. Meyve resimleri bıçakla kesilmiş karpuz resimleri. Bizler okuldaydık bunlar boyanırken, beybabam da dememiş onlar kıymetli boyatma diye boyanmış hepsi. Yan duvarda minber gibi odanın içine doğru çıkıntılı ocak vardı. Kapatılmış bugün o ocak. Koca Köşk'ün tarafında camlar var zaten ocak taş duvarın önündeydi.

M: Annenizin yaptırdığı onarımda evin çatısındaki kiremitler de değiştirilmiş galiba. Bugün Marsilya kiremidi döşeli ama önceden alaturka kiremit vardı herhalde.

B: Evet, o onarımdan önce konağın Hayat tarafındaki saçaklar daha uzundu. Altları çaprazlı gayet güzel boyalı tahtalarla kaplıydı. Kiremitler eski kiremitlendendi, alaturka. Sonra Marsilya kiremidiyle değişti.

M: Konağın üst kısmında dağ tarafında yıkık bir yer vardı. Size mi aitti orası da?

B: Yok. Kuzu damı denir oraya, Kürtler yaptırmıştı. Kuzular dururdu. Birde konağın dış avlusunun kapısının dışında bir kuyu vardı. O kuyunun orda da bir ev vardı. O ev bizimdi.

M: Bugün evde Fatma Teyzeler duruyor. Siz gidemiyorsunuz anladığım kadarıyla.

B: Bizim köyün içinde ayrı bir evimiz var orada duruyoruz yazları. Teyzen astım hastası olduğu için iyi gelmiyor ona deniz kenarı köyde terasımız var evin önünde orada geçiriyoruz yazları. Evde Fatma'lar kalıyor şimdi. Onların sarı dere kenarında toprak bir evleri vardı. Biz dedik evde oturun, göz kulak olun dedik. Şimdi oturuyorlar, temizliğini yapıyor, havalandırıyorlar.

M: Onlar da durmasa kötü olurdu ev zaten.

B: Çok kötü olurdu şimdiye yıkılırdı bile. Şurası çatladı diyor bakıyoruz. Çatı akıyor diyor adam çıkarıp baktırıyoruz. En azından ev yıkılmasın dursun biz sağken diye. Zaten hiçbir yerini elletmiyorlar. Zaten birini ellesen restore etmek istesen para yetmez.

M: Peki siz evi Kültür Bakanlığı'na bağışlamayı düşündünüz mü?

B: Biz zaten verdik evi hükümete korunması için. Tapusuyla da veririz ama ancak onarırlarsa. Evin eski tapuları duruyor bende hala Aydın'da vardı bende kopyaları var. Hala babamın üstünde gözükmüyor. Kulenin, avlunun, damın, öteki avlunun, konağın var, 9 tane tapu olması lazım bende. Gelsinler onarım yapmaya girişsinler verelim tapuları. Şimdi kardeşlerimden de kimse kalmadı bizde. Avukat olan yaşasaydı (Kayhan Arpaz) o ilgileniyordu bu işle. Birkaç yıl önce geldiler, kimler var aileden diye sordular. Bey var dediler burada. Dedim siz hakkınızı kaybettiniz artık. 20-30 yıl evvel, tescil edildiğinde yapacaktınız bu işi. O zaman onarsaydınız milyarlar yapacağınız şeyi şimdi trilyonla

yapamazsınız. Kule de yıkıldı, konak da öyle. Ben de onartamam artık. Para yetmez oraya.

M: Aile mezarlığınız varmış bir de köyde.

B: Köye çıkınca köy odası ve kıraathanenin önünden sola yol gider. Orada sağda çevrili bir aile mezarlığımız var. Kapısı kilitli. Duvarla çevrili. Daha büyükmüş ama sonradan köylüler eski mezar taşlarındaki başlıkları alıp dibek yapmışlar çok eski harap halde. Dedem, Ali Bey Amca, Hacı Ali Bey onun babası, Mustafa Bey ve Hacı Hasan onların babası. Ben dedemle ninemi görmedim. 1926 doğumluyum onlar daha önce göçmüşler. Oraya en son amcam Mehmet Bey Aydın'da beyin kanaması geçirdi, kalbi dayanmadı vefat etti onu defnettik. Dedem ve ninem de orada. Kabristanın içinde parmaklıklı ayrı mezardır. Osman Bey ve Münire Hanım. Sülalenin büyükleri var. Yusuf çavuş diye elli senelik bir kâhyamız vardı amcamla aynı tevellütte, Çanakkale harbine gitmiş, bizim baş kâhyamızdı her işimize koşardı. Peder onu da oraya defnetmiş. Başka da kimse yoktur orada. Annem, babam, hacı ninem, ağabeylerim, küçüğüm avukat Kayhan, lösemiden ölen ilk torun, onların hepsi Nazilli'de defnedildi eğri boyun diye anılıyor orası galiba. Yeğenlerim öldü iki tane, biri annesiyle ayrı parsel aldı o ayrı defnedildi. Kurmay albay ağabeyim vardı, oğlu ve karısı yeni parsellenen yerdeler. Eskiler Arpaz'da. Ailede kalan tek büyük benim 85'i dolduruyorum.

M: Rodos'taki kulenin bir çizimi var sizin kuleye benzeyen ona bakalım isterseniz.

B2: Rodos'taki daha teferruatlıymış bizimkine göre.

B: Yok bizim kule daha güzel. Ustalar oradan gelip daha güzelini yapmışlar. Bir tane de Macaristan'da varmış bizim kulenin benzeri.

M: Peki, vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.

B: Rica ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Şahizer Meltem HÜROL
Doğum Tarihi ve Yeri : 02.01.1987 Erzurum
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : meltemhurol@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Rölöve-Restorasyon	Yıldız Teknik Üniversitesi	2011
Lisans	Mimarlık	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2007
Lise		TED Ankara Koleji	2003

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2009	Hür-Bil İnşaat Ticaret Limited Şirketi	Mimar